

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AKSARAY'DAN BİR PERİHAN

Suat Derviş

Erol Köroğlu
sunuşuyla

Suat Derviş

(1903-1972)

Suat Derviş İstanbul'da doğdu. Tıp profesörlerinden İsmail Derviş Bey'in kızı olan Suat Derviş, çocukluk yıllarında özel eğitim aldı. Daha sonra Kadıköy Numune Rüştiyesi'yle Bilgi Yurdu'nda eğitim hayatına devam etti. Konservatuvar eğitimi için ablasıyla birlikte Almanya'ya giderek piyano dersleri almaya başladı ve edebiyat fakültesine yazılarak felsefe derslerine yöneldi. Konservatuvar eğitimini bırakıp Almanya'daki çeşitli dergi ve gazetelerde yazmasıyla gazetecilik hayatı başladı. 1932'de Türkiye'ye döndükten sonra da *Son Posta*, *Vatan*, *Cumhuriyet*, *Gece Postası*, *Yeni Ay*, *Tan* gibi gazetelerde röpotajları, hikâyeleri, romanları yayımlanarak yazı hayatına devam etti. Reşat Fuat Baraner ile birlikte Türkiye'de toplumsal gerçekçi akımın ilk yayın organlarından sayılan *Yeni Edebiyat Dergisi*'ni yayımladı. Bu dergide kısa öyküler, fıkra ve eleştiriler yazdı. 1944 tutuklamaları sırasında eşi Reşat Fuat Baraner'i sakladığı ve yasadışı Türkiye Komünist Partisi'ne katıldığı gerekçesiyle yargılanarak bir yıl hapse mahkûm oldu. Ardından Paris'e giderek 1953-1961 yılları arasında Fransa'da kaldı. 1961'de Türkiye'ye döndükten sonra romanlarının yazımı ve yayınıyla uğraştı. Birçok ilke de imzasını atan Suat Derviş, yazı hayatına adım attığı *Alemdar* gazetesindeki "Hezeyan" şiiri başta olmak üzere, gerek farklı mahlaslarla gerek kendi ismiyle yazılmış birçok eseri geride bırakarak 1972'de Kasımpaşa Askeri Deniz Hastanesi'nde hayata gözlerini yumdu.

Aksaray'dan Bir Perihan
Suat Derviş

İthaki Yayınları – 934

Yayına Hazırlayan: Arzu Sarı
Redaksiyon: Tuğçe Nida Sevin
Kapak Tasarım: Şükrü Karakoç
Grafik Uygulama: Kübra Tekeli
1. Baskı, Mayıs 2014, İstanbul

ISBN: 978-605-375-380-3

Sertifika No: 11407

© Suat Derviş
© İthaki, 2014

Bu eserin tüm hakları Onk Ajans aracılığıyla satın alınmıştır.
Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki™ Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin yan kuruluşudur.
Bahariye Cad. Dr. İhsan Ünlüer Sok. Ersoy Apt. A Blok No: 16/15 Kadıköy – İstanbul

Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34

ithaki@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Gümüşsuyu Cad. Topkapı Center, Odin İş Merkezi No: 403/2 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 – Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 29652

Suat Derviş

AKSARAY'DAN BİR PERİHAN

Sunuş

Aksaray'dan Bir Perihan nasıl bir romandır? Nelerden bahseder? Bugün neden yeniden basılıyor? Adı çok duyulmamış bu roman bugün okunmaya değer mi? Okunacaksa hangi yönlerine dikkat edilerek okunması iyi olur?

Bir sunuş yazısından beklenmeyecek sertlik ya da kurulukta sorular bunlar. Ancak bundan daha on sene öncesine göre bile Türkçede yayımlanan roman sayısındaki artış ve okura dönük rekabet, bu soruları dikkate almayı ve üzerlerinde düşünerek cevaplamayı gerekli kılıyor. Öyleyse öncelikle olgusal bir bilgiyle başlanılabilir bu roman hakkında konuşmaya. Bu tuhaf başlıklı roman aslında bir gazete tefrikaı, bir tefrika romandır. 17 Aralık 1962 ile 22 Şubat 1963 tarihleri arasında *Gece Postası* gazetesinde tefrika edilmiş ve Zehra Toska'nın yayıma hazırlamasıyla Oğlak Yayınları tarafından 1997'de kitaplaştırılmasına kadar gazete sayfalarında kalmıştır.

Peki, tefrika roman olması bu romanı değersizleştirir mi? Belki bu soruyu daha yüksüz bir biçimde "popüleştirir mi" ya da daha edebiyat tarihçiliğine özgü bir kavram aracılığıyla "ikincilleştirir mi" diye de sorabiliriz. Yani en baştaki sorularla da bağlantılı olarak bu roman büyük ve önemli bir romandır da bu şimdi mi ortaya çıkmaktadır, yoksa o kadar da önemli bir roman değil midir? Bu soruların cevaplarını hem benim gibi edebiyat araştırmacısı okurlar hem de geri kalan her okur farklı biçimlerde cevaplayabilir. Bu roman kimine önemli, kimine önemsiz gelecektir. Seveni sevmeyeni, önemseyeni küçümseyeni olacaktır. Açıkçası ben bu romanı seven

ve önemseyen okurlardanım. Nitekim bu nedenle bu sunuş yazısını yazmayı kabul ettim. Bununla birlikte, Aksaray'dan *Bir Perihan*'ın büyük bir roman olduğunu da düşünmüyorum. Bu, okuyunca hayatlarımızı ve zihinlerimizi allak bullak edecek, edebiyat tarihi algımızı yeni baştan düzenleyecek, her nasılsa unutulmuş bir başyapıt değil. Hatta hacmi ve kapsamıyla belki bir roman değil de bir uzun hikâye, bir novella olduğunu bile düşünebiliriz. Ancak bu dış görünüme ve sorunlarına rağmen pek çok açıdan önemli bir romanla, roman biçimine özgü özelliklere sahip bir anlatıyla karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorum.

Bu noktada tutturduğum bu çapraşık yol üzerinden, romanda değerli bulduğum yönleri, yine görünüşte olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir nokta üzerinden tartışmaya başlayayım. Romanın aşağıda alıntılacağım bölümü, romanın en, belki de tek olumlu karakteri Gülter'in doğurduğu altı çocuğun ölmesiyle ilgili. Bu abartılı sayı ve ölümlerin iki üç sayfalık anlatımı, ikincil ya da popüler roman türlerinden olan melodramatik romanları hatırlatıyor: "*Kendi çocuklarını hatırlamıştı, kendi çocuklarını ve Pakizesi'ni... onların hepsi de şimdi dizlerinin üstünde tuttuğu bu çocuk kadar tatlı ve sevimliydi. Gülter düşünüyordu, altı defa anne olmak ne büyük bir saadetti! Fakat altı kere çocuklarının ölümünü görmek dünyadaki felaketlerin en acısı, en müthişiydi.*" (s. 107) Bu şekilde açılan hastalık ve kazalarla çocukların ölümü bölümü şu sözlerle tamamlanacaktır: "*Bundan sonra Gülter iki evlat daha kaybetmişti, bir tanesi bir hafta süren kısa bir hastalıktan ölmüştü. Sonuncusu doğuştan çelimsiz bir çocuktü. Sirtında ağır şeyler taşımaya mecbur olduğu için çocuğunu vaktinden evvel dünyaya getirmiş, o da ancak dört ay yaşamış ve ölmüştü.*" (s. 109)

Suat Derviş, bu acı yüklü cümleler üzerinden bizleri duygulandırmaya, belki ağlatmaya mı çalışıyor? Gerçeklikten de, gerçekçilikten de uzak bir melodram mı üretiyor? Aslında hiç

de değil. *Aksaray'dan Bir Perihan* bir melodram değildir. Hatta yazarın anlatı seçimleri doğrultusunda, bu romanın, melodramatiklik ya da aşırı duygusallık bir yana, okur açısından fazla soğuk, bazı istisnai bölümler dışında bir türlü ısınmayan, okuru içine çekmeyen bir anlatı olduğunu da düşünebiliriz. Yine bir önceki paragrafta alıntılanan bölümler üzerinden düşünmeye devam edecek olursak, oradaki acıyı öne çıkaran duygu yoğunlaşmasının, yazarın anlatı seçiminden, romanın tümüne hâkim olan karakter odaklı bakıştan kaynaklandığını söyleyebiliriz. Romanın anlatıcısı, öyküye bir karakter olarak dahil olmayan, ama karakterlerin zihinlerine kolaylıkla girip bize de gösterebilen tanrısal bir üçüncü kişi anlatıcıdır. Gerçekçi romanlara özgü bu anlatıcı, yine yazıldığı dönemde tüm dünya romancılığında artık sıradanlaşmış bir teknikle, olayları tek tek karakterlerin gözünden görüldüğü gibi veya bu karakterlerin o olayları algıladığı gibi anlatır. Bunu yaparken de, ya karakterin düşüncelerini ve iç konuşmalarını doğrudan karakterden alıntılanan iç monologlardan ya da karakterin düşüncelerini o karakterin söylemi ile anlatıcının aktarımı arasında gidip gelen dolaylı serbest söylemden yararlanır. Teknikle ilgili bu özellikler doğrultusunda, bu roman bir karakterizasyon ya da kişileştirme anlatısıdır. Bütün olay örgüsü, belirli karakterlerin okuyucuya tanıtılması ve tanıtılan karakterlerin vardıkları karar ya da durumlar üzerinden kurulmuştur. Oldukça çok sayıda yan karakter görsek ve onlarla ilgili kısa karakterizasyonlara tanık olsak da romanın asıl yoğunlaştığı karakterlerin sayısının üç olduğunu görürüz: Osmanlı asilzâdesi bir aileden gelen, iyi eğitilmiş ve yumuşak karakterli Nuri; Aksaray'dan, yani daha düşük sınıftan gelen ama tüm görgüsüzlüğüne rağmen hırslıyla yumuşak huylu kocasına hükmeden Perihan; Nuri'nin annesinin cariyesi, yani para karşılığı satın alınmış kölesi olarak yetişen ama 1908 sonrasında kölelik kaldırılınca köyüne dönerek evlenen Çer-

kez Gülder. Bu üç karakterin kişilik özelliklerini, içinde yer aldıkları olaylar üzerinden, romanın başından sonuna kadar takip ederiz.

Ancak romanın tek amacı elbette ilginç birtakım karakterlerin öykülerini anlatmak değildir. Bu yapı üzerinden dikkatimizi çekmeye çalıştığı başka dertleri de vardır. Tüm karakterler ve hem geçmişte hem de romanın şimdiki zamanında olup biten her şey bu ortak dertleri düşünmeye yöneltir biz okurları. Örneğin Gülder'in altı çocuğunu kaybetmiş olması olgusu romandaki ortak dert ya da izleklerden biri olan yalnızlık konusuyula ilgilidir. Romandaki bütün karakterlerin roman ilerledikçe, başlarına gelen olaylar ya da yaptıkları seçimler doğrultusunda yalnızlaştıklarını görürüz. Gülder, zor koşullarda başlayan halayıklık hayatında tarif kabul etmez bir rahatlık, adeta bir cennet havası saçan Nuri'nin ailesine geçer. Oradan da, köleliğin kaldırılmasıyla köyüne döner ve evlenir. Ancak toplumsal ve tarihsel koşulların gelişimi ile köydeki hayatın ağırlığı hem çocuklarını, hem de kendisinden yaşlı kocasını kaybetmesine yol açar. Eski efendilerinin ailesine, Nuri'nin evine sığınmayı düşündüğünde ise, Nuri'nin karısı Perihan, en baştan itibaren toplumsallığı reddeden, iyilik yapılmasını engelleyen ve zenginleşmek, sınıf atlamak için her şeyi göze alan yapısıyla buna engel olur. Gülder yaşlılık ve ölüme yalnız gidecek, ancak köylüsü ve şimdi İstanbul'da işçi Demir ve karısı Melek köye geldiklerinde ona destek olacaklardır.

Görgüsüz, çiğ, akılsız ama hırslı Perihan da yalnızdır bir bakıma. Aksaray'da içine doğduğu alt sınıf hanesi de, toplumsal çevresi de onu yumuşatacak ve diğer insanlara yaklaştıracak hiçbir şey sunmamış, hatta onu kocası ve çocuklarını da sınıf atlama hırsı doğrultusunda kullanmaya sevketmiştir. Perihan küçük kazançların peşinde hırsla koşarak bir ömür tüketir. Romanın son cümleleri buna işaret edecektir. Ancak

onun, zayıflığından yararlandığı diğer önemli roman kişisi kocası Nuri'dir. Sınıfsal koşullarına başkaldıran bir ana babanın oğlu olan Nuri'nin evde aldığı beyzade eğitimi, gönderildiği mahalle mektebiyle çelişince, bir tür varkalma stratejisi olarak ikiyüzlülüğe yönelmesine yol açmıştır. Okulda arkadaşları gibi kaba saba davranırken, evde bir beyzadedir. Bu durum yetişkin haline geldiğinde onu yıldırarak, Perihan ile evlendikten sonra adım adım ona teslim olup, onun dayattığı her tür zevksizlik ve ahlaksızlığı kabullenmesine yol açacaktır. Perihan yüzünden ne Gülder'e kol kanat gerebilir ne de yalnız kaldığı için intihar edecek olan, kendisiyle akran teyzesi Pakize'nin yardım çağrılarına cevap verebilir. Perihan'ın onun için ürettiği kâbusun içinde adeta donarak yalnızlaşır.

Romanın başından sonuna belirleyici olan bu yalnızlık izlediği, romanın ortasından itibaren bağlantılı ikinci izlediği ortaya çıkarır, yaşlanma. *Aksaray'dan Bir Perihan*, Türkçe roman alanındaki önemli yaşlanma anlatılarından biri olma özelliğini taşır. Yaşlılık çağlarında, Gülder gibi çocuklarını ve eşlerini kaybedenler ya da çocukları, köydeki yetersiz maddi koşullar nedeniyle kente göçerek proleterleşen kişiler, kendileriyle ilgilenecek yakınları bulunanlara göre daha zor şartlarda yaşarlar. Doğayla ve köy hayatının yarattığı zorluklarla başa çıkmak onlar için yavaş yavaş imkânsızlaşır ve sonunda, yine Gülder'de olduğu gibi, başkalarına muhtaç hale düşerek ölürler. Bu doğrultuda ölmekte olan Gülder, gerçeklikten kopyaya başladığı noktada, ona bakmakta olan Melek'i intihar etmiş Pakize sanmaktadır. Gülder, Pakize'nin yardımına koşamamaktan, onu kurtaramamaktan dolayı acı çekmektedir. Yani dünyanın kendisine yeterince verememesinden değil, kendisinin Pakize üzerinden insanlara yeterince destek olmamasından acı çekerek ölür. Ve son nefesinde, Pakize sandığı Melek'ten talepte bulunur: "*Cesaretini hiç kaybetmeyece-*

ğine, güçlüklerle her zaman cenkleşeceğine, hayatı seveceğine de yemin et. (. . .) Şimdi önünde bütün bir hayat var. Onu her zaman seveceğini bana vaat et.” (s 144) Genç Melek, aslında kendisine yönelik olmayan bu vasiyeti gönülden benimser. Yani hayata olumlu ve iyimser yaklaşım Gülter’in ardından bir başka kadında, onunla benzer sınıfsal kökenlerden gelen Melek’te devam edecektir.

Romanın hayatla ilgili bu iyimser mesajı, romanın sonunda bu defa olumlu bir toplumsal mesaja eklenecektir. Perihan kocasına yaptırdığı yolsuzluklarla dikilmekte olan yeni evlerinin şantiyesini ziyaret ederken, oğulları onun yanından ayrılır ve baskıcı Demokrat Parti iktidarına karşı yapılmakta olan protesto yürüyüşüne katılırlar. Suat Derviş, romanı yayınladığı dönemin sosyopolitik etkisi altında, bozuk düzenin temsilcisi Perihan’a rağmen daha düzgün bir toplumsallık ve siyasallaşmaya katkıda bulunan genç kuşağa işaret etmektedir. Ancak doğrusu söz konusu iki mesaj da gayet zayıftır ve okuru etkilemekten uzaktır. Ancak Derviş bu mesajları, tüm roman boyunca işlemekte olduğu, yukarıda ele alınan yalnızlık ve yaşlanma izleklerini de kapsayan ana soruna bir çözüm sunma zorunluluğuyla üretmiştir. Çözümler yeterince ikna edici değildir, ama sorun bütün roman boyunca gayet iyi geliştirilmiştir. *Aksaray’dan Bir Perihan*’daki asıl sorun, kapitalist düzenin her türlü toplumsal ve bireysel sıcaklığı yok eden materyalist işleyişidir. Derviş, bunu göstermek için bütün ana ve yan karakterlerinin sınıfsal belirlenimlerine özen gösterir. Zaten bu yüzden, roman tek olumsuz karakterinin, Perihan’ın adını taşır, ama ona da sınıfsal konumunu belirleyecek bir eklemede bulunur ve böylece *Aksaray’dan Bir Perihan* başlığı ortaya çıkar.

Kapitalist düzenden farklılaşma olasılığı taşıyan yeni bir toplumsal hayatın umut ışıklarının sadece iki kez çıktığını görürüz romanda. Umut vardır, ama henüz çok zayıftır ve çok

direnmek, çok çalışmak gerekecektir. Bununla birlikte Suat Derviş, farklı bir toplumsallığın çekiciliğini, Gülder'in geçmişi düşünüp hatırlayarak oluşturduğu iç hikâyesinde ortaya koyar. Gülder'in geçmişi hatırlayışı yukarıda da değindiğim türlü acıları içerse de, gayet sıcak ve çekicidir. *Aksaray'dan Bir Perihan*'ın kesintili ve soğuk şimdiki zaman anlatısı, Gülder'in geçmişi okurken ilginçleşir ve sürükleyici hale gelir. Gülder'in hikâyesi, kendi yaşadığı yıllar doğrultusunda, II. Abdülhamîd döneminden 1950'lerin sonlarına kadar uzanmaktadır. Suat Derviş bu hayat hikâyesini, söz konusu zaman aralığındaki önemli tarihsel olayların Gülder ve yakın çevresine etkisi üzerinden, yani oldukça özgün ve öznel bir noktadan anlatmış olur. Bu romancı Balzac ve Marksist edebiyat eleştirmeni ve kuramcısı Gyorgy Lukacs'ın tarihsel roman formülasyonlarıyla uyumlu, tarihsel dönüşümü sıradan (ve gerçekten yaşamamış, kurmaca) karakterlere etkisi üzerinden anlatmaya yoğunlaşan bir anlatıdır. Gülder'in hayatı, *Aksaray'dan Bir Perihan*'ın içine sıkıştırılmış olmasa, Türkiye'de, muhtemelen Kuzey Ege-Güney Marmara dolaylarında doğup köyün beyi ya da ailesi tarafından İstanbullu zengin ailelere satılan Çerkez cariyelerden birinin hayatı üzerinden ilerleyen bir tarihsel roman olacaktır. Geç Osmanlı'daki domestik köleliği de ele alan, bir kadını odağına yerleştiren ve yitip giden bir etnik kimlik temelli toplumsallığı, yani Çerkezliği de işleyen bir tarihsel roman...

Aksaray'dan Bir Perihan bunu yapmaz, ama Türkçe romanlarda kadınlar, madun etnik kimlikler ve tarihsel olayların bireysel yaşamlara etkisi üzerine çok örneği görülebilen ezbere dayalı, klişe ve yukardan bakıcı tavırdan uzak bir anlatı denemesine girişmiş olur. II. Abdülhamîd istibdatının, 1908 Devrimi'nin, Birinci Dünya Savaşı'nın, ardından Kurtuluş Savaşı'nın, cumhuriyetin kuruluşu ve II. Dünya Savaşı ile Demokrat Parti iktidarının başlarındaki

Kore Savaşı'nın bireysel yaşamlara etkisini, daha doğrusu bu bireysel yaşamları nasıl ve ne derecelerde sekteye uğrattığını hızlıca, ama derinlikli bir biçimde görmüş oluruz. İşte Gülder'in geçmişine dayalı gömülü ya da iç hikâyenin bu ilginç ve romanın tamamına özgü soğuk anlatıyla oluşturduğu bu karşıtlık ilişkisi romanın dolaylı biçimde vermeye çalıştığı mücadele ve direnmeye çağrısı, farklı bir toplumsallığın tahayyülünü mümkün kılar. Tabii bu, romanda alttan alta işleyen ve ancak okurun yorumuyla ortaya çıkabilecek bir genel yapıdır. Bunun ötesinde, *Aksaray'dan Bir Perihan*, bir sunuş yazısının anmaktan kaçınması ve yeni okurların dikkatiyle ortaya çıkacak pek çok ilginç ve önemli ayrıntı ya da özellik içerecektir. Suat Derviş'in bu küçük, ama önemli romanının bu doğrultuda daha fazla ve daha dikkatle okunarak anlam dünyamızı genişletmesini dileyelim.

Erol Köroğlu
İSTANBUL

Tahir'in Ankara'da olduğunu üç gün evvel öğrenmiş olan Nuri'nin rahatı kaçmıştı. O günden beri büyük bir huzursuzluk içindeydi. Kendi kendine itiraz etmiyordu, ama onunla karşılaşmaktan korkuyordu. Vakıa, Tahir'in başına gelen şeylerden hiçbir zaman kendini mesul hissetmemişti. Bu fikre hiç yanaşmamıştı. Hatta vicdan azabı duyduğu bazı günler bile... Fakat ne kadar da bunu kabul etmese, Tahir'e karşı pek iğrenç bir tarzda hareket etmiş olduğunu biliyordu.

Tahir işinden çıkarıldıktan sonra, Nuri onu düşünmek bile istememiş, kendisinin de mesuliyetini paylaşabileceği o fena vaziyetleri hatırlamaktan çekinmişti. Bizi çirkinleştiren veya utandıran şeyleri düşünmemek en hayırlısı değil miydi?

Fakat Tahir'in Ankara'da olduğunu öğrendikten sonra, onu aklına getirmemeye muvaffak olamıyordu. Şüphesiz ki Tahir'in başına gelmiş olan şeylerden biraz da Nuri mesuldü. Aradan geçmiş olan seneler bu hakikati ortadan kaldıramamıştı.

Telefon çaldığı zaman Nuri yerinden hafifçe sıçradı. Ahizeyi eline alırken kalbi hızlı hızlı atıyordu. "Muhakkak Tahir'dir," diye düşündü. Niçin onunla karşılaşmaktan bu kadar korkuyordu? Şimdi Nuri'nin vaziyeti çok değişmişti. Eski küçük borcunu kolaylıkla ödeyecek durumdaydı. Tahir'e de

neden daha evvel borcunu ödememiş olduğunu izah edebilirdi.

— Alo...

Bu bir kadın sesiydi, onu hemen tanıdı ve geniş bir nefes alarak:

— Merhaba Hale, dedi.

— Merhaba Nuri, bu akşam bana gelebilir misin? Biraz gezelik ederiz, hem sana bir kadeh rakı da ikram edebilirim, ne dersin?

— Memnuniyetle fakat...

— Nuri'ciğim, kendimi çok yalnız hissediyorum.

— Anlaşıldı, altıya doğru gelirim.

— Çok teşekkür ederim.

Telefonu kapadıktan sonra, Nuri bir müddet daha elini üstünde bıraktı, sanki kendini endişe ve huzursuzluktan bir an için kurtarmış olan bu sesle irtibatını kesmek istemiyordu. Dünden beri telefonun zilini her işitişinde ve hademenin her odaya girişinde, “Herhalde Tahir’dir,” diye yüreği oynuyordu. İşte, çok şükür bu defa da Tahir değildi. Daha onu aramamıştı.

Nuri için Hale sadece bir arkadaş değildi, aynı zamanda bir kadındı. Yalnız bir gece onunla arkadaşlıktan çok daha fazla bir samimiyetleri olmuştu. O zaman karısı, çocuklarıyla İstanbul’daydı. Nuri Ankara’da yalnızdı. Hale onu davet etmişti, küçük apartmanda yalnızdı. Karşılıklı koltuklarda oturmuş, konuşuyorlardı; birden Hale yerinden kalkmış, bir pars çevikliğiyle ona yaklaşmış, elleriyle Nuri’nin omuzlarından tutarak onu uzun uzun öpmüştü. Bugüne kadar Hale’nin kendisine karşı böyle bir his beslediğini hiç fark etmemişti. Ani doğan bir arzuyla Nuri onu kolları arasına almıştı. Ve ertesi gün her zaman olduğu gibi, arkadaşça ve gayet tabii bir surette ayrılmışlardı, sanki aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi.

Nuri karısını ilk defa olarak aldatıyordu. Halbuki Hale gü-

zel bir kadın olmaktan çok uzaktı. Çok kısa boyunun üstünde, çıkık alınlı bir başı vardı. Omuzları dar, gözleri küçük ve siyah, rengi solgun ve dudakları kalın ve kırmızıydı.

O geceden sonra Nuri, Hale'yi yeniden Ankara Garı'nda gördü. İkisi de o gün İstanbul'a dönen Nuri'nin karısı Perihan'ı karşılamaya gelmişti. Hale gayet tabii halindeydi. Perihan'ın karşısında sıkılmadığı gibi Nuri'nin karşısında da en ufak bir heyecan eseri göstermemişti. Bu küçük ve devamı olmayan macera Nuri ile Hale'nin arasındaki arkadaşlığı bozmadı.

*

Hale ile telefonda konuştuktan sonra içi rahatlayan Nuri, bir sigara yakarak önünde birikmiş olan evrağı imzalamaya koyuldu. Saat dört buçuk olmuştu. Yarım saate kadar yazıhanesinden çıkmaya karar verdi. Tahir gelmemişti. Gelmeyecekti. O, iyi bir insandı, maziyi unutmuş olacaktı. Nuri bu kadar iyi yürekliliğin karşısında mütehassısdı. Şüphesiz ki kendisi de böyle bir feragatte bulunabilir, bu iyi yürekliliği gösterebilirdi. Neden olmasın? Bütün gençliği, bekârlık hayatı bunu ispat etmez miydi? O, her zaman dostlarına karşı çok iyi bir insandı. O zamanlar...

Şimdi geçmiş günleri hatırlarken bir nevi iftihar duymaktaydı. O zamanki Nuri'nin aleyhinde söylenecek bir söz yoktu. Eğer bugünkü Nuri, bugünkü hayatında aynı iftiharını hissedecek vaziyette değilse, onu ayıplamamak lazımdı. Şimdi onun başka vazifeleri vardı. Dört çocuk babasıydı. Onların hayatından, istikbalinden mesuldü. Bu, onun vazifesiydi.

Nuri sigarasını tablada söndürdükten sonra saatine baktı, dördü kırk dakika geçiyordu. Kapının açıldığını duyarak başını çevirdi, içeriye giren kâtibesiydi.

— Birisi sizinle görüşmek istiyormuş, hademe haber verdi.

Nuri kalbinin şiddetle çarptığını, kulaklarının uğulduğunu hissetti ve heyecanını saklamak için önündeki evrağın üzerine eğilerek:

— Beklesin, diye mırıldandı.

Odacı, kendisine ziyaretçilerin kabul edildiği odayı gösterince Gülter, eğilerek yere bırakmış olduğu boyalı tahtadan yapılmış olan valiziyle büyük sepetleri ve müteaddit paketlerini eline aldı, odacının arkasından sessiz adımlarla içeriye girdi. Üzerinde siyah bir çarşaf vardı. Bol etekleri ayak bileklerine kadar iniyordu. Çarşafının pelerini başını kapayarak bileklerine kadar uzanıyordu. Açık havadan ve güneşten yamış yüzünde derin çizgiler vardı, fakat sarı ve tatlı gözlerinin bakışında bir çocuk safiyeti seziliyordu.

Odacı bir işaretle ona bir koltuk gösterdikten sonra odadan çıktı. Gülter valiziyle diğer eşyalarını bir kenara bırakarak koltuğa oturdu. Büyük bir yorgunluk içinde dalgın bakışlarla bir noktaya dikilmiş, hareketsiz duruyordu.

Çok yorucu bir seyahat yapmıştı, kendini pek yorgun hissediyordu. Üçüncü mevki kompartımanında, tahta sıralar üstünde sekiz yolcuydular. Bu yolcuların dördü, yerlerinde bir lahza rahat durmayan, bazen dövüşen, bazen ağlayan, bazen de oynayan çocuklardı. Bu, Gülter için hakiki bir azaptı. Çünkü onun bilhassa bu saatlerde derin bir sükûnete ihtiyacı vardı.

Kulakları hâlâ uğulduyordu ve gözlerinin önündeki her şey, sanki durmadan yer değiştiriyordu. Baş ağrıdı, kendine bir yük gibiydi. Yaprakları dökülmüş kiraz ağaçları arasındaki küçük ve şimdi metruk kalmış evini düşünüyordu. Bu evi arkasında bırakmış, ondan uzaklaşmıştı. Şimdiden bir gurbet duygusu, müphem bir hüznün, bir gariplik içindeydi. Çok kederliydi. Köyünden ayrıldığı dakikadan beri, içinde otuz beş sene yaşamış olduğu evinin hayali gözünün önünden gitmiyordu. Bu küçük evi, evin etrafındaki meyve ağaçlarıyla süslü bahçeyi, gölün mavi sularını zevkle seyrettiği geniş penceresini hayalinden uzaklaştıramıyordu. O, evini gamlı ve kasvetli bir kış gününde terk etmişti. Pencerelemin kepenklerini bir

daha renk ve güneş görmeyecek kadar ıssız kırların üstüne örtmüştü.

Kapı açılınca başını çevirdi ve içeriye giren Nuri'yi görünce hemen yerinden kalktı.

Yüzü solgun, fakat ihtiyar kadını görerek endişesi zail olmuş olan Nuri neşeyle:

— Oo, sen misin dadıcığım, dedi.

Pakize'nin dadısıydı. Fakat Nuri ona "Dadı" diye hitap ederdi. Gülter, Nuri'nin bu memnuniyeti karşısında çok mütehasis olmuştu. Nuri, bir kere daha Tahir'le karşılaşmak korkusundan kurtulmuş olmanın zevki içinde, ihtiyar kadına yaklaştı ve onun elini öperek alnına koydu. Gülter de onu şefkatle yanaklarından öptü, sonra bir müddet bir söz söylemeden bakıştılar. Nihayet Gülter tatlı ve hafif sesiyle:

— İnşaallah çocuklar ve hanım afiyettedirler, dedi.

— Çok şükür, teşekkür ederim.

Birden ihtiyar kadının sadık bakışlı, güzel sarı gözleri büyük bir kederle doldu, Pakize'yi düşünmüştü. Nuri'ye sormak istediği şeyler vardı, fakat buna cesaret edemiyordu, bunun için evvela Nuri'nin konuşmasını bekledi. Fakat Nuri, teyzesinden bahsetmedi. Niçin bir şey söylemiyordu? Onu unutmuş olabilir miydi? Yoksa ihtiyar kadını müteessir etmemek için mi teyzesinin ismini ağzına almıyordu? Nihayet Gülter teessür ve heyecanını saklamaya gayret ederek sordu:

— O nereye gömüldü? Mezarı burada mı, yoksa İstanbul'da mı?

— İstanbul'da.

— Neden öldü?

Nuri, Gülter'in sual dolu bakışlarının karşısında kendini rahatsız hissetti. Ruhunda vicdan azabına benzeyen garip bir his vardı, sanki bu ölümden onun da bir mesuliyeti varmış gibi.

— Bir kaza neticesinde...

Gülter dehşetle:

— Nasıl, dedi, bir kaza mı?

Evet, bu bir kazaydı. Havagazı sobasının musluğunu açmış, fakat yakmayı unutup yatağına girmiş ve uyumuş. Ertesi sabah gündelikçi kadın onu yatağında bulmuş. Çok geçti, onu kurtaramamışlar.

Nuri, Gülder'e anlattıklarından tamamıyla emin değildi. O, Pakize'nin yeğeni olmaktan ziyade, onun bir dostuydu. Onun teyzesi olmasına rağmen, aralarındaki yaş farkının pek az olmasından onunla kardeş gibiydiler. Pakize ondan hiçbir şey saklamazdı, onun her sırrını bilen Nuri, genç kadının geçirmekte olduğu buhrandan habersiz değildi, onun cesaret bulması lazımdı, bu cesareti ona ancak Nuri gibi bir dostu verebilirdi. Zaten kendisine İstanbul'a gelmesi için bir mektup yazmıştı, "Nuri, kendimi çok yalnız hissediyorum, bir gün için olsun gel buraya, sana ihtiyacım var," demişti. Fakat karısı Perihan, Nuri'nin bu seyahati yapmasına asla razı değildi. "İstanbul'a gidip gelme bir bilet parasının ne demek olduğunu düşünüyor musun? Bu lüzumsuz masrafa ne hacet?" Nuri İstanbul'a gitmemişti, hatta Pakize mektubuna cevap bile almadı. Bundan bir hafta sonra da felaket olmuştu. Herhalde Pakize'nin son mektubu, kendisini bir uçurumun kenarında bulan bir insanın ümitsiz haykırışıydı. Kendisinde mukavemet bulamayan bir insanın tehlike karşısındaki ümitsiz haykırışıydı. Pakize, Nuri'den kendisini bu uçurumdan kurtarmasını istemiş olabilirdi. Yahut belki de bu ölüm gerçekten bir kaza neticesiydi.

Evet, Pakize ölmüştü, pis bir kaza neticesinde ölmüştü. Hiçbir şey yazıp bırakmamıştı, şu halde bu bir intihar olamazdı. Eğer bu bir intiharsa çok iyi gizlenmiş bir intihardı. Nuri bu şeyi kabul etmek istemiyordu, bunun intihar olduğunu kabul etmek için Pakize'yi hiç tanımamış olmak icap ederdi.

*

O cesaretli, iyimser bir kadındı, o muhakkak ki keder ve güçlüklerle mağlup olmazdı. Hayır, bu bir intihar değildi.

Şimdi Gülder koltuğa yığılmış, gözleri keder ve dehşetle dolu, Nuri'ye bakıyordu. Nuri bu bakışlarda bir itham olduğunu vehmetti ve kızardı. Alçak bir sesle:

— Bildiğin gibi, dedi, biz Ankara'da, o da yalnız başına İstanbul'daydı.

— Evet.

— Evinde yalnız yaşıyordu.

— Yalnız yaşıyordu.

İhtiyar kadının gözleri yaşarmıştı.

Nuri, Gülder'in hıçkırmamak için büyük bir gayret sarf ettiğini görüyordu. Bir müddet ikisi de sustu. Nuri muhavereyi değiştirecek başka bir mevzu bulamadığı için susuyordu. Şimdi, karşısında siyah çarşafıyla oturan bu ihtiyar köylü kadının bir yabancı gibi görüyordu. Halbuki bu kadın çocukluğunun en cazip, en sevgili bir varlığı olan Gülder'di! Gülder altın gözlü, ince ve esmer genç kız, Pakize'nin dadısı... Gülder evlerinden gittikten sonra da arada bir onlara misafir gelirdi. Her gelişinde sepetleri hediyelerle dolu olurdu. Onun her gelişini küçük Pakize için bir bayram, bütün ev halkı için de haki bir sevinç olurdu. Bütün bu şeyler şimdi çok uzaklarda kalmıştı. Her şey değişmiş, her şey kaybolmuştu. O eski ve çok kalabalık evin insanları içinden kalan Nuri ile Gülder'di, işte, bunun için de Nuri, Gülder'e karşı iyi ve nazik olmak mecburiyetini hissediyordu. Onu bir an evvel eve götürmeliydi, ihtiyar kadın çok yorgun görünüyordu. Fakat Nuri onu, karısını evvelce haberdar etmeden evine götüremezdi. Perihan ihtiyar dadıdan hiç hoşlanmazdı, zaten onu iyi tanımazdı.

Nuri, Gülder'in geldiğini bildirmek için karısına telefon etti.

— Birkaç dakika sonra geliyoruz.

— Olamaz!

— Fakat karıcığım...

Perihan onun sözünü kesti:

— Canım, sen de biliyorsun... ona verecek odamız yok.

— Bizi görmek için zavallı kadıncağz bir seyahat yapmış, onu nasıl misafir etmeyiz?

— Herhalde onu davet etmemiştik.

— Ne de olsa bizim için uzun bir yolculuk yapmış.

— Kim bunu istemiş?

— Perihan, çocuk olma, kadıncağz bizi sevdiği, bize bağlı olduğu için gelmiş. Ailemize çok bağlı bir insandır, biraz da kendini aile efradından addeder.

— Bir bu eksikti! Eski bir hizmetkâr kendini aile efradından sayıyor!

Nuri gülmeye gayret ederek:

— Gülter hiçbir zaman hizmetçimiz olmadı, dedi.

— Hizmetçi değil de halayık diyelim, şimdi oldu mu?

— Perihan...

— Neden anlamıyorsun Nuri, sana, ona verecek odamız yok diyorum, onu yatak odama alamam ya!

— Yani ne yapmamı istiyorsun?

— Küçük bir otelde bir oda tutarsın. Kendisine evde yerimiz olmadığını anlatırsın. Yarın döner köyüne...

Nuri telefonu kapayıp Gülter'in bulunduğu odaya döndü, ihtiyar kadın, Nuri'nin odaya girdiğini görünce eski usûle uyarak ayağa kalktı. Nuri onun omuzlarından tutarak:

— Yok canım, dedi, sonra büyük bir gayret sarf ederek ilave etti:

— Çok yorgunsun dadıcığım, evvela biraz istirahat etmen lazım. Gel, gidelim.

Gülter paketlerini toplamaya başladı. Nuri başını başka tarafa çevirerek mütereddit bir sesle ilave etti:

— Seni bizim eve götüremediğim için çok teessüf ediyorum, fakat apartman o kadar küçük ki sana yatak serecek bir köşe bulmak mümkün değil, seni şimdi bir otele yerleştireceğim, daha rahat edersin.

Gülter ona anlamayan gözlerle bakıyordu. Nuri konuşmaya devam ediyor, fakat ihtiyar kadın artık onu dinlemiyordu. Nuri'nin kendisini otele götürmesine bir mana veremiyordu. Bu anlaşılacak bir şey değildi! Onun gibi eski bir dadı, çocukların odasında bir kenara serilecek yatakta yatabilirdi.

— Eşyalarının hepsi bu mu?

Gülter bir çantasını garda emanete bırakmış olduğunu itirafa cesaret edemedi:

— Hepsi bu.

Taksinin içinde Gülter hiç sesini çıkarmıyordu. Mütemadiyen konuşan Nuri'yi dinliyor, fakat sözlerinden bir şey anlamıyordu. Nuri onun elini tutmuştu, gülerek onunla konuşmaktaydı. Bu hareketiyle kendisini misafir etmediğini ihtiyar kadına unutturmak ister gibiydi. Taksi bir otelin önünde durdu. Gülter geniş bir nefes aldı. Büyük bir sıkıntıdan kurtulmuş gibiydi. O, Ankara'ya yalnızlığından kurtulmak için gelmişti, şimdi bir an evvel yalnız kalmak ihtiyacını hissediyordu. Öylesine yorgundu.

Nuri onu odasına götürdü. Bu dar bir odaydı. Pencere avluya bakıyordu. Nuri ondan ayrılırken ertesi gün öğleüstü gelip onu eve götüreceğini söyledi.

— Dadıcığım, bu akşam istirahat etmelisin, yarın çocukları görürsün. Ne kadar değiştiler, hayret edeceksin.

— Tabii, büyümüşlerdir.

— Büyükleri bir delikanlı oldu, on yedi yaşında olduğu halde yirmisinden fazla gösteriyor.

Gülter nezaketle gülümsemeye gayret ediyordu. Nuri kapıdan çıkarken arkasından seslendi:

— Bu sepetlerdeki şeyleri çocuklar için getirdim.

Tavuk, yumurta ve elmayla dolu iki sepeti Nuri'ye uzattı.

Nuri:

— Oh, dadıcığım, dedi, ne güzel şeyler bunlar. Çok teşekkür ederim, eminim o enfes böreklerinden de getirmişsiniz, çerkez böreklerinden...

— Evet, biraz da börek getirdim, çocuklar...

— Bırak çocukları dadıcığım, o küçük vahşiler senin o nefis çerkez böreklerinden ne anlayabilir? Börekler benim, dadıcığım, onlara tattırmam bile.

Birden Nuri sustu. Çocukluğu gözünün önüne gelmişti. Gülter'in hediyeleriyle köyünden her gelişi, Pakize ile kendisi için hakiki bir bayram olurdu. Gülter'in büyük bir maharetle pişirdiği, mısır unu ve çerkez peyniriyle yapılmış böreklerini Pakize'yle paylaşamazlardı. Çocukluğunu geçirmiş olduğu evi düşündü, annesini düşündü.

Babasının ölümünden sonra küçük bir apartmana yerleşmişlerdi. Bu apartman küçüktü, ama Gülter'i misafir edecek yerleri vardı. O zamanlar Gülter'i bir otele götürmek kimse'nin aklından geçemezdi. Bu çok gülünç, çok acayip bir şey olurdu. Nuri başını önüne eğmişti, ihtiyar dadıyı otel odasında yalnız bırakıp gitmek ona ağır geliyordu. Onları görmek için bir seyahati göze almış ihtiyar dadıyı, otel odasında yalnız bırakmak herhalde güzel bir hareket değildi. Elllerinde sepetlerle odanın ortasında, ayakta duruyordu.

— Sormayı unutmuştum, köyde ne var ne yok?

— Şükür Allah'a.

— Hurşit Ağa nasıl?

Yüzünün manası hiç değişmeden, ağır bir sesle Gülter cevap verdi:

— Sizlere ömür. Yattığı yer nur olsun.

— Ne diyorsun dadıcığım!

Elindeki sepetleri yere bırakarak Gülter'e yaklaştı. İhtiyar kadın kızarmış gözlerini göstermemek için başını çevirmişti.

— Onu ne zaman kaybettin?

— Altı ay evvel.

— Zavallı dadıcığım!

Şimdi onu kolları arasına almıştı. Onun niçin gelmiş olduğunu anlıyordu. Hayır, onu bu otel odasında yalnız bırakmak doğru değildi. Gülter her zaman söylerdi, "Günün birin-

de ihtiyar kocamı kaybedersem, köyü bırakıp sizin yanınıza geleceğim. Eskiden olduğu gibi aranızda yaşayacağım... ömrümün sonuna kadar. Hurşit Efendi'nin yanında yatacağım güne kadar..."

İşte, Hurşit Ağa ölmüş ve Gülter Ankara'ya gelmişti.

Nuri yavaş yavaş Gülter'in ihtiyar omuzlarını okşuyordu. Ona söylemesi lazım gelen sözleri söyleyemediği için rahatsızdı. Ona:

— Sen artık köyüne dönemezsin. Yalnız yaşayamazsın. Bizimle kalacaksın, senin yerin burasıdır dadıcığım, demesi lazımdı. Hayır, Nuri bu kelimeleri söyleyemezdi, Gülter'i evine götüremezdi, Perihan böyle bir şeyi asla kabul etmezdi.

*

Nuri'nin arkasından kapı kapandıktan sonra, Gülter bir müddet daha odanın ortasında ayakta durdu. Hayretle etrafına, badanalı duvarlara, basık tavana, demir karyolaya ve mavi yorgana bakıyordu. Küçük bir masanın üstünde bir sürahi suyla bir bardak vardı. Onları görünce susamış olduğunu hissetti. Bardağa su doldurdu ve içti. Suyun fena bir lezzeti vardı. O, köyündeki tepenin maslağının serin ve hafif suyunu içmeye alıştı. Küçük evi bu maslağın bulunduğu tepenin eteğindeydi.

Evini düşünürken bütün vücudunu bir ürperme kapladı ve hemen hemen ağlamak üzere olduğunu hissetti. Gözkapaklarını sıkı sıkı kapayarak bir müddet hareketsiz durdu. Sonra ağır ağır elindeki bardağı masanın üzerine bıraktı ve çarşafını çıkarmaya başladı. Onun bu otel odasında ne işi vardı? Bu suali kendi kendine tekrar ederek evvela çarşafının pelerinini, sonra eteğini çıkardı. Onları ihtimamla iskemlenin üstüne sererek yatağının bir ucuna oturdu.

Köyünü bırakıp yola çıktığı zaman, bu hareketinin yanlış bir şey olduğu bir an bile aklından geçmemişti, şimdi bu yaptığı şeyin ne kadar yersiz olduğunu anlıyordu. Halbuki Gülter

kararını düşünmeden vermemiştir, bu birdenbire alınmış bir karar değildi.

O bunu her zaman düşünmüş ve kendi kendine, “Eğer bir gün Hurşit Efendi’yi kaybetmek felaketine uğrarsam, İstanbul’daki eve dönerim,” derdi. Zaten bu şeyi Pakize ile müteaddit defalar konuşmuşlardı.

Pakize dünyaya geldiği zaman Gülter on yedi yaşındaydı. Kendisini hemen çocuğun hizmetine koydular, genç kız artık küçük Pakize’nin dadısıydı. O andan itibaren Gülter’in kalbinde anne şefkati uyandı, o zamandan beri Gülter, Pakize’yi kendi öz evladı gibi sonsuz bir şefkatle sevdi. Pakize’nin yaşadığı müddetçe Gülter kendini kuvvetli hissetti, dünyada yalnız olmadığını ve onu hayatta tutan sağlam bir bağ olduğunu biliyordu.

Böyle Pakize’yi düşünürken ağlamaya başladı, Pakize artık mevcut değildi, ölümünün üstünden yıllar geçmişti. Gülter müteaddit defalar Nuri’ye yazarak bu vakitsiz ölümün sebebini sormuştu, fakat Nuri’den cevap alamamıştı. O zaman Ankara’ya gitmeye karar vermişti, fakat ihtiyar kocası çok çökmüştü, onu yalnız bırakamıyordu, hatta iki gün için bile. Ortalık kararınca Hurşit Efendi’nin gözleri hiç görmüyordu, onun yürümesine yardım etmek icap ediyordu, ihtiyarın bir çocukmuş gibi ihtimama ihtiyacı vardı.

İşte, Gülter şimdi Ankara’daydı ve nihayet Pakize’nin ölümünün sebebini öğrenmiş bulunuyordu. Olmayacak bir dikkatsizlikle havagazı musluğunu açık bırakmıştı. Evinde yalnız, yapayalnız yaşıyordu. Evet, Pakize yalnız yaşardı, bu sebepten de kimsenin yardımı olmadığı için ölmüştü!

Gülter ürpererek omuzlarını kısıtı, kendisi de yalnızlığın ne demek olduğunu biliyordu. Bu merhametsiz yalnızlık yüzünden köyünü terk etmemiş miydi? O, köyünde her şeyi terk etmişti, gül gibi temiz evceğini, mütevazı eşyalarını, tarlasını ve bütün hatıralarını...

Trenden çıkıp da Ankara Garı'na ayağını bastığı zaman, artık yalnızlığından kurtulmuş olduğuna kaniydi, halbuki bu kasvetli otel odasında kendisini her zamankinden daha yalnız hissetmekteydi. İnsanın hayatta kendini yapayalnız hissetmesi, güvenecek bir dostu olmadığını fark etmesi pek korkunç bir şeydi! Gülter düşünüyordu, ölmeden evvel Pakize de bu duyguları tanımıştı, bu çaresizliği hissetmişti. Ölümünden bir hafta evvel Gülter'e bir mektup yazmıştı, bu mektupta, "Sevgili Gülterim," diyordu, "pek yalnızım, çok yalvarırım, birkaç gün için her şeyi bir kenara bırak, ev işlerini, tarlanı, bağını ve benim yanıma gel. Burada canın hiç sıkılmayacak, seni gezdireceğim, eğlenmen için her şeyi yapacağım. Eski-den yaptığımız gibi uzun gezintilere çıkacağız, eski ve mesut evimizi beraberce hatırlayacağız, neşeli ve gamsız olacağız. Dadıcığım, ne olur, hemen gel..."

İlk nazarda neşeli görünen bu mektup Gülter'i endişeye düşürmemişti. İnsan köyde tarlalarıyla uğraşarak yaşarken her istediği an bir seyahat yapamaz. Tarla işlerini bir başkasına bırakmak mümkün değildir, bilhassa sakat bir ihtiyar tek başına bırakılamaz, gitmeden evvel onunla meşgul olabilecek emniyetli bir adam bulmak lazımdır.

Maalesef Gülter, Pakize'nin davetine icabet edememiş, bu kısa seyahati yapamamıştı. Sonra Pakize'nin ölümünü öğrendi, şimdi de ona, bu ölüme sebep bir kaza oldu diyorlardı! Bir kaza! Gerçekten bu bir kaza mıydı?

İhtiyar kadın elini gözlerinin üstünden geçirdi. Pakize başına gelecek olan bu kazayı evvelden mi hissetmişti? Gülter şimdi anlıyordu, Pakize'nin mektubu bir çağırıştı. Gülter bunu anlayamamıştı, bu imdat isteyen sesi duyamamıştı! İhtiyar kadın şiddetle yerinden kalkarak yüksek sesle:

— Hayır, dedi. Her zaman solgun olan yüzü şimdi kıpkırmızı kesilmişti. Şaşkın bir hareketle kapıya doğru gitti, sonra döndü, pencereye doğru ilerledi, fakat oraya yaklaşımadan,

odanın ortasında durdu. Elleriyle ihtiyar ve perişan çehresini örtmüştü, bu acı ve müthiş düşünceyi başından kovmak ister gibi başını iki tarafa sallıyordu. Bu düşünceyi atmaya muvaffak olamadı, Pakize öleceğini biliyordu, bu aşikâr bir şeydi! Mektubunu son bir ümitle yazmıştı, kurtarılmasını istemişti. Yardıma ihtiyacı vardı; yardıma ve şefkate. Bunun için kendisine o mektubu yazmıştı.

Gülter bunu nasıl olmuş da anlayamamıştı! Neden her şeyi bırakarak onun yanına koşmamıştı? Biraz anlayışlı olsaydı, belki de bu felakete mani olabilecekti. Ona cesaret vermek için çok şeye lüzum yoktu, onun yanında olması kâfiydi. Şefkat ve muhabbetiyle onu teskin edebileceğine emindi.

Gülter kendini kabahatli görüyordu. Sonsuz bir keder bütün mevcudiyetini sarmıştı. Onu çok yalnız bırakmışlardı, onu yalnız bırakanların hepsi ve bilhassa kendi bu ölümden mesuldü.

Gülter düşündükçe, içinde Nuri'ye karşı bir hiddet uyanıyordu.

Nuri niçin Pakize'yi o kadar yalnız bırakmıştı? Annesinin ölümünden sonra Pakize, Nuri için hakiki bir anne olmuş, ona en derin bir şefkatle bağlanmıştı. Evlerini bozmamış, hayatlarının eskisi gibi devamı için elinden geleni yapmıştı.

Hayır, Nuri onu böyle yalnız bırakmayacaktı.

*

— Bir kadeh daha ister misin?

Hale bir koltuğa gömülmüş, gülümseyerek Nuri'ye bakıyordu. Koltuğun yastıkları arasında, küçük vücuduyla bir Çin bebeğine benziyordu. Çok kıvrıkcık saçlarını başının tepesine toplamıştı. Küçük yüzünde en fazla dikkat çeken şey solgun ve çıkık alnydı. Üzerinde siyah ve vücudunu sıkan bir elbise vardı.

— Bir kadeh daha ister misin, diyorum!

— Tabii, isterim.

Nuri bir saatten beri buradaydı. Beraberce hiç durmadan

şundan bundan konuşuyorlardı. Hale'nin yanında kendini daima gündelik hayatından uzak hissedirdi. Hale çok acayip bir kadındı, hiçbir şey kendisini alakadar etmez görünürdü. Düşünceleri, fikirleri müspet ve hakikate uygun değildi. Her şeye karşı usanç göstermeyi, küstah tesiri bırakmayı pek severdi. O, her mevzuya sanki tiksintiyle yaklaşırdı, tıpkı bir mecburiyet tahtında pis bir cismi parmaklarının ucuyla tutar gibi.

Her fikri, her hissi, her muadeleyi küçümser görünüşü, hayatı istihbar eder davranışları samimi olabilir miydi? Yoksa bu bir nevi züppelik miydi? Nuri, Hale'nin bu halinden hoşlanırdı. Hale, şüpheler ve tereddütler merhalesini çoktan geride bırakmışa benzerdi. Nuri onu bütün peşin hükümlerden halas olmuş zannederdi. Hale'nin samimi olduğu anlarda acı ve üzgün görüldüğünü fark etmezdi. Hale kendi kendini mi aldatmak isterdi yahut bu davranış başkaları karşısında alaka çekici bir şahsiyet olarak tebellür etmek arzusu muydu? Hemen hemen her zaman neşesi zorakiye benzerdi, kahkahasında bir sahtelik vardı ve tabii görünüşü yapmacık tesiri bırakırdı.

Nuri hiçbir zaman onu hakikatte olduğu gibi görmeye çalışmamıştı; onu görünmek istediği tarzda görüyordu. Ve bu haliyle Nuri'nin üstünde bir tesir yapıyordu. Hale:

— Bir şeyler söylemiyorsun yavrum, dedi.

— Hakkın var. Galiba çok yorgunum.

Hale gülerek:

— Zavallı küçük adamcık, dedi, bunda anlaşılmayacak bir şey yok, lüzumundan fazla çalışarak kendini öldürüyorsun!

Bu sözleri söylerken Nuri'nin alnını ve saçlarını okşadı.

Nuri omuzlarını silkerek:

— Başka ne yapabilirim ki, dedi.

Hale ona bir müddet bir söz söylemeden baktı, sonra birdenbire büsbütün değişmiş olan bir sesle sordu:

— Para kazanmak istiyor musun? Yorulmadan, gayet kolaylıkla çok para kazanmak istiyor musun?

Nuri ona cevap vermedi ve güldü.

— Neden cevap vermiyorsun? Söyle, kolaylıkla çok para kazanmak istiyor musun?

Yerinden kalkarak Nuri'ye yaklaşmıştı, kolunu Nuri'nin boynuna dolayarak:

— Nuri, dedi, kadehlerimizde içki kalmamış, doldur kadehleri.

Nuri kadehleri doldurdu.

— Gayet kolaylıkla ve çok yakın bir zamanda büyük bir para kazanabilirsin, bunun imkânlarını biliyorum. Tabii, bu parayı kazanmak istersen...

Nuri gülerek:

— Böyle bir şeyi kim istemez, dedi.

— Ben seninle böyle bir işten konuşmak istediğim için seni çağırdım.

Hale yerinden kalkarak masanın öbür tarafındaki koltuğa rahatça oturdu.

— Beni iyi dinle Nuri, dedi, işte, sana teklif etmek istediğim iş, gümrükten geçirilecek bir paket var. Fakat mesele şu. Bu paketin kontrol edilmemesi lazım. Eğer bu paket kontrole tabi tutulmadan geçerse, her ikimize de yirmi biner lira var! Bize yardım edecek olan gümrük memuruna da bol bir bahşiş...

Nuri ona hayretten büyümüş gözlerle baktı. Alay mı ediyordu? Hale'nin gözlerinde Nuri'nin şimdiye kadar onda görmediği bir bakış vardı. Dudakları kısılmış olduğu için daha ince görünüyor, burun delikleri hafif hafif kıpırdıyordu. Nuri birdenbire gülmeye başladı:

— Neler söylüyorsun? Deli mi oldun sen?

— Nuri, sana söylediklerim ciddidir.

— O halde aklını kaybettiğinden şüphe edilemez.

Hiddetini saklamak için gülmeye devam etti.

— Neden aklımı kaçırmışım?

— Kızım, bana teklif ettiğin şey düpedüz kaçakçılıktır.

— Mbalağaya lüzum yok Nuriciğim. Büyük laflarla canımı sıkma. İşi bu kadar dramatik tarafından almaya hacet yok. Ben bir hamlede yirmi bin lira kazanmak çaresini buldum, bana yardım edersen bir o kadar da sen kazanırsın. Bana çk güzel bir surette teşekkür ediyorsun. Deliymişim, bu da senin teşekkür tarzın...

— Bu saçma ve münasebetsiz şakayı artık bıraksan, olmaz mı?

— Ben şaka etmiyorum.

— O halde bu tehlikeli ve gayr-i ahlaki projeni bertaraf etmelisin.

— Bana bütün bunlar vız gelir. Ahlaki, gayr-i ahlaki... Ne gülünç bir insansın sen? Etrafında ahlaki bir şey gördüğün var mı? Hayatını daha kolaylaştırmak için herkes ne yapabilirse yapıyor. Namuskârane yaşayarak yirmi bin lira kazanabileceğimi mit etmiyorum.

Bir sigara yaktı ve devam etti:

— Yirmi bin lira benim hemen hemen çalışarak üç senede kazandığım para demektir. Sana gelince, sen benden çk daha büyük bir memursun, yirmi bin lirayı bir senede kazanamıyorsun.

— Saçma söylüyorsun.

— Nuriciğim, bir gayret et, yirmi bin lira kazanmam için bana yardım et.

Gülmeye gayret ederek Nuri sordu:

— O paketin içinde ne var?

— Yalnız kıymetli ilaç... Sen de biliyorsun, memlekette ilaç zor bulunuyor. İlacın kime fenalık ettiğ görülmüş? Bu işte ne fenalık var ki?

şimdi gülüyordu.

— Bu ilaçların kaçak olarak geçmesi neden lazım?

— Amma da sual! Sen budalasın oğlum.

— Hangimiz budala? Gerçekten böyle bir şey yapabileceğimi tasavvur ediyor musun?

Hale dudaklarını kısarak omzunu silkti.

— Böyle bir şey yapmaya razı olabileceğimi bir an kabul etsek bile, benim gümrük memuru üstünde ne gibi bir tesirimi olabilir? Bu paketi kontrol edilmeden gümrükten nasıl geçirtebilirim?

Hale ona gülerek bakıyordu.

— Gümrükte bir memur var. Bu memurun üzerinde senin pek büyük bir nüfuzun olduğunu biliyorum.

— Neler söylüyorsun? Çıldırdın mı?

— Gümrükte çalışan Aziz'i unuttun mu? Sütünenin oğlu Aziz...

— Sen bunu nereden biliyorsun?

— Karın anlattı.

— Perihan mı anlattı?

— Evet, bunda hayret edecek ne var? Sana anlattığım şeyden Perihan'a bahsettim, bu işi becerebilmek için bir çare aradığımı söyledim, o hemen Aziz'i düşündü.

Hale konuşurken Nuri'nin gözlerinin içine bakıyordu, Nuri sesini çıkarmıyordu, Hale sesini alçaltarak:

— Karın bana seninle görüşmemi teklif etti, dedi.

Karısının bu işle alakadar olduğunu öğrendiği zaman Nuri kendini mağlup hissetti, bir şey söylemeden başını önüne eğdi.

— Bir şey söylemiyorsun Nuri.

— Ben böyle şeyleri sevmiyorum.

— Budalalık yapma! Hâlâ bir çocuksun, seni idare etmek lazım.

— Olmayacak şeyler, ben...

— Anlaşıldı, sen hâlâ eski bir ailenin tembel çocuğusun. Babalarından kalan mirasla yaşamaya alışmış insanlar... Fakat

oğlum, paşa baban sana on para bile bırakmamış, aç gözünü de herkes gibi para kazan.

Nuri gülmeye çalışarak:

— Yanlış, dedi, paşa benim babam değil, babamın babasıydı. Babam avukattı, İstiklal Harbi'ne iştirak etti ve bir daha evine dönemedi.

Saat dokuza doğru Nuri, Hale'nin evinden çıktı. Kendini son derece de yorgun hissediyordu, böyle olduğu halde bir taksiye girmedi, yürümeyi tercih etti. Hava soğuktu, buz gibi bir rüzgâr esmekteydi. Sokaklar boşalmış gibiydi. Yarım saat-ten beri başında bir ağrı vardı, soğuk hava bu ağrıyı biraz geçirmişti. Evinin önüne gelince içinde bir memnuniyet duydu ve binanın kapısını açarak avluya girdi.

Apartmanın kapısını karısı açmıştı.

— Çok geç kaldın Nuri, diyerek alışkan bir tavırla ona yüzünü uzattı. Nuri onu ağzından öptü.

— Mahut işi için Hale yakamı bırakmadı.

Perihan parmağını dudağının üstüne koyarak:

— Aman, yavaş konuş, diye mırıldandı, Aziz burada, seni bekliyor.

Nuri hayretle karısına bakıyordu:

— Aziz burada mı?

— Evet, canım, evine gittim, kendisini alıp buraya getirdim.

Kocasının şaşkın nazarları karşısında Perihan omuzlarını silktilti ve:

— Vakit kaybetmek istemedim, diye mırıldandı.

Nuri bir şey söylemek, itiraz etmek istedi, fakat Perihan onu bırakarak Aziz'in yanına dönmüştü. Nuri ağır ağır palto-sunu çıkardı, onu astı, sonra aynaya yaklaşarak saçlarının üstünden ellerini geçirdi ve şakaklarının beyazlaştığını bir kere daha görerek buna yeniden hayret etti.

Sonra ayaklarını sürüyerek ağır ve tembel adımlarla küçük salonun aralık duran kapısına doğru ilerledi.

Odasına girdiği zaman Nuri ağır ve ıstıraplı bir hastalıktan rahat bir nekahete girmiş bir kimsenin huzurunu duydu. Yorgun, çok yorgundu, ama sanki acıları dinmişti.

Her şey kendi tasavvur ettiğinden çok daha kolay geçmişti. Nuri hiçbir zaman bir memuru vazifesini suistimale sevk etmenin bu kadar kolay olabileceğini tasavvur etmemişti.

Aziz teklifi en ufak bir tereddüt göstermeden, sanki çok olağan bir şeymiş gibi kabul edivermişti.

İşin sonunda Nuri yirmi bin lira alacaktı, bu da küçümse-
necek bir meblağ değildi.

Fakat Nuri kendinden memnun değildi ve bu duygu onu sinirlendiriyordu. Ona bu ezayı veren şey işin bir adem-i muvaffakiyetle neticelenebilmesi korkusu muydu? Yoksa arzusu hilafına içine sürüklendiği bu işe karşı duyduğu tiksinti mi ona bu memnuniyetsizlik hissini veriyordu? Ne de olsa işin en güç kısmı geçmişti. Olan olmuştu! Bunun üstüne fazla düşmemek, bunu fazla düşünmemek lazımdı. Ona bütün üzüntüsü içinde bu nekahette bir hasta huzurunu veren duygu, artık bu münasebetsiz ve çirkin işte kendi fiili rolünün geçmiş olmasıydı.

Tam soyunmaya başladığı zaman Perihan da odaya girmişti. Müstehzi bir gülümsemeyle:

— Eğer iş sana kalsaydı, dedi, Aziz'i bir ayda göremezdin!

Bu pek doğrudu. Karısının teklifini reddetmeyecekti, ama muhakkak işi sürüncemede bırakacaktı. Şimdi artık Perihan gülümsemiyor, dik bir bakışla ona bakıyordu. Bu bakışta küstah bir meydan okuyuşa benzeyen bir şey vardı.

Nuri bundan on dokuz sene evvel Perihan'ı tanıdığı zaman, o şimdiki kendinden emin kadın değildi. Sesinde bu mütehakkim ahenk ve bakışlarında böyle kuru bir mana yoktu.

Kocasına bir müddet baktıktan sonra yine ilk defa olarak o konuştu:

— Neden böyle susuyorsun? Dut yemiş bülbül gibi...

Kendisini o kadar üzmüş olan meseleyi bahis mevzusu etmek istemediği için:

— Yorgunum, demekle iktifa etti.

Birdenbire çok yorgun, adeta bezgin olduğunu hissetti. Biraz evvel duyduğu nekahete girmiş bir hasta huzuru belki daha tamamıyla kaybolmamıştı, ama tıpkı bir ameliyat masasından bir uzvunu kaybetmek pahasına doğrulabilmiş bir kimsenin bunu idrak edişinin, kendini eksilmiş hissedişinin kesbi de bu hisse karışıyordu. Bu kadar tiksinti duyduğu bu işin içine nasıl sürüklenmişti? Bu irade zaafı, karısının her arzusuna körü körüne bu baş eğiş neydi?

— Bu akşam yine fazla kaçırmışsın.

— Galiba, diye cevap verdi.

— Hemen anladım. Çünkü Aziz işi nasıl halledeceğini anlatırken dinlemiyordun bile.

Perihan'da talebesiyle konuşan bir hoca edası vardı, Nuri hafif bir sabırsızlık ifade eden bir sesle:

— Yorgunum, diye tekrarladı.

Halbuki, "Bu iş beni iğrendiriyor, kendimden utanıyorum," demek istiyordu.

— Evet şekerim, insan bu kadar içerse tabii yorgun olur.

Şimdi geceliğini giymiş, odanın ortasında duruyordu.

— İnsan bu kadar çalışırsa demek daha doğru olmaz mı?

Perihan sallana sallana yürüyerek yatağın yanına geldi ve oturdu. Şimdi yorgun yorgun geriniyordu. Nuri de ona yaklaşıp ensesinden öptü. Sonra birden:

— Tahir Ankara'ya dönmüş, dedi.

— Tahir mi, diye soran Perihan kaşlarını çatmıştı. Şimdi bir ayağını avucuna almış, fazla çıkık başparmağını ovuyordu:

— Evet, Tahir!

— Hangi Tahir?

— Hangi Tahir olacak, Tahir Aker.

— Vay rezil vay! Onun suratı kasap süngeriyile silinmiş ayol!

— Çok feci, çok acınacak bir durumdaymış diyorlar!

— Müstehakını bulmuş desene...

— O bizim iyi bir dostumuzdu. Vaktiyle bize çok iyilikleri dokundu.

Perihan yüzünü buruşturup omuzlarını silktilti:

— Eksik olmasın! Başımıza az kalsın bela getirecekti.

— Ona, bize o zaman verdiği parayı hâlâ borçluyuz. Hâlâ bu parayı ödemedik!

Perihan kaşlarını kaldırdı ve gözlerini hafifçe süzerek dudakları arasından hemen hemen onları açmadan konuştu:

— Sen borç yapmayı severdin. Çok şükür, seni o fena huyundan vazgeçirdim.

— O devir hayatımızın en müşkül bir devriydi. Borç yapmasam nasıl yaşırdık! Öyle az kazanıyordum ki... hem çocuklardan ikisi de doğmuştu. Ayın sonuna nasıl yetişeceğimizi bilmezdim.

— Ayın sonuna iyi yetişebilmek için masrafı biraz kısmak yeterdi.

— O kadar da kati değil. Hemen hemen her ayın sonunda Tahir'den ödünç para alırdım. O olmasaydı halimiz yamandı.

Nuri sustu, çünkü karısı elini sus demek ister gibi kaldırmıştı:

— Ondan ödünç olarak aldığın parayla ona rakı ikram ederdin.

— Amma yaptın ha! Elbette ona bazen rakı ikram ederdim, fakat aylık aldığımız günlerde... Tahir içmeyi severdi.

— Sen de severdin. Ah, nasıl bir adamdın sen! Eğer ben olmasaydım...

Sabırlı bir gülümsemeyle:

— Eğer sen olmasaydın, diye tekrarladı.

— Alay mı ediyorsun?

Açıkça güldü:

— Yoo, dedi, sade beni terbiye ve ıslah ettiğin için Allah'a şükreliyordum.

— İstedığın kadar gül. Ama bu doğrudur. Seni ben ıslah ettim.

Bir dakika kadar sustular, sonra Nuri:

— Zavallı Tahir, dedi, bu olmaz iş yüzünden tam altı sene aldı. Altı sene hapisanede kaldı.

— Belki de hapisane onu ıslah etmiştir. Hiç olmazsa bu altı sene içinde rakısını içmemiş, ayyaşlıktan kurtulmuştur.

— Tahir içkiden daha fazla meyhane havasını, içki âlemlerini severdi. Gittiği meyhanelere arkadaşlarını görmeye giderdi. Oralarda meşhur şairler, ressamalar, gazeteciler tanımaktan hazzederdi.

— Sen de o havayı sever, o serseriler arasında bulunmaktan zevk alırdın.

— Evet!

— Çünkü kendini bir bestekâr zannederdin. Gitarın! Şarkıların! Çok şükür bunlar da mazide kaldı.

Perihan şimdi kaşlarını çatmıştı:

— Bu hırsız kasalardan ödünç para almaya mecbur olacak kadar sıkıntılı zamanlar geçirmiş olduğumuzu düşündükçe, deli olacağım geliyor.

— Aman Perihan, nasıl da hırsız diyorsun? Kasa ani olarak kontrol edildiği zaman eksik çıkan para azıcık bir şeydi. Belki de sade bize ödünç verdiği para kadar bir açıktı bu!

Perihan itiraz etti:

— Yok canım! Biz ona iki yüz lira borçluyduk, kasanın açığı dört yüzdü!

— Dört yüz yoktu bile...

— Olsun, fakat herhalde kasanın açığını bize ödünç verdiği para teşkil etmiyordu. Ona emanet edilmiş olan bu kasadan para almayı o bir itiyat edinmişti.

— Eğer biz ona borcumuzu kontrolden evvel iade etmiş olsaydık –zaten de öyle yapmamız lazımdı– onun başına bu belalar gelmeyecekti.

— Biz borcumuzu vaktinde ödemiş dahi olsaydık, kasada yine iki yüz lira açık olacaktı. Ha vaktinde vermişiz, ha vermemişiz, bu bir şey değiştirmezdi.

Nuri artık karısını dinlemiyordu:

— Onu hapisanede bir kerecik olsun ziyaret bile etmedim. Borcumuzu ödememiz lazımdı, onu da yapmadık.

— Senin aklına kalsaydı, sen o deliliği de yapar, gider kendisini daha tevkifhanedeyken bile ziyaret ederdin, esmayı da üstüne sıçratırdın. Aklın yoktur senin! Sana suç ortağı derlerdi ayol! Çok şükür ki sana mani oldum. İsminin bu rezalete karışmasını önledim. Şerefini kurtardım.

Acı bir gülümseme Nuri'nin dudağında belirmişti:

— Şerefim, diye mırıldandı.

— Elbette, şerefın ya... Bir de gidip ona iki yüz lirayı da hemen ödemek istiyordun. Senin o zamanki hayat seviyende olan küçük bir memur nasıl olur da hapse düşen bir arkadaşına birden iki yüz liralık yardımda bulunur! Bu mahpus, baban olsa yine ona bu parayı veremezdin. Eğer vermiş olsaydın tahkikat sırasında seni de suç ortağı olarak işin içine sokarlardı. İkisi bir olmuş, ikişer yüz lira almışlar diye kondururlardı. Kasayı beraber soydunuz zannederlerdi.

Nuri yatağına girmişti ve onu dinlemiyordu. Fakat Perihan devam ediyordu:

— Her şey senin istediğin gibi olsaydı kimbilir bugün ne hallerdeydik? Hem kuzum, bu gece bu eski hikâye nereden aklına geldi?

— Biraz evvel söyledim ya, Tahir Ankara'daymış. Altı sene

hapisane. Yedi sene işsizlik adamcağızı mahvetmiş.

— Nereden biliyorsun?

— Söylediler.

— Kim söyledi?

— Görenler söyledi!

— Unut şu sarhoşu!

— Geçirdiği felaket ona çok ağır gelmiş olacak ki artık ona sarhoş demek bile hafif... O hakiki bir ayyaş, hakiki bir serseri olmuş, yatıp kalktığı yer bile belli değilmiş.

— Sen onu gördün galiba!

— Hayır, görmedim.

— Yok, yok, muhakkak ki onu gördün. Muhakkak meyhaneye gittin.

— Görmedim canım, meyhaneye de gitmedim.

— Meyhaneye uğradınsa, neden Hale'den çıktıktan sonra o kadar geciktin? Sen ondan ayrılır ayrılmaz Hale bana telefon etti.

— Yaya olarak geldim de ondan. Başım ağrıyordu. Galiba Hale'de bir parça fazla içmiş olacağım.

Perihan lambayı söndürdükten sonra yatağa girip kocasına sokuldu. O, yanına girer girmez Nuri içinde bir rahatlık hissetti. Bütün üzüntüleri dağılmış gibiydi. Ona sarıldı, omzundan öptü.

Şimdi hiçbir sıkıntısı kalmamıştı, artık ne Tahir'i ne Gülter'i ne de gümrükten çıkarılacak paketi düşünüyordu ve işte, onun için de biraz sonra kalbine sükunet tamamıyla doldu ve hemen uyudu.

*

Nuri ile Perihan tanıştıkları zaman ikisi de henüz gençti, ikisi de aynı sigorta şirketinde çalışıyordu. Nuri memur, Perihan telefoncu olarak. Perihan'ın çalıştığı küçük telefon merkezi tam giriş kapısının önündeydi. Uzun zamanlar Nuri bu kabinenin önünden geçerken başını kaldırıp bir kere bile ona

bakmamışsa da onu selamlamıştı. Bir gün yine onun çalıştığı telefon kabinesinin önünden geçerken, kabinenin antreye açılan geniş penceresi önünde bir çift el görmüştü. Bu bir çift el kalın ve yassı parmaklı, kıpkırmızı tenliydi. Nuri kadında her güzellikten evvel el güzelliği arardı ve işte, bunun için de bu elleri görünce bu kadar çirkin ellere sahip olan talihsiz kadını da görmek istemiş ve gözlerini kaldırarak birinci defa ona bakmıştı.

Ve bayağı görünüşüne rağmen onun güzel bir kız olduğunu seçmişti. Üstünde fena bir zevki işaretleyen mavi emprimeden bir elbise vardı. Kestane rengi saçları dar omuzlarının üstünde, mübalağalı bir itinayla yayılmıştı. Nuri o gün birkaç kere onun kaba ve çirkin ellerini hatırladı. Fakat her defasında kestane rengindeki bir çift iri ve güzel gözün hayali bu ellerin çirkin hatırasını gözlerinden sildi. Zaten daha sonraları Nuri artık bu ellerin çirkinliğini fark etmez olmuştu.

Maceraları, birçok emsaline benzeyen basit bir maceraydı. Onu fark ettiği günden sonra önünden geçerken daima yüzüne bakarak onu selamlıyordu. Genç kız onun selamına davetkâr bir gülümsemeyle mukabele ediyordu. Telefonda kendisine bir muhavereyi geçirirken yahut onun istediği bir numarayı ona verirken, sesi calı bir ahenk alıyor ve bu telaşı onun mahalle kızı şivesini daha bariz bir şekilde ortaya koyuyordu.

Bu şive Nuri'ye hoş geliyor, onu eğlendiriyordu. Perihan'ın bir de onun istediği muhavereleleri hemen temin etmeye, o yokken kendisini aradıkları vakit arayanların ismini yazıp ona hemen bildirmeye gösterdiği gayret de onu bu şive kadar eğlendiriyordu.

Bütün bunlar aralarında iş sahasında da olsa bir münasebet yaratıyordu. Bu münasebeti telefonda teati edilmiş iş mevzusu dışına çıkan bazı cümleler daha da takviye ediyordu.

Bir akşam Nuri yazıhaneden ayrılırken Perihan'ın da ken-

di önünden çıktığını ve kendisinin gittiği tramvay durağına gidip orada tramvay beklemeye koyulduğunu görmüştü. Tramvay hıncahınç doluydu, arabanın içine girememişler, ikisi de sahanlıkta kalmıştı. Tramvayda öyle sıkışık bir vaziyette kalmışlardı ki Nuri onun vücudunu, ipek elbisesinden taşan hararetini kendi vücudunda hissetmişti. Perihan tecrübesiz bir kız değildi. Bu yakınlığın Nuri'yi ne kadar müteheyyiç ettiğini sezmiyor değildi. Fakat hiçbir şey fark etmiyormuş gibi biraz olsun çekinmiyordu.

Bir taraftan ona böyle sokulurken bir taraftan da konuşuyordu. Muhaveresi budalacaydı, hiç de alaka çekici değildi. Nuri onun susmasını tercih ediyordu ve kendi hoşuna gitmek için gayret göstermeye ihtiyacı olmadığını nasıl olup da anlamadığına şaşıyordu. Söylediği sözlere mihaniki bir edayla cevap veriyordu. Buna rağmen Nuri ineceği durakta inmemiş, ondan uzaklaşmamak için yoluna devam etmişti. Tramvay duraktan ayrılır ayrılmaz Perihan:

— A, demişti, inmediniz, eve gitmiyor musunuz?

— Eve mi? Benim nerede oturduğumu biliyor musunuz?

— Bildiğimi zannediyorum, geçen akşam sizi şu apartmana girerken gördüm, yanınızda bir bayan vardı.

— Bir hanım mı vardı? Herhalde annem olacak!

— Yok, zannetmem.

— O halde teyzemdi.

— Teyzeniz mi? Nasıl olur? Bayan genç bir bayandı.

— Teyzem çok gençtir.

— Annenizin kardeşi midir? Yani öz kardeşi mi?

— Evet.

— Benim de bir halam vardır, ama babamın öz kardeşi değil, kardeş çocukları...

Sonra acayip bir gururla ilave etti:

— Nişantaşı'nda oturur!

Zenginler ve kibarlar semtinde bir akrabasının oturduğunu ona söylemekten gurur duyuyor gibi bir hali vardı.

— Siz de Nişantaşı'nda mı oturuyorsunuz?

— Hayır, biz Aksaray'da oturuyoruz.

Yüzü, bu modası geçmiş esnallar semtinde oturduğunu itirafa mecbur kaldığı için bozulmuştu. Kendisince küçüklük olan bu şeyi tashih etmek için ilave etti:

— Eskiden, yangından evvel orada bir konağımız varmış, yangından sonra yerine bir ev yapmışlar, ev var diye oradan ayrılamıyoruz.

Nuri'nin bu teferruata ehemmiyet vermediğini görerek, söylediği konak yalanına inanmadığını zannederek bozuldu.

— Nereye gidiyorsunuz şimdi, diye Nuri sorunca yine Nişantaşı'nda oturan akrabalarından bahsetmeye vesile oluyor diye sevindi:

— Halama gidiyorum. Nişantaşı'na.

Nişantaşı derken adeta her hecenin üstünde duruyordu. Nuri bunu da fark etmedi ve sordu:

— Davetli misiniz? Yani sizi bekliyorlar mı?

— Yoo, bazan aklıma eser, işten sonra kendilerini görmeye giderim.

Nuri'nin gözlerinin içine baktı ve bir nevi kırıltıyla sordu:

— Neden sordunuz?

— Eğer beklenilmiyorsanız, size beraber Taşlık'a gitmeyi teklif edecektim. Birer kahve içerdik.

Perihan daveti hemen kabul etti:

— Gidelim, dedi, bugün hava çok sıcaktı. İşte bunaldım, belki Taşlık'ta daha hava vardır.

O gün hava çok sıcaktı. Maçka Caddesi gezmeye çıkmış insanlarla doluydu.

Genç anneler ve dadılar, içinde yarı çıplak bebeklerin bulunduğu çocuk arabalarını iterek ağır ağır ilerliyor, bol etekli, dar bedenli elbiseler giymiş genç kızlar, gömleklerinin kolları sıvalı, yakaları açık delikanlılar kaldırımları dolduruyordu.

Nuri'nin onu davet ettiği kahvehane gayet şık bir yerdi,

müdavimleri İstanbul'un en yüksek tabakasına mensup kimselerdi. Bu yere girmek Perihan'ı epeyce şaşırttı; yapacağı hareketleri, âdeti bilmiyordu.

Geniş bir pencerenin önünde oturuyorlardı. Yukarıdan Dolmabahçe Sarayı'nın parkını, rıhtımını ve bir cephesini görüyorlardı. Beyaz saray mavi denizle ne bulunmaz bir ahenk halindeydi.

Akşam olmaya başladığı için denizin rengi koyu maviydi ve kızıl akisleri vardı. Anadolu sahilindeki evlerin camları güneşin ışıklarını aksettirdikleri için karşı sahil muazzam bir yangına benziyordu.

Nuri, Perihan'ın bir elini iki avucu içine alarak uzun uzun okşamıştı. Ve işte, bu macera da böyle başlamıştı.

Bu akşamdan sonra hemen hemen her akşam işten beraber çıktılar ve beraber şehir dışına doğru gezinti yaptılar. Tenha bir bahçede, kuytu ve kimsesiz bir kenara oturup saatlerce baş başa kaldılar. Ortalık karardıktan sonra birlikte تنها yollarda yürüdüler. Her loş köşede Nuri onu kolları arasında sıkıyor ve dudaklarından öpüyordu. Bu dakikalar Nuri'nin en büyük sabırsızlıkla beklediği dakikalardı. Perihan onu başka türlü hiç de alakadar etmiyordu.

Dönüşte Nuri, Perihan'a evine kadar refakat ediyordu. Perihan, Aksaray'ın bir yan sokağında oturuyordu. Zamanla boyasız tahtaları kararmış bu ahşap ev, bu mahalleyi iki kere kül etmiş olan yangınlardan bir mucize gibi kurtulmuştu.

Başlangıçta Perihan, Nuri'nin kendisine eve kadar refakat etmek teklifini şiddetle reddetmişti, mütevazı evini ona göstermek istemiyor, sanki bir ayıpmış gibi bundan utanıyordu. Ona, babasının hapisane müdürü olduğunu söylediği zaman da yalan söylemişti, babası başgardiyandı.

Bütün bunların Nuri nazarında hiçbir kıymet ifade etmediğini anlayamıyordu. Ve menşeyini yalanla saklayabileceğini

zannediyordu. Halbuki lisanı, kullandığı kelimeler, ifade ettiği düşünceler, oturuşu, kalkışı, giyinişi, her şeyi onun nereye mensup olduğunu açıkça gösteriyordu.

Birbirlerine çok bağlı bir çiftin tek çocuğu olan Nuri bir sevgi ve şefkat havası içinde yetişmişti. Çocukluğu saadet içinde geçmişti. Annesiyle babası arasında tam ve muhakkak bir anlaşma vardı. Bu anlaşma çok kaviydi, çünkü onlar sadece birbirlerini çok sevmekle kalmıyor, gayet iyi anlıyor, aynı inanış ve aynı fikirleri paylaşıyorlardı.

Bu ahenkli ve tatlı evin içinde Nuri herkese itimat eden, bir şeyden kuşkulananmayan bir çocuk olarak yetiştirdi. Daha sonraları babası ölüp, o büyüyüp çalışmaya başladığı zaman dahi cesur ve iradeli bir kadın olan annesinin sayesinde, eve yaptığı maddi yardımın hayat ihtiyaçları karşısında ne küçücük bir şey olduğunu anlayamadı.

Annesi, oğlunun nefesine karşı daima bir itimat hissetmesini, bu itimadı hiç kaybetmemesini istiyordu. Hemen hemen fakir denecek kadar darda olduklarını ondan saklamıyordu, ama bir gün de bu vaziyetten müşteki görünmüyordu. Bu hayatı olduğu gibi ve olağan olarak kabul ediyordu, cesaretini hiç kaybetmeden, sevgi ve hareketlerini tasvip ettiği erkeklerle birlikte, onu er veya geç böyle maddi sıkıntılara maruz bırakacak bir hayat tarzını vaktinde şuurla kabul etmişti.

Daha İkinci Abdülhamîd devrinde, yeni evlendikleri zaman kocasının Jeunes Turc'lerle birlikte ve gizli olarak istibdat aleyhinde çalışmasına mani olamamıştı. Nuri'nin annesi, anne ve babasından tevarüs ettiği esirleri azat ettiği zaman kocası onun bu kararından çok büyük bir memnuniyet duymuştu. Babası çiftliklerinin topraklarını o topraklarda yaşayan köylüler arasında taksim ettiği zaman, karısı onunla iftihar etmişti.

1914 Harbi'nin sonunda, yıkılış ve işgal olunca kalbi ıs-

tırapla dolu, fakat gözleri kupkuru annesi, kocasını istiklal için çarpışan çetelere iltihak etmeye teşvik etmişti. Onun için kendi arzusuyla ve inançlarına uygun olarak kurduğu hayat-tan şikâyet etmek aklına bile gelmiyordu.

Şimdi para sıkıntısındaydılar ve bu tabiiydi. Bunu ne ilan ediyorlar ne de gizliyorlardı. Üç kişiydiler ve herkes elinden geleni yaparak sıkıntılarını tahfife çabalıyordu. Annesi kocasından kendine bağlanmış olan bir aylığı onlarla paylaşıyor, bir gazetede resim yaparak çalışan Pakize ve bir müessesede memur olan Nuri aylıklarını eve getiriyorlardı. İki kız kardeşle Nuri'nin kesesi birdi.

*

Kendisini Nuri'ye verdikten sonra tatlı ve munis bir maşuka olarak görünen Perihan'ın samimiyetinden Nuri hiç şüphe etmemişti. Nuri'nin karşısında muti, hiçbir arzu ve iradesi olmayan bir kızcağız gibi görünüyordu.

Nuri'nin bütün fikirlerini hiç karşılık vermeden, itirazsız ve hayranlıkla kabul eder görünüyordu.

Bir gölge gibi yanından ayrılmayan bu kadına Nuri çabucak alışmıştı. Her zaman onun yanındaydı. İş saatinden sonra onu hiç yalnız bırakmıyordu. İş saati bittiği zaman Nuri'den evvel hazırlanıp çıkıyor, onu tramvay durağında bekliyordu. Her gün beraberce Nuri'nin bekâr bir arkadaşının kendisine birkaç saat için terk ettiği garsoniyere gidiyorlardı. Nuri her gün bu saati ateşle bekliyordu. Onu kolları arasında bulmaktan hoşlanıyordu. Ona sahip olmaktan duyduğu hisse sade sevinç denilemezdi, bu daha fazla ve daha kuvvetli bir şeydi... Onun tenine alışmıştı. Bu, başta bir itiyatken yavaş yavaş bir iptila oldu. Bu, artık bir arzudan da fazlaydı. Bütün kadınlar içinde bilhassa onu istiyordu.

Annesinin ölümüne kadar Nuri onunla evlenmeyi düşünmedi. Fakat annesi ölünce hemen onunla evlendi. Bu, Nuri

için münasebetlerinin mantıki bir neticesiydi. Perihan içinse hedefe ulaşmaktı.

*

Perihan orta halli bir ailenin kızıydı. On yedi yaşında telefoncu olarak çalışmaya başlamıştı, otuzunu geçtiği halde hâlâ telefoncuydu.

O, Nuri'nin tam aksi olarak içinde hiçbir anlaşma olmayan mağmum bir evde büyümüştü. Üç kız kardeşi daha vardı. Kendisi hepsinin ablasıydı. Perihan'ın annesiyle babası birbirine hiç de mazbut olmayan bir iftti. Evlendikleri ilk seneden itibaren babası annesini aldatmaya başlamıştı. Babası müstebit, ukala, cahil, tatsız bir adamdı. Nöbetçi olmadığı geceler hapisanede değil de evde kaldı mı, hapisanenin ağır, mağmum, ezeli havasını, sanki beraberinde eve getirirdi.

Yalnız karısını sevmemekle kalmaz, çocuklarına karşı da en ufak bir şefkat izhar ettiği görülmezdi. Onları ağır bir yük telakki eder görünürdü. Evde olduğu günler karısıyla hep kavga eder, en ufak bir bahaneyle onu dverdi. Zaten çocukları da babalarından sebepsiz yere sık sık dayak yerlerdi. Yemek vakitleri bile, aile sofrası başında birleşmezdi. Çocuklar yoruluncaya kadar arsalarda oynarlar, canları isteyince eve girerlerdi. Babaları evde olmadığı zaman anneleri onlarla hiç meşgul olmaz, onları başıboş bırakırdı. Yalnız kocasının evde bulunduğu saatlerde evlatlarıyla çok meşgul görünürdü.

Perihan kız kardeşlerini sevmezdi. Onların mevcudiyetlerine kızdı. Babalarının kendileri için annelerine verdiği az parayı onlarla paylaştığı için adeta onlardan nefret ederdi. Onlara alınan her şeyi kendi hakkından onlara geçmiş gibi kıskanırdı ve kendi kendine eğer onlar dünyaya gelmiş olmasaydılar, kendi hayatının daha geniş olacağını düşünür ve onlara düşman olurdu.

İşte, bunun için de dört kız kardeş arasında ne bir arkadaşlık, ne bir dostluk, ne bir sevgi ve anlaşma vardı. Aynı atı

altında birbirlerinden ayrı ve birbirlerine tamamıyla yabancı olarak yaşarlardı. Hepsinin ayrı bir hayatı, ayrı zevkleri ve ke-derleri vardı.

Kardeşleri içinde en evvel Perihan çalışmaya başlamıştı. Sonra ötekiler de ablalarını taklit etmişlerdi. Onlar büyüdüğü zaman çalışıp eve yardım edeceklerini her zaman düşünmüş ve onların parasından istifade edeceğini ummuş olan babaları, kızları çalışmaya başladığı zaman bu paraları kıskanç bir hissetle saklayıp yalnız kendi nefislerine harcadıklarını gördüğü zaman büyük bir hayal kırıklığına uğramıştı.

Nuri'nin evinin aksine olarak Perihan'ın evinde herkesin ayrı bir kesesi vardı.

*

Perihan'ın içini yiyen, onu dünyaya küstüren bir şey daha vardı. Doğduğu ev! Bu evin bulunduğu mahalle çehre değişti-riyor, fakat bu ev eski kara cephesiyle onların arasında dikilip duruyordu. Mahalle modernleşmişti. Küçük, fakat zarif evler, betondan yapılmış geniş pencere- li, içleri modern, konforlu binalar yangın yerinde bir bir yükseliyorlardı. Mahalle ebesi şu karşıdaki evi yaptırmıştı. Köşedeki kasap sağdaki pembe evin sahibiydi. Caddedeki kunduracının evi hepsinden daha gösterişliydi. Hali vakti yerinde bütün insanlar bu yeni evlerde oturuyorlardı, yalnız Perihan'ın doğduğu ev, onların mah- dut gelirli olduklarının ve mahallenin en mütevazı bir ailesi bulunduklarının bir timsali olarak eski ve siyah cephesiyle ortada duruyordu.

Perihan bütün bu ev yapanlara haset ediyordu. Bu, onların bu evlerde daha konforla yaşadıklarını düşünmekten ileri gelmiyordu. O, bu evlerde yaşayanları çok yüksek tasavvur ediyor, kendilerinin bu yüksekliğe erişemediklerini gördükçe pek bedbaht ve âleme küskün oluyordu. Perihan için en büyük şeref zenginlikti. Bu ev sahiplerinin zenginliklerini kıskanıyordu. O evlerden birine intisab etmek, orada oturmak

istiyordu. Bunun için de bu evlerin delikanlılarıyla alakadar oluyor, onların dikkat nazarlarını üstüne çekmeye uğraşıyordu. Bazen buna muvaffak da oluyordu. Fakat delikanlılardan hiçbiri bu genç komşu kızını evine gelin getirecek kadar şayan-ı alaka bulmamıştı.

Nuri, Perihan'ın hayatındaki ilk erkek değildi. Fakat mü-nasebetlerini ciddiye alan ilk erkekti. İşte, bunun için Perihan ona böyle sarılmıştı.

O, Nuri'yi artık elinden kaçırmak istemiyordu, bunun için evvela onu tutmak, sonra tamamıyla eline almak emeliyle bütün hile ve iradesini kullanmıştı.

*

Nikâh günü belediye dairesine gitmek üzere evden ayrılmadan evvel Perihan'ın annesi ona şu öğüdünü vermişti:

— Çocuksuz bir evlenme pek nadir olarak uzun ömürlü olur. Bir kocayı elde tutmak, ancak onu bir sürü mesuliyetler, yükler altında bırakmakla mümkündür. Eğer, “Evimi nasıl geçindireceğim?” kaygısı altında ezilmezse erkeğin gözü oynaştı olur. Ben babanızı bu kadar sene böyle idare ettim. Eğer sizleri birbiri arkası sıra dünyaya getirmeseydim şimdiye kadar babanız beni çoktan boşamıştı.

Kıyamet kopsa Perihan kocasından ayrılmamaya azmetmişti, onun için annesinin öğüdünü can kulağıyla dinlemişti. Evlenmek, hem de bir paşa torunuyla evlenmek her kıza, hele bu mahallenin kızlarına nasip olmayan bir mazhariyetti.

Nişandan sonra annesi komşu komşu dolaşmış, bu haberi bildirmiş, damadının ailesiyle, işiyle övünmüştü. Perihan da bu neticeyi aldıktan sonra iş arkadaşlarına, mahallesindeki kızlara, hatta öz kız kardeşlerine kafa tutmaya başlamıştı.

Genç kız olduğundan beri tek emeli bir kocaya varmak, kendi hayatıyla, geçimiyle meşgul olacak bir insanın karısı olmaktı. O şimdiye kadar her zaman bunu beklemişti. Kocası olacak kimsenin bir polis memuru, bir bakkal veya kundu-

racı, herhangi bir esnaf olacağını tasavvur etmiş, bir küçük memur olsa bile, bir paşa torunu olabileceğini hiç tasavvur etmemişti. Nuri'yle tanıştıktan sonra bütün hile ve kurnazlıkları bu hedefe ulaşmak için kullandığı zamanlarda bile, böyle bir neticeye yüzde yüz inanmamıştı.

Esasen bu hadise bütün aile nazarında da mühimdi. Damat bu izdivaç fikrinden cayar korkusuyla mütekait başgardıyan nişan sözü ortaya çıkar çıkmaz, üç senedir beraber oturduğu metresinin evinden ayrılarak yeniden Aksaray'daki eve dönmüştü. Talibe ciddi ve bağlı bir aile tesiri vermek için bu fedakârlığı yapıyordu. Sanki bu şey Nuri'nin kararına tesir edermiş gibi...

Perihan'ın üç kız kardeşiye ablalarının bu izdivacını kışkandıkları halde, bunun kendi evlenmelerine de yol açabileceği ümidiyle müteselli oluyordu. Bu işten en büyük sevinci duyan anneleriydi. O, kızlarını evlendirmek ümidini çoktan kaybetmişti.

Nikâh merasimi bütün aile için bir zaferdi. Onun için bu zaferi görüp çatlasınlar diye bütün ahabap ve dostlarını, bütün akrabalarını ve mahalle komşularını nikâh dairesine çağır-mışlardı. Senelerdir alınacak bir hıncı varmış da sanki o gün bu insanlardan bunu çıkarabilmiş gibi Perihan'ın içinde o gün öyle bir ferahlık vardı ki...

Perihan'la hayatını birleştirmekten hakiki bir saadet duyan Nuri için aynı gün yine de sıkıntılı bir gün olmuştu. O kendi hesabına bu merasimin tam bir sadelik içinde geçmesini istemekteydi. İki şahitle evlenme memurunun karşısına gidip, evlenme mukavelenamesini imzalayıp eve dönmek onun için en iyi şekildi. Halbuki bu gün onun hiç hoşlanmadığı, bir sürü gülünç ve lüzumsuz teferruatla dolu geçti. Fakat fuzuli gördüğü bütün bu şeylerin hayat arkadaşı olarak seçtiği insana ne kadar çok sevinç verdiğini görüyor ve büyük bir sevgi ve şefkatle o günün gülünçlüklerine katlanıyordu.

Nuri, Perihan'la beraber yaşamaya başladıkları zaman onun hemencecik kendi hayatına intibak edeceğini zannetmişti. Çünkü o, nikâh gününe kadar dünyanın en uysal kadını gibi görünmekte büyük bir maharet göstermişti. Nuri onun çok iyi, başı yumuşak, tatlı bir kadın olduğuna emindi. Kendi muhitinde yaşamaya başladıktan sonra değişeceğini, mahalle kızı, mahalle karısı etvar ve lisanını kaybedeceğini, kendi yeni muhitine uygun bir dille konuşup, o mahalle karısı kırtımlarından vazgeçerek artık lüzumsuz yere göz süzüp kaş kaldırmaktan, ağzını bir tarafa çarpıtarak konuşmaktan kurtulacağını ummuştı. Bu muhite intibak edecek kadar zekâ ve uysallığa sahip olduğundan şüphe bile etmemişti. Fakat bir dakika bile, Perihan'ın günün birinde bugünkü küstah derecede haşel bir kadın olacağını onunla nikâhlanıncaya kadar bir an düşünmemişti.

Tıpkı babasının evinde olduğu gibi, kocasının evinde de Perihan yalnız olmamaktan, istediği gibi evine hâkim olmaktan azap çekmeye başladı. Kendisinden çok değişik bir insan olan bu genç teyzenin, Pakize'nin mevcudiyeti onu sabırsız ve sinirli yapıyordu. Kendisini yabancı ve yersiz hissettiği bu evde Pakize'nin mevcudiyetini bir tehlike gibi görüyordu. Pakize'nin de kendisini en aşağı, kendisinin onu yadırgadığı kadar yadırgayabileceğini ve görgüsüzlüğünü, cehaletini Nuri'nin nazarında sade kendi mevcudiyetiyle değil, lisanıyla da tebarüz ettirerek Nuri'nin kendisinden soğumasına sebep olacağını zannederek ona sebepsiz yere kin bağlıyordu.

Pakize kendisine hiç benzemiyordu. O, tabii ve sade bir insandı. Hiçbir hareketi calı, hiçbir tavrı yapmacık değildi. Sözlerinde olduğu gibi etvarında da calı bir şey sezmeye imkân yoktu.

Perihan her zaman olduğu gibi görünmekten çekinmeyen

bu kadına müthiş içerliyordu. Kendisi menşeyini, sınıfını, terbiyesini, görgüsüzlüğünü bir suç telakki edip mütemadiyen başka türlü görünmeye çabalarken, Pakize'deki bu babayani-lik ona inanılmaz bir nefis emniyeti gibi geliyor, bu fütursuzluğundan dolayı, kendini onun yanında küçük hissettiği için ondan nefret ediyordu.

Yalnız aile içinde oldukları zaman değil, misafirler ve yabancılar arasında da o her zaman aynı insandı.

Perihan'ın evinde annesi, kardeşleri ve kendisinin her zaman iki şahsiyeti olmuştu. Bu iki değişik şahsiyetin iki ayrı konuşma dili, iki ayrı ses ahengi, iki ayrı yüz manası olmuştu.

Bu iki şahsiyetten birincisi abus çehreli, çatık kaşlı, gözleri aç ve haris, kinli ve kötü bakışlarla dolu, hemen kavga etmeye, hemen küfretmeye amadeydi. Sesi bir ıslık gibi vızıldar, dili bir yılan dili gibi zehirli, sözleri tam manasıyla küstahtı. Fakat aralarına bir yabancı girdi mi, yüzlerin haşın manası değişir, gözlere sahte bir bakış gelir, dudaklar gülümser, söz-lere cali bir nezaket arız olur, ses bal gibi tatlılaşırdı.

*

Pakize, Nuri'nin karısını hakiki bir samimiyetle aralarına kabul etmişti. Bütün kalbiyle onu sevmeye hazır- dı. Ona, yeni hayatını kolaylaştırmak ve onu bu hayata ısındırmak, intibak ettirmek için elinden geleni yapmaya amadeydi. Fakat Perihan ona yaklaşmayı da başından reddetti.

Evleninceye kadar tek gayesi bir koca bulmaktır. Evlendikten sonra bu kocanın istediği gibi bir adam olmasını başarmayı kendine bir gaye edindi.

Nuri'nin bütün harekâtı, Nuri kocası olduktan sonra ona şayan-ı kabul görünmemeye başladı. Uysal bir insan oluşu, cömertliği, bilhassa cömertliği hiç hoşuna gitmiyordu. Menfaatlerine karşı gösterdiği lakaydi, kimseden fenalık bekleme-yişi, herkese karşı gösterdiği azami emniyet, her şeyi biraz da oluruna bırakışı sinirine dokunuyordu.

Bu adamı kendi arzusuna göre yeniden yaratmak istiyordu. Ve Pakize'nin yanında, onun yakınında bunun pek kolay olamayacağını zekâsıyla değil –zeki değildi– insiyakıyla anlıyordu. Bu evde yapmak istediği şeyi yapamayacağını hissediyor ve bu eve kin bağlıyordu.

Bu evde ona hiçbir şey sevimli gelmiyordu. Bir paşa to-rununun evinde, Perihan hayalhanesinde lüks diye tahayyül ettiği başka döşemeler bulmayı ümit etmişti. Onun için güzel mobilyalar, seri halinde fabrikadan çıkan hiçbir hususiyet taşımayan ve hali vakti yerinde komşuların evinde o kadar beğendiği kapalıçarşı eşyalarıydı.

Kendi yatak odası için bakkalın karısının evinde gördüğü takımı tercih ederdi. Bu evde bilhassa yemek odasındaki eşyaya düşmandı. Büfe ve geniş arkalı koltuklar Perihan'ın isim veremediği koyu renk bir tahtadan yapılmıştı. O, bu yemek odasını bir kilisenin içine benzetiyordu.

Nuri evlendiği zaman Pakize, geniş ve güzel karyolasını Nuri'ye vermiş, onun yeşil boyalı demir karyolasını almıştı. Bu karyola Perihan için korkunç ve modası geçmiş çirkin bir şeydi. Bu karyolanın Kadri Bey'in evinden kalmış imzalı bir eşya olduğunu Perihan anlamaktan acizdi. Buna görgüsü müsaade etmiyordu.

Nuri'nin evinde her akşam misafir vardı. Perihan bu misafirlerden hiç hoşlanmıyor, kocası, Pakize ve onlarla şimdiye kadar Perihan'ın hiç alakadar olmadığı mevzulardan konuşmaya başladığı zaman, bu mevzuları anlamak için tecessüs duyacağına, onlara karşı adeta kuduz bir hiddet hissediyordu.

Bu eve her akşam misafir gelmesi onun başlıca derdiydi. Akşam oldu mu, daima kapı çalınıyor, bir iki, bazen beş, bazen daha da fazla dost davetsiz olarak geliyor, onlarla beraber sofraya oturuyor, yemeklerini paylaşıyordu.

Bu, Perihan'ın doğduğu evde vaki olmayan bir şeydi. Perihan'ın havsalası bu misafirperverliği kabul etmiyordu.

Yeni tanıdığı bu kimselerle kocasının parasıyla hazırlanmış yemekleri paylaşmak onu hiddetten kudurtuyordu.

Bu adamlara yemek vermek için yapılan masraf onu çıldırtıyordu. Pakize de ev masrafına iştirak ediyordu, ama nihayet Nuri de bu masraflar için para veriyordu.

Zaten Perihan, Pakize'ye asıl ev idaresinde gösterdiği cömertlik yüzünden düşmandı. Hayır, Perihan yeni hayatından hiç de memnun değildi. Bir an evvel Pakize'den kurtulması, Nuri'ye tek başına sahip olması lazımdı. Bu, kocasını avuçları içine almak için lazım olan tek hareket olacaktı. Bu kadın kocasının annesi bile değildi, sade teyzesiydi. Neden ona tahammül edecekti?

Perihan'ın kendilerini on defadan fazla görmediği öz teyzeleri, öz halaları vardı.

Perihan evinin ve kocasının hâkimi olmak istiyordu; o, evlenmeyi kendi hâkim olabileceği, kendine mahsus bir hayatı olsun diye istemişti.

Hayır, Pakize'nin evinde yaşamak istemiyordu. Böyle olduktan sonra neden Aksaray'daki baba evinden ayrılmıştı? Hiç olmazsa orada herkes kendisine benziyordu, aynı yayvan dille aynı mevzulardan saatlerce konuşabiliyor, hep beraber bütün mahallenin dedikodusunu yaparak kıskandıkları, haset ettikleri kimseleri bol bol çekiştiriyorlar yahut da ağız dolusu küfürlerle dört kardeş bol bol kavga edebiliyordu.

Burada kendini zaptetmeye, nefret ettiği şu Pakize'ye karşı kalbini dolduran kini konuşturmamaya gayret ediyordu.

Burada her bir unsur onun menşeyini daha bariz bir surette gösteriyordu. Kullandığı cümleler, kelimeler, muhaverelerinin mevzuları, giydiği elbiseler, şivesi, el ve baş hareketleri, zihniyeti, her şeyi yeni girdiği bu muhitte tezat halindeydi.

Kendisine düşman zannettiği bu dünyayı ne yapıp yapıp yıkmalıydı, kocasını eski dostlarının ve Pakize'nin tesirinden kurtarmak için bu elzemdi.

Nuri'nin annesinin yaratmış olduğu hava hâlâ bu eve

hâkimdi, bunu da değiştirmek, yok etmek icap ediyordu. Perihan bu gayeyle ilk önce eşyalara musallat oldu. Nuri'yi modası geçmiş telakki ettiği karyola yerine, Kapalıçarşı'daki mobilyacıardan bir yatak odası takımı almaya mecbur etti. Karısını kırmamak için Nuri onun satın aldığı bu eşyayı pek beğenmiş göründü. Bunun bir nezaket olduğunu anlamayan Perihan kendi zevk-i selimine karşı ilk emniyeti o gün kazandı. Ve bu cesaretle kaynanasına ait olan her eşyaya düşmanlıkla saldırdı.

Evlendikten altı ay sonra bir bebek beklemeye başladığı zaman cesaretini büsbütün artırdı. Bu defa Nuri'nin muhitine karşı açıkça düşman bir cephe aldı. Misafir olsun olmasın, her akşam yemeğinden sonra çatık bir çehreyle odasına çekildi, kapanıp oturdu. Onu bu kadar gayr-i memnun, bu kadar bedbaht gören Nuri her zaman arkasından gitti. Sade Pakize değil, evin dostları da Perihan'ın bu anlaşılmaz düşmanlığından müteessir oluyordu. Nuri bunun farkındaydı.

Dostları karşısında karısının küçüklük kompleksi duyduğundan emin olan Nuri, ona acıyor ve onu büyük bir şefkatle mazur görüyordu. Kendi entelektüel seviyesinin pek çok üstünde olan bu muhit onu sıkıyor, ona ıstırap veriyordu ve Nuri için bu tezahürat hep bu hissin aks-ül ameliydi.

Karısı ona bir çocukları olacağını söylediği zaman Nuri çok sevinmişti. Müstakbel çocuğunun annesi olacak bu kadına karşı nihayetsiz bir muhabbet ve şefkat hissediyordu. Perihan ondaki bu histen de istifade etmesini becerdi ve onun üzerinde biraz daha nüfuz kazanmasının yolunu buldu.

Rahatsızlık bahanesiyle o eve dönmeden kısa bir zaman evvel odasına çekilmeye başladı. Akşam yemeklerini sofrada yememeyi bir itiyat edindi. Bu rahatsızlık bir bahaneydi, ama onun vaziyetinde bir kadının böyle hasta olabilmesi pek tabii olduğu için Nuri bunun naz ve yapmacık olduğunu bir an bile düşünmedi. Zaten karısı o halinde kendisine naz etseydi

de Nuri onu seve seve şımartırdı. Akşam yemeklerini kendi odalarına getirip baş başa yediler. Nuri bu suretle kendi eski muhitiyle daha o muhit içindeyken yavaş yavaş münasebetlerini kesmeye başladı. Nuri akşam yemeklerinden sonra birkaç dakika için salona giderek Pakize'yi ve misafirleri varsa onları selamlayıp yine hasta karısının yanına dönmeye başladı.

Perihan kocasını odasında büyük bir hiddetle beklerdi. Marazi bir kıskançlık kalbini parçalayarak kocasını, sanki bir başka bir kadından kıskanır gibi, belki de daha fazla olarak dostlarından kıskanıyordu. Onlarla konuştuğu mevzuları kıskanıyordu. Kocasının kendisinden başka hiçbir meşgalesi olmasını istemiyordu. Onu yalnız kendine inhisar ettirmek istiyordu. Kendisi için çalışacak, kendi istediği şeyleri düşünecek, kendi alakadar olduğu sathi ve gündelik mevzulardan başka musahabelere girişmeyecekti.

Pakize'nin etrafını saran arkadaşları Perihan için birtakım geveze, işsiz güçsüz kimselerdi. Her akşam gelip çene çalmaktan başka bir dertleri yok görünüyordu. Nuri'yi de kendisinden zaman zaman uzaklaştıran bu münakaşaların kıymeti neydi? Böyle konuşarak dünyayı onlar mı idare edecekler, sanata, edebiyata yeni bir istikamet mi vereceklerdi? Perihan için onlar saçmasapan konuşan ve üstlerine ait bulunmayan şeyler için çene yoran gevezelerdi. Onlar sevmiyorlar diye harbe son mu verilecekti? Hitler iktidardan mı düşecekti? Bütün konuştukları şeyler bir incir çekirdeğini doldurmazdı onların. Perihan onlar hakkında böyle düşünüyordu.

Bazı akşamlar Nuri de lafa kapılıp biraz daha uzun bir müddet salonda kalsa, Perihan hiddetten kudururdu. O zaman ihtiyar hizmetçi kadın salona girer, Nuri'ye yaklaşır ve kulağına Perihan Hanım'ın kendini rahatsız hissettiğini fısıldardı. O zaman Nuri telaşla yerinden fırlar, özür dileyerek karısının yanına seyirtirdi.

*

Oğulları dünyaya geldikten birkaç hafta sonra Perihan itiraz kabul etmez bir ifadeyle:

— Ben artık kimsenin vesayetinde yaşamak istemiyorum, kendi başıma bir evin hanımı olmak istiyorum, dedi.

— Peki, ama Pakize'yi nasıl yalnız bırakırsınız, diye Nuri itiraz etmek isteyince Perihan şirret bir tavır takındı.

— Dünya yüzünde tek başına yaşayan daha milyonlarca ihtiyar kız var!

— İhtiyar kız! Amma yaptın ha, diyen Nuri gülüyordu.

— Mademki onu bu kadar genç buluyorsun öyle olsun. O zaman o da evlenir, yalnızlıktan kurtulur.

Nuri karısına hayretle baktı. Perihan sesini biraz daha yükseltti:

— Dünyada tek başına kalmamak isteyen her teyze yeğenin yakasına yapışsa, dünyanın hali pek acayip olur.

Nuri'nin kendisine bakmaya devam edip cevap vermediğini görünce birden sesinin tonunu fazla çıkardığını, ileri gittiğini anladı, yumuşadı ve başını onun omzuna sürerek:

— Her kadın gibi ben de kendi evimin hanımı olmak istiyorum, diye ilave etti, bu benim hakkım değil mi?

Nuri onun sokuluşuna mukavemet edemedi, saçlarını okşayarak:

— Evet, hakkındır yavrum, cevabını verdi.

*

Esasen evlendiğinden beri Nuri farkına varmadan eski hayatından sıyrılmıştı. Şimdi eski dostlarıyla pek az münasebetleri kalmıştı, hatta Pakize'yle bile... Bir evde oturmaya devam ediyorlardı, ama Nuri, Pakize'yi akşamları ancak birkaç dakika görebiliyordu.

Artık musikiyle beraber meşgul olmuyorlardı. Zaten Nuri gitarını hemen hemen eline almaz olmuştu. Bazı geceler bu da pek nadirdi, herkes uyuduktan sonra sessizce salona kadar süzüldüğü, piyano çaldığı oluyordu. Fakat gayet hafif çalıyor-

du, bu karısını uyandırmamak içindi...

Perihan musikiyi sevmiyordu ve ne zaman Nuri bir şey çalmak istese:

— Senin gibi ciddi bir erkeğin bu kadar saçma şeyle meşgul olabilmesine hâlâ akıl erdiremiyorum. Sana kaç para kazandırıyor, diye soruyordu.

Bundan sonra hayatlarında her zaman Nuri'ye bu sözü tekrarlamıştı. Ne zaman Nuri içinde müspet ve iyi bir hamle hissetse karısı ona:

— Bu sana kaç para kazandırıyor, demişti.

Perihan için her fiil, getirdiği maddi kazanç nispetinde kıymet ifade ederdi.

— Gönlünün ilcaatine göre hareket etmek sana kaç para kazandırır? İctihat sahibi olmak, ona göre yaşamak ve yaşatmak istemek sana kaç para kazandırır? Bırak fikirlerini, herkes gibi yap... Mücadele sana kaç para kazandırır? Âleme uyumak lazım, kazanç orada!

Bu sözlerin ahengine uyarak Nuri eskiden hayatım dediği her şeyi, prensiplerini, münasebetlerini düşünce ve içtihatlarını, sevgilerini, dostlarını, arkadaşlarını, kendi oluşunu, kendi şahsiyetini terk etti.

*

Eski mahallesine eriştiği hayat seviyesini göstermek isteyen Perihan, kocasına Aksaray'da bir apartman tutturdu, bu bütün hayatınca gıpta ettiği beton ve modern bir binanın içindeydi. Aynı zamanda kendi babasının evine de yakındı. Bu iş bittikten sonra Perihan taşınma hazırlıklarına başlamadan evvel kocasına:

— Ev eşyalarından hangileri sana ait, diye sordu.

Nuri şaşkın bir hal alınca Perihan sinirlendi:

— Herhalde bir bebek değilsin. Annenin mirasına sahip olduğunu elbette biliyorsun. Miras hakkını almadan buradan ayrılmayacağımızı ümit ederim, dedi.

Nuri gülümseyerek:

— Müsterih ol yavrum, neye ihtiyacımız varsa hepsini alacağız. Pakize'nin buna itiraz etmeyeceğine eminim, cevabını verdi.

Bu, Perihan'ı daha da sinirlendirdi:

— Biliyorum, diye adeta bağırdı, öğrendim artık, Pakize çok kibardır, çok iyi huyludur, adeta bir melektir. Ben bunu bir daha ıstırmeyi değil, senin miras payının ne olduğunu öğrenmek istiyorum. Annenden sana ne kaldı, onu öğrenmek istiyorum.

Nuri ne cevap vereceğini şaşırmıştı. Gülmek istedi, muvafak olamadı:

— Söylediğin çok acayip bir şey, dedi.

Sesinin ahenginden sinirlendiği anlaşılıyordu:

— Acaba neden?

— Bugüne kadar her şeyin tam bir iştirak halinde herkese ait olduğu bu evde miras mevzubahis olamaz. Burada kimse hangi eşyanın anneme, hangisinin Pakize'ye ait olduğunu bilmez. Bu unutulmuş, daha doğrusu hiç düşünülmemiştir.

— Bu asil iştirakta senin de payın var, dedi, mademki ayrılıyoruz, bu payın bizimle gelmesi lazım, nihayet oğlunun annesiyim, sen ölürsen bu pay onun hakkı olacak.

Nuri böyle şeyleri hiç düşünmemiş, hiç duymamıştı. Adeta ürktü. Cevap veremeyişini Perihan yeni bir zafer olarak kaydetti.

Nuri bu eski ev eşyasının bir listesini çıkarıp hangi parçanın hangi menşeyden geldiğini tespit etmeyi gülünç ve adeta iğrenç buluyordu. Fakat Perihan bu işi kendi üstüne aldı. Bir akşam eline bir kâğıt parçası ve bir kalem alıp, tıpkı bir haciz memuru gibi eşyaları birer birer kaydetmeye başladı.

Her eşyanın menşei hakkında Pakize ve kocasına sual soruyor, bu suretle onun kime ait olabileceğini tespit etmek istiyordu.

Bu işe Pakize yanakları adeta yanarak ve hiçbir suçu olmadığı halde utanarak iştirak etmişti. Nuri şu veya bu eşyanın kime ait olduğunu hiç bilmiyordu.

Böyle bir vaziyet oldu mu Perihan gayet sahte bir tavır takınıyor ve:

— Yapma şekerim, diyordu, rica ederim, iyi hatırla, teyzenin hakkını almak doğru olmaz.

Bu birkaç kere tekerrür etmişti. Bir defasında Pakize birdenbire tahammülsüzlük gösterdi ve:

— Bütün bu şeyler manasız, dedi, Nuri ile benim hiçbir zaman şahsi malımız olmadı. Bütün bu eşya müştereken ikimize aittir; ihtiyaçlarımıza göre onları taksim etmek lazım, senin neye ihtiyacın varsa bana ve Nuri'ye danışmadan seç ve bu iş de bitsin.

Perihan bu söze itiraz etmedi, kalemle kâğıdı masaya bıraktı ve kendisine en pahalı gelen eşyaları lüzumlu diye seçmeye başladı. Evi terk ettikleri gün Perihan, Pakize'den parmağındaki yüzüğü istedi. Bu, Nuri'nin annesinin yüzüğüydü:

— Bu yüzük galiba ablanızın yüzüğüdür, dedi, yani siz bana bunun böyle olduğunu söylemişsiniz... Yani bu yüzük Nuri'ye düşer de...

Bu söz üzerine Pakize'nin yüzü kıpkırmızı oldu, elini parmağına götürerek yüzüğü çıkarmak istedi, fakat birdenbire vazgeçti ve hiddetini güç gizleyen bir sesle:

— Bu yüzüğü bana satın, dedi, ondan ayrılmak istemem. O ablamın bir hatırasıdır.

— Belki Nuri de annesinin bir hatırasını yanında bulundurmak ister?

— Ne münasebet, diye Nuri atıldı, bu yüzük Pakize'nin yüzüğüdür, ben onu istemiyorum.

Perihan kocasının bu çıkışını duymamış gibi:

— Mademki satın almak istiyorsunuz, dedi, ileride bir gün bu işi konuşuruz.

Bu iş hakkında bir daha hiç konuşulmadı, Nuri buna mani oldu. Bu hareket Nuri'nin kendi iradesini kullanarak yaptığı son harekettir denilebilir.

*

Bundan sonra Perihan dünyaya üç çocuk daha getirdi. Çocuklar birbiri arkası sıra doğmuştu. Perihan nikâh dairesine gittiği gün annesinin kendisine vermiş olduğu öğüdü unutmamıştı.

Bu, çok nüfuslu ailenin ihtiyacını temin etmek güçtü. Oldukça sıkıntılı bir devir geçirdiler.

Nuri bu ihtiyacı temin etmek için çalışıyor, yalnız çalışıyordu. Karısı onu büsbütün emri altına almıştı, çünkü Nuri ona ve çocuklarına lazım gelen refahı hakkıyla temin edemediği için kendisini karısı karşısında adeta suçlu hissediyordu.

Pakize'den ayrıldıklarından beri onu da nadiren görebiliyordu. Onu ziyaret ettiği günlerde akşam eve döndüğü zaman, karısı müthiş bir kavga yapıyor, çocuklar ve ev işiyle harap olduğunu, ancak akşamları onun gelişini beklediğini ve o böyle geç kalınca yalnızlıktan, yorgunluktan çıldıracak hale geldiğini söylüyor ve ağlıyordu.

Nuri çocukların patırtısıyla dolu bu dağınık ve tertipsiz evde Perihan'ın hakikaten ıstırap çektiğine kanaat getiriyordu. Pek yalnız bıraktığını bildiği Pakize'yi karısını kızdırmak için gitgide daha seyrek arıyordu.

Pakize'yi bu kadar tek başına ve kimsesiz bıraktığı için vicdan azabı duyusu daha fazla ilk zamanlara mahsustu, sonraları işi, çocukları ve karısı onu o kadar işgal etti ki bunu düşünecek vakit bile bulamadı. Pakize'den bu kadar uzaklaşan Nuri pek tabii olarak eski dostlarını hiç aramıyordu. Artık onun dünyası Perihan'ın hükmü altında olan bu küçük evdi.

Küçük esnaflardan ibaret olan bir ahabap muhitine girmişti. Bunlar Perihan'ın akrabaları, komşuları, mahallelisiydi. Fakat mahallenin ve akrabaların en hali vakti yerinde olanları...

Nuri'nin evinde artık lüzumsuz şeylerden konuşulmuyordu. Ya hanımlar karşılıklı övünüyorlar yahut da konu komşu çekiştiriliyor, dedikodu yapıyordu. Perihan memnundu.

Perihan gitgide kocasının enerjisizliği ve gayretsizliğinden şikâyetçiydi. Bir kimse olabilmek için daha fazla kuvvet sarf etmesini ondan istiyordu.

Perihan için bir "kimse" olmak para sahibi olmaktı. Perihan'dan evvel hiçbir kimse Nuri'ye paranın ehemmiyet ve kutsiyetinden bu kadar çiğ bir dille, bu kadar açık ve sarıh bir şekilde bahsetmemişti. Karısı, çocuklarının istikballe-ri için lazım gelen parayı temin etmek şöyle dursun, onların gündelik ihtiyaç ve geçimlerini tedarikten bile aciz olduğunu yüzüne vurmaktan adeta zevk alıyordu.

Nuri'nin en büyük kabahati Perihan nazarında cömertli-ğiydi. Kocasının maddi menfaatleri karşısında gösterdiği la-kaydi hiç hoşuna gitmiyordu.

Bu tarzı hareketi hoş bir netice vermedi. Bu sözleri o ka-dar tekrarlardı ki nihayet Nuri'de bir suçluluk ve bir küçüklük kompleksi uyandırdı. İlk evlendikleri zaman Nuri'nin ona karşı gösterdiği müsamaha kendini ondan yüksek hissetmek-ten gelen bir nevi acıma duygusuydu, kendi seviyesiyle onun karşısına çıkmak istemeyişi onu bir nevi koruma arzusuydu, ona küçüklük kompleksi vermemek için yaptığı her hareket istekle yapılmıştı.

Fakat Perihan'ın görgüsü tevazu ile kabulü birbirinden ayırt edemedi. Cehaletinin haşmetli cesareti içinde her şeyi kendisinin doğru görüp, doğru düşündüğüne zahip oldu ve bu zehap bir emniyet haline yükseldi. Nuri artık karısının ya-nında kendisini eskisi gibi ondan yüksek hissetmiyordu. Evi-nin ihtiyaçlarına yetişemediğini gördükçe Perihan'a hak veri-yordu, onun yanında tevazu göstermek şöyle dursun, ondan müsamaha ve takdir dilenecek hale gelmişti.

Karısına her zaman hak veriyordu, çünkü o her zaman kendisinden hakkı olan şeyleri istiyordu.

Evvel bir ev istemişti, bu hakkıydı. Şimdi kendisi ve çocukları için refah istiyordu. Kendisinden müsrif olmamasını, bir kenara biraz para koymasını istiyordu. Ondan kendi emniyeti ve ailesinin emniyeti için tehlikeli olan siyasi kanaatlerinden vazgeçmesini istiyordu. Bu kanaatlerin ne kadar tehlikeli olduğuyse münakaşa kabul etmez bir açıklıktaydı.

Kalbinize ve başınıza kök salmış bir içtihadı söküp atmak hemen kabil olamazdı. Nuri evvela bu fikir ve içtihatlarından hiç bahsetmemekle işe başladı. Zaten arkadaş muhitinden uzaktı ve hiçbir faaliyeti kalmamıştı, susmak devrinden sonra onları unutmaya başladığını hayretle tespit etti, bu devirden sonra inkâr devrine girmek daha kolay oldu. Fakat Nuri bu inkârda hiçbir zaman samimi olmadı. Fakat buna rağmen yavaş yavaş para ve kâr getirmeyen her nevi maddi ve manevi kıymetlerden sıyrıldı.

İnanılmaz bir oportünizmin sayesinde, hayatta karısının istediği istikamette ilerlemeye başladı. Perihan eserinden oldukça memnundu, ama ona yüz vermedi. Nuri'nin kendinden memnun olup ilerlediği yerde durmasından korkuyordu.

Onu eski münasebet ve bağlarından büsbütün çekip koparmak için Ankara'da bir iş çıkınca, Perihan hemen oraya gitmek için ısrar etti.

— Ankara merkezdir, diyordu, insan orada göz önündedir, akıllılık ederse hemen muvaffak olur.

Böyle düşünmekte haklıydı. Nuri, Ankara'da Perihan'ın istediği kıymette bir “kimse” oldu.

Nuri, şimdi yetişmiş olduğu hayat seviyesine ulaşması Perihan'ın sayesinde oldu diye düşünüyordu. Çünkü onu Perihan sevk ve idare etmişti.

Hatta Nuri'ye o kadar azap veren Tahir işinde bile haklıydı, zaten kıt olan paralarının israf olmasını istemiyordu, o kadar.

Pakize'den mektup geldiği zaman İstanbul'a gitmesine

mani oluşu da sade tasarruf kaygısındanandı. İdareli kadındı, zaten kıt olan paralarının israf olmasını istemiyordu. Kazayı evvelden nasıl tahmin edebilirdi?

Nuri, hiçbir kimsenin sıfırdan başlayıp şimdi kendi mevkisine yükselebilmiş bir insanla onu bu mevkiye sevk etmiş bir kadını tenkit edebileceğini düşünemezdi.

Halbuki acaba neden zaman zaman bir nevi yorgunluk, bir nevi tiksinti hissediyordu? Fakat ne de olsa bu memnuniyetsizlik hissi uzun sürmüyordu. Perihan'ı memnun görünce bu kötü duygular kalbinden siliniyordu.

Kocası para kazandıkça Perihan ya bir elektrik süpürgesi ya bir soğutma dolabı ya bir çamaşır makinesi alıyor yahut parayı alıp bankada birkaç seneden beri açmış olduğu hesabın üstüne yatırıyor ve mesut oluyordu.

*

Öğleye doğru Nuri işinden çıkarak bir taksiye atladı ve Gülter'in oteline gitti. Perihan, ihtiyar dadının evde yemeğe gelmesine razı olmuştu.

Fakat otele gelince kapıcıdan Gülter'in bir iki saat evvel oteli terk etmiş olduğunu öğrendi, hiçbir haber bırakmadan gitmişti. Nuri kalbinde bir acı duydu, onu kırmış olduğunu anlıyordu. Gönlünü almak, teessüsünü bildirmek için hemen Gülter'e bir mektup yazmayı kendi kendine vaat etti, fakat bunu yapmayacağını biliyordu.

Zaten üzüntüsü uzun sürmedi, kısa bir zaman sonra bu üzüntünün yerini bir ferahlama almıştı. Çünkü otele gelirken içinde bir endişe vardı, Perihan'ın ihtiyar dadıyı pek iyi karşılamayacağına emindi. Daha birtakım can sıkacak şeyler olacaktı, mesela karısı, Gülter'in bu ani gidişini öğrenince hiddetlenecek, söylenecek, bu vahşi Çerkez'in terbiyesizliğinden bahsedecek, kendisi için yemek hazırlamış olmasına rağmen haber vermeye bile lüzum görmeden, gitmiş olmasını ayıplayacaktı.

Bütün gece gözüne uyku girmemiş olan Gülter, oteli sabahın erken saatlerinde terk etmişti. Sabah duasını yaptıktan sonra çarşafını giymiş, otelin hesabını vermiş ve bir taksiyle gara gitmişti. Taksiden inince iki hamal etrafını aldı ve biri hemen eşyalarına saldırdı.

— Hangi trene gidiyorsun teyze?

Gülter bu suale cevap veremedi ve şaşkın gözlerle hamala baktı. Nereye gideceğine henüz bir karar vermemişti, müte-reddit bir sesle mırıldandı:

— Bilmiyorum.

Hamal tekrarladi:

— Teyzeciğim, yani nereye gitmek istiyorsun?

Nereye gidiyordu? Bilmiyordu. Tabii ki köye dönmek en doğru bir hareket olacaktı. Fakat bu köyden yeni ayrılmış, uzun müddet avdet etmeyeceğini söyleyerek komşularına veda etmiş, onu her zaman bekleyen büyük şehirdeki eve gittiğini bildirmişti. Şimdi köyüne dönmeye nasıl cesaret edecekti? Kovulmuş bir köpek gibi o köye nasıl dönecekti? Kendini gülünç buluyor, ıstırap çekiyordu. Komşuları onu bu seyahatten vazgeçirmeye çok uğraşmışlardı. Başını kaldırarak hamala baktı ve:

— İstanbul trenine gireceğim, dedi ve bu cüretinden şaşırarak birdenbire sustu.

Hamal elindekileri yere bırakarak:

— Amma yaptın be teyzeciğim. İstanbul treni biraz evvel kalktı. Bundan sonraki akşama kalkacak. Şimdi seni nereye bırakayım?

— Sen beni bekleme salonuna götür oğlum.

Üçüncü mevki bekleme salonunda çok ağır bir hava vardı, sigara dumanından nefes almak güçleşiyordu. Gülter bir sıranın üstüne oturdu, hamal da eşyalarını yanına yerleştirdi, ihtiyar kadın ellerini dizlerinin üzerine koymuş, etrafına ba-

kınıyordu. Etraftaki insanların çoğunu, üstleri başları perişan erkekler teşkil ediyordu. Bu başları kasketli adamların arasında çok gençleri, daha yaşlıları ve ihtiyarları vardı; ihtiyarlar sigaralarını uyuklayarak içiyorlar, gençler açıkça uyuyorlar, orta yaşlılar da birbirleriyle yavaş sesle konuşuyorlardı. Hepsinin yanında üst üste koydukları eşyaları ihtimamla sarılmış eski yorganlar, yine eski tencere ve kaplar ve tahtadan yapılmış valizler teşkil ediyordu. İlk bakışta bunların memleketin muhtelif yerlerinden iş aramaya çıkmış fakir köylüler olduğu anlaşıyordu.

Gülter'in yanında, eski şalların arasında adeta kaybolmuş çok ihtiyar bir kadın oturuyordu. Korkunç derecede solgun olan yüzü, inanılmayacak kadar iri ve hummalı gözleriyle acınacak zavallı bir hali vardı. Salonun bir köşesinde de bir serseri, terbiye etmiş olduğu köpeğine marifetler yaptırarak etrafındakileri güldürüyordu.

Gülter gözlerini kapadı, düşünüyordu. Ankara'ya gelmiş olduğuna çok pişmandı. Neden bunu yapmıştı? Pakize artık hayatta değildi, böyle olduğu halde neden köyünden ayrılmıştı? Altı çocuk dünyaya getirmiş olduğu halde bugün Gülter'in kimsesi yoktu. Altı kere bütün ümitleri, bütün sevinç ve ıstıraplarıyla anne olduktan sonra, evlatlarının hepsini kaybetmek pek müthiş bir felaketti. Gülter'in hayatta güveneceği bir kişi yoktu. Böyle tek başına nasıl yaşayabilecekti? Hayatla nasıl dideşebilecekti? Topraklarıyla uğraşmaktan korkuyordu, hakiki bir köylü olmadığı için bu işi beceremiyordu, o böyle köyde yaşayarak tarlasında çalışmayı yalnız Hurşit Ağa için kabul etmişti. Onun ölümünden sonra bu tarzda yaşamasında bir mana yoktu. Vakıa, son senelerde Hurşit Ağa ona hakkıyla yardım edememişti, fakat ne de olsa Gülter'in yanındaydı, iki kişiydiler, onun mevcudiyeti Gülter'e cesaret veriyordu. İşte, bu gayretle iki kişinin hizmetini tek başına gören ihtiyar kadın tarlasından ihtiyaçları olan mahsulü istihsal edebiliyor-

du. Fakat şimdi iş başkaydı, şimdi o yalnızdı, yabancıların arasında yalnız olarak yaşamak zorundaydı. Halbuki bütün hayatı boyunca, bir gün büyük şehre dönebileceğini, oradaki evde kendini seven insanlar arasında ömrünü tamamlayacağını ümit etmiş ve buna inanmıştı, bu inanç onun gençliğinin saadeti, ihtiyarlığının bir gururuydu.

Şüphesiz ki Nuri'nin evi Gülter'in içinde büyümüş olduğu evin bir devamı değildi! O eski ev bir aile efradının değil, birbirini severek ve anlayarak yaşayan bir birliğin melcesiydi. Bu evde yaşayan insanların arasında tam manasıyla bir müsavat ve saygı vardı.

Ankara'ya gitmeye karar verdiği zaman komşuları onu bu fikrinden caydırmak için çok uğraşmışlardı. İhtiyar Mazlum Ağa, "Zaman değişti," diyordu, "beyler şimdi taş gibi sert kesildiler. Şehirde herkes yalnız kendi menfaatini düşünüyor, gençler anne babalarını bile bırakıp bir tarafa gidiyor, hiç kimse komşusuna en ufak bir şekilde yardım etmeyi aklından bile geçirmiyor, en eski, en kıymetli âdetlerimizden biri olan misafirperverlik artık bir masal oldu. Kimse bir başkasını evinde misafir etmiyor, evvelden davetli olmazsanız, ziyarette gittiğiniz evde size bir fincan kahve bile ikram etmiyorlar. Hey gidi günler hey..." Gülter, ihtiyar Mazlum Ağa'nın bu sözlerini müsamahayla dinlemişti. Mazlum Ağa'nın içi doluydu, onun için böyle acı konuştuğunu Gülter pek iyi biliyordu. İki sene evvel demiryolunda geçirmiş olduğu bir kazadan sonra çalışmadığı için İzmir'te çalışan oğlunun evine iltica etmişti, fakat pek kısa bir müddet sonra gelini ihtiyarı kapı dışarı etmişti.

Gülter, Mazlum Ağa'nın söylediklerini düşünürken kendi kendine, "Belki şimdi eski âdetlerimiz çok değişmiştir," diyordu. "Fakat benim gideceğim yer yabancı bir ev değil, bizim evimiz..." Gülter'in "evimiz" dediği yer çocuklarına sadıktı, orada en mükemmel bir tesanüt vardı.

Bütün hayatı boyunca merbut kalmış olduğu o evi düşün-
dü. Halbuki Gülter hayatına bu evde başlamamıştı.

Yedi yaşındayken onu bir paşa konağına sattılar. Bu mu-
azzam, kasvetli bir gösterişi olan konak tahini boyalıydı.
Her zaman tahta kafesleri sımsıkı kapalı duran pencereleri-
nin perdeleri de açılmazdı. Hatta harem bahçesine bakanları
bile... Sanki burada herkes güneş ve aydınlıktan korkuyordu.

Bu konakta ayak sesleri hiç işitilmezdi, birdenbire karşı-
nıza biri hayal gibi çıkıverirdi. Yukarı katlara çıkan çifte mer-
divenlerin üstüne kırmızı renkli yol halıları serilmişti. Harem
dairesi iki zenci haremağası tarafından kontrol edilmekteydi.
Bu ağalar, paşanın zevcesi hanımefendinin gezmelerinde ken-
disine refakat ederlerdi. Hanımefendi çok güzel ve çok mağ-
rur bir kadındı.

Gülter konağına satıldığı güne kadar, küçük bir Çerkez kö-
yünde yaşamakta olan teyzesinin yanında büyümüşdü, dik
başı, müstakil bir küçük kızdı. Teyzesi her zaman, “Büyük
bir konakta halayık olarak yaşamak, bu pis ve yoksul köyde
ömrünü tüketmekten bin kat daha iyidir,” derdi. Halbuki bu
muhteşem ve zengin paşa konağında küçük Gülter mesut de-
ğildi, köyünün hasreti içindeydi, başıboş hayatını arıyordu.

Konağına gelir gelmez üzerinden o güzel köy elbisesini çı-
kardılar, başındaki renk renk pullarla işlenmiş siyah takkesini
aldılar. Sonra onu, üç kurnası olan mermer döşeli hamama so-
kup baştan aşağı ihtimamla yıkadılar. Onu yıkamış olan genç
ve güzel bir Çerkez halayık kendisine iç çamaşırı ve köyden
gelirken giymiş olduğu o güzel bayramlık elbisesine hiç ben-
zemeyen bir elbise verdi.

Küçük kız Türkçe bilmezdi, kendisiyle meşgul olan genç
Çerkez kızıysa konakta geçirdiğı uzun seneler içinde analisa-
nını hemen hemen tamamıyla unutmuştu. Bu sebepten çok
güç anlaşılabiliyorlardı. Çocuk, genç kalfasına güzel elbisesini
neden çıkarmış olduklarını sordu, kalfa alçak bir sesle fısılda-
dı:

— Bütün halayıklar gibi giyinmen lazım.

Gülter kaşlarını çatarak:

— Ben halayık değilim, diye haykırdı.

Genç kız yavaşça gülerek:

— Halayıksın, dedi, sen de hepimiz gibi bir esir, bir halayıksın; paşa hazretleri seni satın aldı.

Demek teyzesi ona yalan söylemişti! Ona, eniştesinin akrabalarının yanına misafir olarak gittiğini söyleyerek onu aldatmıştı! Gülter tam bir hafta gözyaşı döktü, yemek yemek istemedi. Kendisine sorulan suallere cevap vermedi. Nihayet ihtiyar ve çok sert bir Çerkez kadını olan başkalfa sabrını kaybederek hiddetlendi ve ona itaati öğretmek için dövme zaruretinde kaldı. Gülter itaate mecbur kalmıştı, çünkü ceza pek ağırdı.

Artık konağın adab ve âdetini de öğrenmeye başladı, kendine tevdi edilen küçük işler yaşı için çok can sıkıcı şeylerdi, usûl ve âdetlerse pek karışık ve güçtü. Mesela kendi yaşındaki küçük esirlerle konuşmaya, onlarla oynamaya mezun değildi. Çocuklar hizmette olmadıkları zaman kalfaları onları meşgul etmek için ellerine bir eliş veriyor yahut da gümüş takımlarını önlerine sererek onları parlatmalarını emrediyordu. Bu zamanlarda çocukların aralarında konuşmalarına müsaade yoktu. Kalfaları onlara arkasını çevirdiği zamanlarda yavaşça birkaç kelime teati edebiliyorlardı, hepsi bu.

Küçük kızların işleri ağır değildi. Vazifeleri, dolmuş sigara tablalarını boşaltmak, efendilerinden birinin elinden bir şey düşerse hemen yerden kaldırmak veya bir daireden diğer daireye acele bir haber götürmekten ibaretti. İş saatlerinde, sırayla efendilerinin bulundukları odanın kapısı önünde, onların emirlerine amade bir halde beklerlerdi. Saatlerce ayakta, elleri göğüsleri üstünde kavuşmuş, başları eğilmiş, bakışları ayaklarının ucunda, ayakta dururlardı. Yerlerinde kıpırdamaya, hatta parmaklarını oynatmaya mezuniyetleri yoktu, böyle

bir şey yapmaları sabırsızlık ifade edebilirdi. Bacaklarının üstünde vaziyetlerini değiştirmek için sallanmak da olmazdı, bu hal yorgunluğu gösterirdi.

Mütecessis görünmemek için etraflarına bakmayacaklar, fakat yine de efendileri sigara içmeye davrandıkları zaman hemen onlara kibriti uzatacaklardı.

Bütün bu şeyler küçük Gülter için tahammül edilmez şeylerdi. O hizmette olmasını sevmezdi, bilhassa hanımefendi ziyaretçilerini kabul ettiği günlerde. Onları karşılarken eğilip eteklerini öpmek zorundaydı. Sultanlar gibi giyinmiş, pırlantalar içindeki bu güzel kadınlar küçük kızı fark bile etmezler, eteklerinin öpülmüş olduğunu görmezlerdi. Onlar azametli, mağrur, kibirli insanlardı, hiçbir zaman ayakları arasındaki bu kocaman sarı gözleri olan güzel çocuğa bir nazar atfetmeğe bile tenezzül etmezlerdi.

*

Bir gün yine kalfasına itaat etmeyen Gülter'i kalfası başkalfaya şikâyet etti. Bu şikâyet hanımefendinin kulağına kadar gitti. Hanımefendi:

— Bu vahşi kız geldi geleli mütemadiyen münasebetsizlikler yapıyor, dedi, Civan Ağa hemen kendisini esir pazarına götürsün, bu asi kızdan bir an evvel kurtulmak lazım.

Gülter esir pazarına götürüleceğini duyunca dehşetli bir korkuya kapıldı. Büyüklerinden af talep etmeyi bile düşündü, ama buna gönlü razı olmadı.

Bayram günlerinde giydikleri (gibi) güzel bir elbise giydirip onu esir pazarına götürdüler.

İşte, bu esir pazarında kendi yaşında iki küçük kızla birlikte Gülter, Pakize'nin babasının kâhyası tarafından satın alındı. Küçük kızlar sarı sakallı, uzun boylu, güler yüzlü olan bu adamı takip ederek esir pazarından ayrıldılar.

Güzel bir yaz günüydü. Kâhya efendi çocuklarla beraber bir vapura bindi. Küçük kızlar büyük bir hayranlıkla denizi seyrediyorlardı. Birbirlerinin ellerini tutarak dar iskeleden

zahmetle geçmişlerdi. Mavi denizin üstünde olmak her ne kadar hoşlarına gidiyorsa da bu vapur seyahatinden biraz da ürkmektedirler. Karşı sahile erişip vapurdan çıktıktan sonra iskelede kendilerini bekleyen bir arabaya bindiler. Bu, açık bir arabaydı. Gülter ilk defa olarak büyük bir şehrin insanlarını bu kadar yakından görüyordu. Kalabalık sokaklar kırmızı fesli erkekler ve siyah çarşafı kadınlarla doluydu. Arabaları çarşıdan geçerken daha ağır ilerliyordu ve Gülter çarşıdaki sergilere hayran gözlerle bakıyordu. Tahta barakaların önündeki tezgâhların üstüne ıslak ve taze yapraklar serilmiş, bunlar üzerine tepe tepe balıklar atılmıştı. Bu yemyeşil yapraklar üzerinde binbir renk pullu balıklar ziynetler gibi ışıltıyorlardı.

Satıcılar müşterilerini celbetmek için avaz avaz bağırarak mallarını methediyorlardı. Yerlere serilmiş hasırlar üzerinde yeşil karpuzlar, sarı kavunlar küme küme duruyordu. Bunların hepsi çocuğu hayran ediyordu.

Araba Üsküdar'ı geçmiş, Çamlıca tepesine doğru ilerliyordu, şimdi, fukara mahalleleri arkalarda kalmıştı. Arabanın üzerinde ilerlemekte olduğu şose oldukça genişti, iki tarafta itinayla süslü bahçelerin içinde güzel köşkler vardı. Büyük bir parkın önünden geçtikten sonra araba bozuk kaldırım, dar bir yola sapmıştı; muhteşem köşkler artık görünmüyordu. Yol gittikçe daha geçilmez bir hale gelmişti, araba tekerleklerinin iri bir taş parçasına her çarpışında, çocuklar korkuyla karışık bir zevkle haykırıyorlardı. Bir müddet daha yokuşu tırmandıktan sonra araba tahta bir kapının önünde durdu. Bu, alçak duvarla çevrilmiş bir bahçenin kapısıydı.

Sarı sakallı adam çocuklara dönerek:

— İşte, geldik, dedi.

Arabadan evvela kendisi indi, çocuklar onu takip etti. Tahta kapıdan içeri girdikten sonra iki tarafı üzüm bağı olan dar bir yoldan yukarı çıkmaya başladılar. Yolun tepesinde iki

katlı büyük bir köşk görünüyordu. Köşkün bütün panjur-ları açıktı, pencereleri süsleyen ince müslin perdeler akşam rüzgârının altında sallanmaktaydı. Şimdi, köşkün etrafını saran süslü bahçedeydiler, burası harem bahçesi olmalıydı. Böyle olmasına rağmen bu bahçeyi yüksek bir duvar üzüm bağından ve selamlık kısmından ayırmıyordu.

Burada her şey insana gülümser gibiydi, davetkâr ve tatlı bir hava vardı. Burası, Gülter'in kovulmuş olduğu konağa hiç benzemiyordu.

Küçük kız hayran gözlerle etrafına bakınmaktaydı. Solda bahçenin duvarına kadar uzanan bir sürü meyve ağacı vardı, sağda kocaman kestane ağaçları bulunuyordu. Köşke yaklaştıkları zaman ağaçların gölgesi altında, küçük bir havuzun başında hasır koltuklar gördü, koltukların önünde yere serilmiş küçük bir hah vardı. Avrupalı gibi giyinmiş zarif kadınlar bu koltukların üstünde oturuyorlardı. Elbiselerinin üzerine renkli ipeklerle işlenmiş bol maşlahlar giymişlerdi, başlarında da beyaz, tül den işlemeli örtüler vardı. Fakat bu örtüler saç-larının bir kısmını ve boyunlarını tamamiyle gizleyemiyordu.

Kâhya efendi çocukları, hanımefendilerin önüne doğru götürürken Gülter başını çevirip büyük kestane ağacına bak-maktan kendini menedememişti. Çünkü bu kocaman ağacın dallarının birinin üstüne bir salıncak asılmıştı. Salıncığın et-rafında neşeli çocuklar ve açık renk elbiseleri içinde gülüşerek salıncığa binmek için sıra bekleyen güzel genç kızlar vardı.

Havuzun başındaki koltuklardan birine oturmakta olan şen yüzlü, büyük yeşil gözlü, güzel ve bembeyaz dişlerini gös-teren parlak tebessümlü bir kadın kendilerine yaklaşmakta olan çocuklara bakıyordu. Kâhya efendiye:

— Ali efendi, dedi, Allah aşkınıza, biraz daha çabuk iler-leyiniz. Bana getirdiğiniz güzel şeyleri bir an evvel yakından görmek istiyorum.

Kendisine hitap edilen adam mihaniki bir hareketle ceke-

tinin önünü kavuşturarak fesini düzeltti ve acele adımlarla hanımefendiye yaklaşarak yere kadar eğildi, derin bir temenna etti.

— Ümit ederim ki hanımefendi hazretleri, bendesinin in-tihabından memnun kalacaktır.

Bu sözleri söylerken kâhya küçük esirlere doğru başını çevirdi.

— Yaklaşınız, hanımefendinin ayağını öpünüz.

Çocukların içinde en büyüğü olduğu için evvela Gülter, hanımefendinin önünde, eteğinin ucunu öpmek için eğildi. Fakat bu şeyi yapamadı, hanımefendi onun çenesinden tutarak başını kaldırmış, ayağına eğilmesine mani olmuştu. Bu hal çocuğu son derecede memnun etmişti, fakat hayreti de o nispette büyüktü.

— Bu ne sevimli şey böyle! Pek tatlı. Söyle bana kızım, senin ismin nedir?

— Gülter cariyeniz.

— Gülter! Ne güzel isim bu!

Hanımefendi bu sözleri söyledikten sonra, yerde halının üstünde oturan ihtiyar bir kadına hitap etti:

— Niyazdil Kalfa, çocuğun ismi değiştirilmesin.

— Başüstüne hanımefendi.

Şimdi hanımefendi yanındaki koltukta oturan çok sarışın bir kadına döndü ve tebessüm ederek:

— Siz hayatınızda hiç esir olmadığınız için, bizim gibi esirler için her sahip değiştirdikçe, isimlerinizi de değiştirmeye mecbur kalmanın ne büyük bir azap olduğunu bilemezsiniz.

Şimdi kahkahalarla gülüyordu:

— Benim ismim üç defa değişti. Biraderiniz bile bana başka bir isim taktı.

— Biraderime karşı bu kadar haksız olmayınız.

— Ben hakikati söylüyorum. Bana Canan ismini taktı, halbuki benimki Binnaz'dı!

— Biraderim size yeni bir isim takmak istememiş, sadece Canan diye çağırmıştır.

— Halbuki sizin zevceniz sizi başka bir isimle çağırmamış, sizi kendi isminiz olan Şadan diye çağırmıştır.

— Bunun sebebi herhalde beni her zaman neşeli ve mesrur görmesinden ileri geliyordur. Siz de takdir edersiniz ki beni “Abus” veya “Mukadder” diye çağıramaz, bu pek büyük bir haksızlık olurdu.

Canan Hanımefendi:

— Ne de olsa, diye sözüne devam etmek istedi, fakat sarışın kadın onun sözünü keserek:

— Zaten, dedi, siz bir esir değilsiniz.

— Evet, ama bir zamanlar olmuşum.

Sonraları, bir müddet bu köşkte yaşadıktan sonra Gülter, hanımefendinin bu sözlerinin manasını anlayabilmişti.

Canan Hanımefendi padişah sarayının eski bir cariyesiydi. Sultan onu azat ederek Kadri Bey’le evlendirmişti. O, hiçbir zaman esir bulunmuş olduğunu kimseden gizlememişti. O, ne kadar da altın bir kafeste olsa, esir olmayı nefsine yedirememiş, her zaman esirlerle tesanüt halinde kalmıştı. Yaşlı halayıklarıyla bir arkadaşı, genç esirlere karşı bir anne gibi hareket ederdi. İşte, bu sebepten Gülter bu evde mesuttu.

Eski efendilerinde olduğu gibi esir elbiseleri giymediği için bahtiyardı. Şimdi onun da güzel elbiseleri vardı, saçının uzun örgülerinin ucuna renkli kurdeleler bağlıyordu. Bahçede evin çocuklarıyla oynayabiliyor, sırasını bekleyerek o da salıncakta sallanıyordu. Yeşil dalların arasına girip kaybolduktan sonra baş döndüren, yürek oynatan bir süratle yere doğru kaymanın heyecanını adeta saadetle hissediyordu.

Yeni efendilerinin evinde Gülter istediği şeyleri yapabiliyordu, kendi yaşındaki esirlere iş gösterilmiyordu.

Canan Hanımefendi sultan sarayında bir vakit dansözlük etmişti. Dansa çok merakı olduğu için küçük kızlara dans

derslerini bizzat kendisi veriyordu. Haftada bir kere de musiki hocası gelerek onlara ders veriyordu. Güzel, beyaz sarıklı bir hoca efendi küçük halayıklara Kuran okumasını ve Türkçe okuyup yazmayı öğretiyordu.

Gülter evin küçük hanımefendisinin hakiki bir hayranıydı. O, son derece güzel, incecik bir kızdı. Gözlerinin rengi sonbahar yaprakları gibi koyu yeşil ile karışık altın rengindeydi. Şımarık bir çocuk ağzına benzeyen kırmızı dudaklı bir ağzı vardı, ismi Nadide'ydı. Nadide de Gülter'i dostları arasına seçmişti, beraber oynarlardı. Daha sonra Gülter onun sırdaşı oldu.

Bu mesut evde her geçen gün bir bayramdı, evin içindeki kadınların hepsi neşeli, hepsi keyifliydi, şarkı söylerler, piyano çalarlar, gülüşerek konuşurlardı.

Canan Hanımefendi arada bir müsamereler tertip ederek genç balerinlerinin maharetini dostlarına gösteriyordu. Müsamereden sonra çocuklar uyumak için odalarına çekiliyorlar, fakat odalarında salonlardan gelen musiki, şarkı ve kahkaha seslerini duyarak eğlencenin daha devam etmekte olduğunu anlıyorlardı.

Kadri Bey'in ikinci kızı dünyaya geldiği zaman ev bir kat daha neşelenmişti. Bu çocuğa Pakize ismini verdiler. Şimdi bir genç kız olan Gülter, Pakize'nin hizmetine alınmıştı. Pakize'nin bir de Türk sütninesi vardı.

Fakat bir gün bu evin üzerine felaket çullandı. Kadri Bey'in ismi Sultan Abdülaziz'in tahttan indirilmesine sebep olan Meşrutiyetçi harekete iştirak edenler arasındaydı. O da bütün bu ileri görüşlü İnkılapçılar gibi Abdülhamîd Meşrutiyet'i kaldırdığından beri gözden düşmüş ve tam manasıyla göz hapsinde yaşıyordu. Fakat müstebit sultana bu kâfi görünmemiş olacaktı ki bir gün Kadri Bey tevkif edildi. Ve hemen Yemen'e sürüldü. Ailesini beraber götürmesine müsaade edilmemişti. Suçu tespit edilmemişti, ama Abdülhamîd aleyhinde

alışan Jeunes Turc'lerle münasebette bulunmasından şüpheleniliyordu.

Bu hadiseden sonra birdenbire köşk ve konak sessiz kaldı. Ne eğlence ne ziyafet, hiçbir şey kalmadı. Dostlar, hatta en yakınları bile kapıyı almaz oldu.

*

Babası menfaya gittikten az bir zaman sonra Nadide, Cemal Bey'le evlendi. Cemal Bey maruf bir ilim adamı olan Nasuhi Paşa'nın oğluydu.

Genç adamın kız kardeşi, Nadide'nin samimi bir dostuydu. Annesi de eski bir saraylıydı, o da sultan sarayında bir halayık olmuştu. Canan Hanımefendi ile sıkı bir dostlukları vardı. Kadri Bey'in gözden düşüp sürülmesinden sonra da eski arkadaşlığını değiştirmemiş, hiç çekinmeden onunla görüşmeye devam etmişti.

Nadide arkadaşını ziyarete gitmiş olduğu bir günde, müstakbel kocasıyla tanıştı. Bir müddet sonra Cemal Bey'in annesi, Canan Hanım'dan oğlu için kızını istedi. Nadide'nin babası sürgünde olduğu için izdivaları gayet sade bir şekilde oldu. Yalnız iki tarafın en yakın akrabalarıyla birlikte yenen bir yemekten sonra Nadide kocasıyla beraber yeni evine gitti.

Bu yeni ev, bilhassa ecnebilerin oturduğu bir yer olan Moda'daydı. Nadide, Gülter'in kendisiyle birlikte gelmesini çok istemişti, ama Pakize, Gülter'e o kadar düşkündü ki bunu yapamadı.

Büyük kızının izdivacından sonra Canan Hanımefendi bizzat sultana bir mektup yazdı. Onu yakından tanırdı, sarayda beraber çocuklukları geçmişti. Sultandan Yemen'e, kocasının yanma gitmek için müsaade istiyordu. Sultan istirhamını kabul edince küçük kız Pakize'den ayrılmaya tereddüt etmedi. ocuğu dadısı Gülter'le beraber büyük kız Nadide'nin yanına yolladı. Yemen'de çocuğunun yaşayamayacağını biliyordu. Bu iklim Pakize'nin sıhhatine şüphesiz ki iyi gelmeyecekti.

Cariyelerden de hiçbirini yanına almak istemiyordu. Hiçbir kimseyi böyle bir fedakârlığa mecbur edemezdi. Yemen’de uzun müddet ikamete mecbur kalmak Kadri Bey’in sıhhati-ni şimdiden bozmuştu. Canan Hanımefendi onun karısıydı, onun yanında olmak vazifesiydi. Zaten kendisi için bu vazife bile değildi, kalbi bunu istiyordu.

Bütün cariyeler ona refakat etmek için yalvarıyordu. Kalfaların en yaşlısıyla genç bir cariyeye o kadar ısrar etti, o kadar ağladı ki hanımefendi onları beraber götürmeye razı oldu.

Çamlıca’daki evi kapadılar, o güzel ve neşeli köşkün bütün panjurları sımsıkı kapandı. Ailenin kış aylarında ikamet ettikleri Maçka’daki konağa, uzak akrabadan zengin olmayan bir ihtiyar kadın, arkada kalan halayıklarla beraber yerleşti.

Çocukla beraber Nadide’nin evine yerleşmiş olan Gülter burada da havanın bozuk estiğini hemen hissetmişti. Ev, gizli polis teşkilatı tarafından gözleniyordu, hafiyeler günden güne tarassutlarını ziyadeleştirmekteydiler. Cemal Bey’in Genç Türkler’den olmasından şüphe ediliyordu. Ecnebi memleketinden gelmemiş miydi? Tahsilini Paris’te yapmış değil miydi? Genç Türkler’in şefleri bu gizli teşkilatı Paris’ten idare etmiyor muydu? Fazla olarak da Cemal Bey sürgün edilmiş olan bir politik mahkûmun kızı ile evlenmek küstahlığında bulunmuştu. Bütün bu şeyler onun aleyhinde kâfi delillerdi.

Canan Hanımefendi Yemen’de öldü, kocası da pek kısa bir zaman içinde onu takip etti. Gülter’le Pakize yine Nadide’nin yanında yaşamaktaydılar. Pek kısa bir ara ile hem annesini hem de babasını kaybetmek felaketi altında kalan Nadide çok perişandı. Genç kadın anne olmak üzereydi. Hayatından endişeye düştüler, fakat kendini toplayabildi ve dünyaya bir erkek çocuk getirdi. Oğlu ona büyük bir cesaret vermişti. Fakat annesiyle babasının celladı olan sultan iktidarda kaldığı müddetçe, onun güldüğünü kimse görmedi, hatta oğluna bile gülümsemiyordu.

Gölter'in yeni sahibi olan Nadide kendine miras olarak kalan bütün halayıklarla beraber Gölter'i de azat etmiş, hürriyetlerini iade etmişti. Şimdi onlar isterlerse Nadide'nin evinde kalabilecekler, isterlerse eski konağa gidecekler yahut da kendi yerlerine avdet edebileceklerdi.

Eski halayıklardan genç olanları Nadide'nin yanında kalmayı tercih ettiler, dört ihtiyar kalfa eski konağa gitti. Vekilharç Haydar Bey konakta para işlerini idare etmeye devam ediyordu.

*

Yeniden Nadide'nin gülmeye başladığı günü Gölter her zaman hatırladı. Sıcak ve hafif sisli bir temmuz günüydü. Birkaç günden beri evde kasvetli bir sükûnet vardı. Nadide ile kocasının çok endişeli ve üzüntülü oldukları aşikârdı. Gölter bir tehlike olduğunu hissetmişti, evin bu havası Kadri Bey'in sürgüne yollanmasından birkaç zaman evvelki havanın aynıydı. Kendi kendine, "Muhakkak beyefendi tehlikede," diyordu. Nadide'den bir şey sormamış, fakat pencerelerden etrafı kollamaya başlamıştı. Sultanın hafiyelerini kılıklarından tanımayan yoktu. Siyah elbiseli, kıpkırmızı fesli bu asık çehreli insanların dolaşmaya başladığı yerlerde yalnız bir felaket olabilir. Gölter, bu adamların evin civarında olduklarını gördü. Gölter'in bu endişesi pek kısa sürdü. Bir sabah Pakize daha yatağında uyurken birdenbire Nadide odaya koşarak girmişti. Yüzü çok solgun, fakat gözleri ateş gibi yanıyordu. Gölter'e bir söz söylemeden, çocuğun yatağına yaklaşmış, onu kolları arasına alarak yatağından çıkarmış, göğsünde sıkmıştı. Onu delicesine öperek heyecandan titreyen sesiyle:

— Canım yavrum, diyordu, sevin, artık sevin... Anacağımızla babacığımızın celladı artık fenalık yapamayacaktır.

Gözyaşları arasında gülüyor:

— Şimdi iktidar mağdurların elinde... Felaketimiz sona erdi, diyordu.

Pakize henüz üç yaşlarında bir çocuktı, ablasının heyecanlı sözlerinden bir şey anlayamamış ve ağlamaya başlamıştı. Nadide hep gülüyor, onu okşayarak:

— Ağlama şekerim, diyordu, bugün ağlanacak bir gün değildir. Bugün bizim gülmemiz lazımdır. Gülmek sırası artık bizimdir.

Çocuğu bıraktıktan sonra Nadide, evde bir bayrak aramış ve bulunca titreyen elleriyle onu balkona asmıştı.

Onu gören komşular bu hareketinden bir şey anlamamış ve bundan endişe duymuşlardı. Çünkü daha herkes kanlı sultanın milletin huzurunda baş eğmeye mecbur kaldığından haberdar değildi.

Akşam olunca evin cephesini fenerlerle süslediler, zaten her taraf donanmıştı. Cemal Bey'in evi iki ay müddetle donandı, bugünler hakiki bayram günleriydi.

Nadide artık eski halini bulmuştu, gülüyor, şarkı söylüyor, piyano çalıyordu. Solgunluğu kalmamış, rengi pembeleşmiş, gözleri sonsuz bir saadetle parlıyordu. Cemal Bey de ondan daha az mesut değildi. Kahramanlarından birini alkışlamak için nümayışçiler zaman zaman evinin önüne geliyorlardı.

*

İlkbaharda Gülder'in babasının erkek kardeşi kendisini aramış ve bulmuştu.

Kanun-ı Esasi'nin ilanı ve esirliğin ilgasından sonra Çerkez aileleri köylerinden çıkarak çocuklarını aramaya başlamışlardı. Gülder, annesinin kız kardeşi tarafından büyütülmüş olduğu için amcasını hiç tanımazdı. Bu tanımadığı adam bir gün gelerek kendisini köyüne götürmek istedi.

Zarif, uzun boylu, geniş omuzlu, sarı bıyıklı bir adamdı. Cemal Bey kendisini kabul etmiş, Gülder'in hür olduğunu, kendisiyle gitmekte tamamıyla serbest olduğunu söylemişti. Fakat genç kız amcasını takip etmek istemedi. Onu hiç tanımamıştı. Gülder kendi kendine soruyordu, nasıl olur da

günlerini çok mesut geçirmiş olduğu bu evde, esirlik ve hürriyetten bu kadar hafiflikle konuşabiliyorlardı! O, bu eve çok merbuttu, küçük Pakize'ye karşı olan şefkati pek büyüktü. Kendi ailesi gibi sevdiği bu insanlardan ayrılmak istemiyordu. "Evim" dediği bu evde kendini tamamiyle bahtiyar hissediyordu. Bu ev, hür bir evdi. İstanbul içindeki kadınların en hür ve mesut yaşadığı evin kendi evleri olduğuna kaniydi.

Burada onun eski bir halayık olduğunu kimse fark etmezdi, hürriyetine kavuştuktan sonra kendi rızasıyla bu ailenin yanından ayrılmamış, bu evi kendi evi olarak kabul etmişti, hayır, amcasının evine gitmeyecekti.

Nadide ile kocası, Gülter'e amcasıyla gitmesinin doğru olduğunu söylüyorlardı. Hiç olmazsa Gülter misafireten amcasının köyüne gitmek mecburiyetindeydi, birkaç ay sonra yine İstanbul'a dönebilirdi. Nadide ona:

— Amcanla gitmek ve aileni ziyaret etmek senin vazifendir, demişti, biliyorsun, burası senin evin olarak kalacaktır. Fakat seni esirlikten kurtarmak isteyen amcanın evine gitmek istemeyerek onu çok kıracaksın. Sana şefkatle gelen bu adamı memnun etmeye mecbursun. Birkaç ay ailenin yanında kalır, onların hayat şartlarını yakından görürsün, sonra canın istediği zaman buraya dönersin.

Cemal Bey de amcayı ikna etmişti:

— Şimdilik Gülter size misafir olarak geldiğine inanmalı, demişti, onun büsbütün köye yerleşmesi için bir müddet beklemek lazımdır. Gülter uzun zaman İstanbul'da yaşadı, köy hayatına alışabilmesi için vakit lazımdır. Ailesinin arasına girmesi onun için yeni bir esirlik olmamalıdır.

Gülter'in amcası bu sözleri çok iyi anlamıştı, genç kız köyüne yalnız misafir olarak gitti.

*

Köyleri güzel bir gölün kenarındaydı. Gülter oraya vardığı zaman kiraz ağaçları çiçeklerle donanmıştı. Yeni ailesi tara-

findan Gülder sonsuz bir muhabbetle karşılandı. Bu küçük ev çok sevimliydi. Milli kıyafeti içinde amcasının karısı henüz çok genç görünüyordu. Beli çok sıkı, bol bir etek giyiyordu, yanındaki iki genç kızın annesi olduğuna inanmak pek zordu. Genç kızlar da anneleri gibi giyinmişlerdi, saçları iki örgü olarak yanlarında sarkıyordu.

Güler onların bu kıyafetini görünce ilk defa olarak satılmış olduğu konağı düşündü, o konağa girdiği zaman onun da üstünde böyle bir elbise vardı. Onu bu güzel elbiseden mahrum ettikleri zaman ne kadar kederlenmiş olduğunu hatırlamıştı. Yengesi kendisine milli kıyafette bir elbise hazırlamıştı. Gülder sevinçle üzerindeki şehirli elbisesini çıkardı ve Çerkez elbisesini giydi. Bu, ayak bileklerine kadar inen mor renkte çok bol bir etektir. Korsajı yeşil kurdelelerle süslü gri kadifeden dar bir korsajdı. Bütün aile Gülder'in Çerkez kızlarına has olan incecik bir bele malik olduğunu görerek gurur duydu. Gülder yeni elbisesini giyince gözlerinin dolduğunu hissetti ve birdenbire hıçkırarak yengesinin kolları arasına atıldı.

Çocukluğunda onu güzel elbisesinden mahrum ettikleri gün böyle ağlamamıştı.

Aynada kendini seyrederken bütün mevcudiyetini derin bir huzur ve saadet kaplamıştı. İçinde hissetmekte olduğu bir nevi hüznün birdenbire zail olmuştu. Şimdi yakınlarının arasında tam manasıyla memnun ve rahattı.

*

Köye geldiği gün bütün köy halkı sırayla küçük ve tertemiz evlerinden geçerek ona hoş geldin demişlerdi. Köylülerin hepsinin üstünde bayramlık elbiseleri vardı. Genç kızlar onu bütün gün bırakmadılar. Gülder'i ağırlamak onlara düşüyordu. Yengesi büyük bir tepsi üstünde genç kızların yemeklerini bulundukları odaya getirmişti.

Güler kendi gibi Çerkez olan eski kapı yoldaşlarıyla her zaman aralarında analisanını konuşmuş olduğundan, Çerkez-

ceyi unutmamıştı, bu sebepten güçlük çekmeden etrafındaki genç kızlarla anlaşıyordu.

Gölter armonika üzerinde eski Çerkez havalarını da çalmasını bilirdi: Bütün bu şeyler Çerkez kızlarını hayran ediyordu. Gölter yaptığı bu iyi tesirden dolayı için için gurur duymaktaydı.

Gece basınca Gölter köyü ve kırları saran bu deliksiz karanlığın karşısında ürktü. Etrafta hiçbir ışık sızılmıyordu. Oda da ufak bir petrol lambası yanmaktaydı. Fakat karşı tepelerden gelen akordeon sesini duyunca amcasının kızı yerinden kalkıp lambayı söndürdü. Sonra kızlar sessiz adımlarla pencerelere yaklaştılar. İçlerinden biri Gölter'e:

— Bak, karşı tepeye, diye mırıldandı.

Gölter karşıdaki tepede mütemadiyen hareket eden sarı zıyalar gördü. Bunlar köy delikanlılarının ellerindeki meşale ve fenerlerdi. Onlar şimdi önlerinde akordeon çalan bir delikanlı olduğu halde civar köyleri dolaşarak komşularını Gölter'in köye dönmüş olması münasebetiyle tertip ettikleri eğlenceye davet ediyorlardı.

Küçük bahçe yavaş yavaş dolmaya başlamıştı. Birkaç kişi beraber geliyor ve bir köşede toplanıyordu. Komşu köylerden gelen delikanlılar ötekilerin yanında yer aldıktan sonra, odada toplanmış olan kızlar da ağır ağır bahçeye çıkmaya başladılar.

Bahçenin sol tarafında yaşlı veya evli adamlar sıraların üstüne oturmuşlardı. Sağda grup halinde genç kızlar duruyordu. Evli kadınlar ışısız olan tarasada yer almışlardı, eski bir âdete göre, evli kadınlar eğlenceye iştiraka mezun değildi. Bahçenin diğer bir köşesine konulmuş örtüsüz ve boş bir masanın başında da delikanlılar toplanmıştı. Nihayet bunlar usul tutarak masaya vurmaya başlayınca, on iki yaşlarında kadar bir erkek çocuğu elinde tuttuğu bir armonika ile genç kızların grubuna yaklaştı ve onu Gölter'in kuzenine uzattı. Genç kız hemen armonikayı çocuğun elinden alarak çimenle örtülü bahçenin ortasına geldi ve bir milli dans havası çalarak raksetmeye başladı.

Bu dans çok ahenkli ve çok canlı bir danstı. Genç kızın geniş, kırmızı eteği bir alev gibi bacaklarının etrafında uçuşuyordu. Genç kız maharet ve duyguyla rakediyordu.

Ortaya çıkıp birkaç adım atmadan evvel, delikanlılar arasından sıyrılan bir genç adam, genç kızın karşısına gelmiş ve şimdi onunla beraber oynuyordu.

Kâğıt fenerler ve meşalelerle aydınlanan çimenler üstünde oynayan bu çiftte, Gülter hayran gözlerle bakıyordu. Harikulade güzel bir geceydi. Havada misk gibi akasya kokusu vardı. Gülter, ihtiyar Çerkez halayıklardan bu Çerkez düğünlerinin hikâyelerini çok dinlemişti. Onlar bu geceleri hasretle hatırlarlardı. Gülter her zaman bunları heyecanlanarak bir masal gibi dinlemişti.

İslam dini kadınların erkeklerle aynı mecliste bulunmalarını menediyordu, taassup da bu şeyi yapılamaz bir hale getiriyordu. Bazı kimseler bu taassuba karşı gelmeye cesaret edebiliyorlardı, ama bu yüzden fena görülüyorlar, ekseri defa da polis tarafından takibe uğruyorlardı.

Bu insanlardan biri de Cemal Bey'di. Gülter'in büyüdüğü evde kaçgöç yoktu, kadınlarla erkekler bir mecliste beraber oluyorlardı. Fakat bu yüzden de Cemal Bey dinsiz, muzır ve çok tehlikeli bir adam telakki ediliyordu.

Burada, bu küçük köyde bir avuç Çerkez kendi âdetlerini idame ettirebiliyorlardı, Gülter buna hayret ediyordu.

Dans bitince genç kız akordeonu çocuğa iade etmiş ve gelip arkadaşlarının yanına oturmuştu. Delikanlılar yeniden masanın üstüne vurmaya başladılar. Bu defa çocuk akordeonu Gülter'in eline verdi. Gülter'in yüzü pembeleşmişti, kalbi heyecanından çarparak kısa bir an tereddüt etti, sonra akordeonu eline alıp ortaya çıktı.

Gülter, Çerkez dansını iyi oynardı. Bütün kapı yoldaşları onun danstaki maharetine, akordeonu çalmasındaki ustalığa, bilhassa hareketlerinin zarafet ve çevikliğine hayran olurdu.

Fakat şimdi ortaya çıkarken iyi oynayamayacağından çok korkmuştu. Akordeon elinde, kalbi titreyerek bahçenin ortasına geldi. Çalgı çalarak henüz birkaç defa ortada dönmüştü ki sarışın bir adamın arkadaşlarının arasından ayrılarak kendisine yaklaştığını gördü.

Gülter, amcasının yanında oturmakta olan diğer bir adamın aynı zamanda kendisine yaklaşmakta olduğunu fark etmemişti. Onu yalnız, amirane bir tavırla sarışın genci uzaklaştırdığı zaman gördü.

Bu, kırk yaşlarında görünen uzun boylu, geniş omuzlu bir adamdı.

Uzun, sarı bıyıkları vardı. Çevik ve aynı zamanda yumuşak hareketli, vücudunun üst kısmını sımsıkı saran dar belli uzun ve bol yenli milli kıyafetini zarafetle taşıyordu.

Gülter delikanlıların ellerini usulle çarpışlarını dinliyordu. Sıkılganlığı birden uçuvermişti. Kendini kanatlanmış gibi hafif hissediyordu. Bu güzel gecede fenerlerin ve meşalelerin ışığında, ecdadının milli rakslarını oynamaktan sonsuz bir sadet hissediyordu. Bu his bir kurtuluş sevincine ve saadetine benziyordu. Halbuki o eskiden bedbaht değildi.

Esir geçirdiği senelerde bile, bir Çerkez kalabilmiş olan bu kızı kadınlar aralarında methediyorlar, delikanlılar vücudunun kıvraklığına ve bütün varlığından yayılan cazibeye hayran oluyorlar, genç kızlar zarafet ve güzelliğini pek fevkalade buluyorlardı.

Amcası, Hurşit Ağa'nın yeğeniyle oynamasından gurur duyuyordu.

*

Hurşit Ağa bu Çerkez köyünün en itibarlı şahsiyetlerinden biriydi. O, bir zamanlar havalinin en sevilmiş ve korkulmuş bir kimsesiydi. Babasını tokatlamış olan bir jandarmayı ağzından burnundan kan getirinceye kadar dövmüş ve dağlara kaçıp gizlenerek senelerce gizli yaşamıştı. Bu havalinin

namus ve şeref uğruna dağa çıkan bir kahramanı, sevgili şakisi olmuştu. Emrindeki kendi gibi asi iki üç köylüyle II. Abdülhamid'in jandarmalarına kafa tutmuştu.

Meşrutiyet ilan edilip de umumi af olduğu zaman o da köyüne dönmüştü.

Şimdi hakkında söylenilen, etrafında görülen kahramanlık hikâyeleri onu köyünün en sevilen, en sayılan bir kimsesi yapmıştı. Köye döndüğünden beri diğer köylülere numune olacak kadar ağırbaşlı ve çalışkan bir insan olmuştu. Kendisi, dağlarda yaşarken ölmüş olan babasının topraklarında çalışıyordu.

*

Onun henüz hikâyesini bilmeden Gülter, uzun yıllar ölümle karşı karşıya dağlarda yaşamış olan bu erkeğin vahşi sihrine kapılmıştı.

Onunla ilk raksettiği geceyi hiç unutmamış, uzun seneler sonra onun ölüm döşeginin başucunda onun küçülmüş ihtiyar vücuduna bakarken de yine onu gördüğü ilk geceyi hatırlamıştı. Hatta her şeyi, beraber geçmiş o uzun hayatı unutmuş da bilhassa o geceyi düşünmüştü: O sarhoş edici rayihalarla dolu yaz gecesini, onunla oynadığı dansı, onun beyaz kartal kanatları gibi etrafında uçan bol yenlerini, birlikte ecdadının rakslarını ilk defa beraber oynadığı o çevik, o ince, o arslan gibi erkeği.

Gülter bu erkeği sevmiş, onun karısı ve evlatlarının anası olmuştu. Onunla birlikte eziyet çekmiş, onunla birlikte ümit etmiş, onunla birlikte sevinçli veya mükedder olmuş, onunla birlikte mesut veya bedbaht olmuştu.

*

Bütün gece uyku uyumadı. Kendisine gösterilen şefkat ve muhabbet onu çok mütehassis etmişti, çok bahtiyardı. Ertesi sabah yengesi yanına gelerek dün kendisiyle dans etmiş olan

Hurşit Ağa'nın geldiğini ve onun hatırını sormak istediğini söyledi.

— Beni görmek mi istiyor?

Yengesi onun saçlarını okşayarak gülümsedi:

— Evet, kızım, dedi, bu âdettir, dün gece seninle bir defadan fazla dans etti. Bugün gelip senin hatırını sorması lazımdı.

— Öyle mi?

Gülter başörtüsünü alarak saçlarını örtmek istedi. Bir erkeğe saçını göstermemek lazımdı. Yengesi gülerek:

— Buna lüzum yok, bizde genç kızlar erkekten saklanmazlar. Yalnız evli kadınlar yabancıların karşısına başı açık olarak çıkmazlar.

Gülter hayretle yengesine bakıyordu.

— Haydi yavrum, misafirini bekletme, ayıp olur, seni yandaki odada bekliyor.

İtaatkâr, Gülter kapıya doğru gitti, sonra başını çevirerek yerinden kıpırdamamış olan yengesine baktı:

— Siz gelmiyor musunuz?

— Hayır, ben burada kalıyorum.

— Fakat...

— Hurşit Ağa seni ziyarete geldi, senin misafirin, benim beraber gelmem yakışıksız olur, terbiyeye mugayirdir.

Gülter, Hurşit Ağa'nın bulunduğu odaya girdi. Üzerinde güzel bir şehir elbisesi vardı, saçları başının üstüne toplanmıştı. Hurşit Ağa, bu görünüşün karşısında hayranlığını saklayamadı, genç kız kendine Çerkezce, "Hoş geldiniz," dediği zaman hayranlığı büsbütün fazlalaştı.

Yirmi dakika kadar genç kızla ahbablık ederek şundan bundan konuştuktan sonra, Hurşit Ağa gitti. Fakat ertesi gün ve onu takip eden günlerde ziyaretini tekrarladı. Akşamları da işinden evine giderken Gülter'in evinin önünden geçiyordu. Bu saatlerde genç kız penceresinde olmayı ihmal etmiyordu.

Bir gün tesadüfen gölün kenarında karşılaştılar ve Hurşit Ağa ona izdivaçtan bahsetti. Genç kız onu, gözleri yere eğilmiş, heyecan içinde dinledi.

Gece kuzinleriyle beraber odalarına çekildikleri zaman Gülter onlara Hurşit Ağa'nın sözlerini tekrar etti. O zaman genç kızlar Gülter'e, Çerkez âdetlerine göre, bir kızın bir kelime söylemeden izdivaç teklifini nasıl kabul edebileceğini öğretiler.

Hurşit Ağa bir gün Gülter'in penceresinin önünden geçerken büyük bir saadet ve heyecanla pencerede Gülter'i değil, fakat dalgınlıkla unutulmuş gibi pencerenin kenarında duran Gülter'in beyaz, işlemeli, küçük mendilini gördü. Yüzü sevinçle kızarak yaklaşırken Gülter de içeriden pencerenin önüne geldi, göz göze geldiler ve bakiştılar.

Hurşit Ağa bir şey söylemeden mendili pencerenin kenarından aldı, dudaklarına götürdü ve öptü. Sonra yine bir şey söylemeden oradan uzaklaştı.

Onlar böyle nişanlandılar ve bütün bir hayat için birbirine bağlandılar.

*

Terk etmiş olduğu köyünde Gülter hayatının büyük bir kısmını geçirmişti. Orada ilk defa olarak sevmiş ve bu sevmiş olduğu adamın yanında, kalbinde her zaman büyüyen bir muhabbetle senelerce yaşamıştı. Hurşit Efendi onun altı çocuğunun babası, gençliğinin sevdası, ihtiyar günlerinin sadık ve müşfik bir arkadaşıydı. Yan yana yorulmadan, bezmeden güç şerait içinde her zaman çalışmışlar ve neşelerini, cesaretlerini hiç kaybetmeden Hurşit Ağa'nın ölümüne kadar tam bir anlayış içinde yaşamışlardı.

*

Onlar evlendikten pek kısa bir zaman sonra harpler başladı. Trablus Harbi'nden sonra Balkan Harbi ve nihayet 1914

Büyük Seferberliği... Kocasını askere gidince Gülder büyük güçlükler karşısında yapayalnız kalmıştı. Bu harpte yalnız adamları askere almakla iktifa edilmemiş, bütün hayvanlar da köylülerden müsadere edilmişti. Artık köyden uzak olan tarlasına gidebilmek için Gülder, arabasından istifade edemiyordu. Tarlasına yaya olarak gidebilmek için günde dört saat yürümek mecburiyetindeydi. Fazla olarak da evde yalnız bırakmadığı küçük kızını sırtında taşıyordu, ilk zamanlar köylüler bu şehirde büyümüş, şehirliler gibi zarafetle giyinmesini bilen narin kızın bu güç işlere tahammül edebileceğine inanmamışlardı. Ona, eski efendilerinin yanma dönmesini tavsiye bile etmişlerdi. Bunu Gülder de isterdi, ama kocasının ona emanet ettiği şeyleri yüz üstü bırakıp gitmesine imkân olmadığını biliyordu.

Güler tarlasında ve evinde cesaret ve gayretle çalışmaya devam etti.

Şimdi Gülder'in yüzü güneşten yanmış ve çok sertleşmişti. Elleri eskiden olduğu gibi yumuşak ve ince derili değildi. Gözünün altında derin çizgiler peyda olmuştu. Fakat bu gözler tatlı olduğu kadar gururlu çocuk bakışlarını kaybetmemişti.

Tarlalarda iş bittiği zaman Gülder, birkaç hafta için İstanbul'a, Nadide'nin yanma gidip biraz dinleniyordu. Cermal Bey de askere alınmıştı, cephedeydi. Harpten beri büyük şehir çok değişmişti. Gülder onu tanımakta güçlük çekiyordu. Eski konak ve Çamlıca'daki köşk ordu tarafından işgal edilmişti. Aile toplu bir halde Moda'daki evde yaşıyordu.

Güler'in her gelişi Pakize için bir bayram oluyordu, köyüne döndüğü zaman da çocuğun kederi pek büyük oluyordu.

Güler köyüne her dönüşte onu bir kat daha perişan buluyordu. Yoksulluk, kıtlık ve hastalık etrafı sarmış bir haldeydi. Bu hal Gülder'i dehşete düşürüyordu. Köyde her şey çok eksikti. Şeker, petrol, sabun ve daha birçok şey... Erkeklerinin cephede olduğu bu köyde kadınlar bin müşkülâtla tarla-

larından pek az bir mahsul alabiliyorlardı. Bütün hayvanlar ordu tarafından müsadere edilmişti. Salgın hastalıklar gıdasız çocukları yorgun, kadınları perişan, ihtiyaçları kırp götürüyordu. On altı yaşında bile olmayan çocuklar, ihtiyaçlar, hatta sakatlar bile, askere alınıyor ve bir daha köye dönmüyorlardı. İhtiyar kadınlar ağlaşarak:

— Biz ömrümüzde böyle bir harp görmedik, diyorlardı, bu afet hiç bitmeyecek.

Gülter pek seyrek olarak kocasından mektup alıyor ve ona hemen cevap veriyordu. Fakat güçlüklerinden ona hiç bahsetmiyordu.

İşte, bu müthiş senelerin içinde kızını kaybetmek felaketine uğradı. Bu darbe çok yıkıcıydı. Fakat o kaderine mukavemet edebildi ve kocasının eve avdet edeceği günü cesaretle bekleyebildi.

Hurşit Ağa terhis edilip köyüne avdet ettiği zaman elli yaşını geçmiş olan bir adamdı. Gülter'in saadeti pek büyüktü. Onun kolları arasına atılmış ve ilk defa olarak onun yanında ağlamıştı.

Karıkoca geçen yılları tazmin edebilmek için hemen büyük bir gayretle çalışmaya başladılar. Onlar istikbale, iyi günlerin gelebileceğine daha inanıyorlardı. Fakat maatteessüf, gazap ve hunharlığın hüküm sürdüğü böyle bir dünya içinde bu son saadetleri de uzun sürmedi. Harp yeniden başladı. Bütün köyü sonsuz bir haşyet kaplamıştı. Düşman orduları memleketi istila etmiş ve akabinde de İstiklal Harbi başlamıştı. 1914'te askere alınmış olanların bir kısmı azami köylerine dönmemişlerdi. Sağ kalanlar esir düşmüştü. Ortada bulunan köy erkekleri bu defa kendi arzularıyla İstiklal Ordusu'na katıldılar. Fakat bunların arasında, düşmanların tarafına kaymış olan sultanın ordusuna iltihak edenler de oldu. Gülter bu son harbin diğerlerine benzemediğini görüyordu. Köylüler ikiye bölünmüştü. Artık düşmanın ne tarafta olduğunu anlamak

imkânsızdı. Pek kısa bir müddet sonra her taraf kanlı bir kıyamet şeklini alıverdi. Çarpışmalar, katliamlar, kütle halinde idamlar, yağmalar birbirini kovalıyordu. Bu, zulmün, kanın ve ateşin hüküm sürdüğü bir zamandı.

Köyler, kasabalar elden ele geçiyor, bazen sultanın ordusunun, bazen Yunanlıların, bazen de İstiklal Savaşçıları'nın istilasına uğruyordu. Bütün köylüler gibi Gülter de bu afetin önünden kaçmak için evini ve tarlalarını bırakmıştı. Dağdan dağa, köyden köye perişan bir halde kaçıyorlardı.

Hurşit Ağa uzaklardaydı. Eskiden senelerce yaşamış olduğu dağları iyi bildiği için İstiklal Ordusu'na gizli silah temin eden bir çeteye rehberlik ediyordu.

İstiklal Harbi seneleri Gülter'in hayatının en güç zamanları oldu. Zafer günü o çok bitkin ve yorgundu. Memleket düşman ordusunun mağlubiyetini ve sultanın yurtdışı edilişini büyük bir coşkunklukla kutluyordu. Herkes gibi Gülter de köyüne dönmüştü. Az zaman sonra Hurşit Ağa evine avdet etmiş bulunuyordu.

Hayatlarına bir kere daha –aynı şevkle olmasa bile– her zamankinden daha büyük bir gayret ve cesaretle başladılar. Çünkü her şeye yeniden başlamak icap ediyordu. Harap olmuş evlerini, perişan olan tarlalarını eski hallerine getirmek için büyük bir gayret göstermeleri lazımdı, ikisi beraber işe koyuldu, ikisi de beraber evlerini tamir etti, ikisi beraber tarlalarını ekip mahsulünü aldı. Gülter'e işi ağır gelmiyordu. Kocasıyla beraber çalışırken yorgunluk hissetmiyordu. Hatta daha sonraları Hurşit Ağa bir hayli ihtiyarladığı, ona hakkıyla yardım edemediği zamanlarda bile, Gülter yorgunluk hissetmezdi.

İkinci Cihan Harbi sıralarında da Gülter cesaretinden bir şey kaybetmedi. Kendi kendine çalıştığı için istihsalleri onlara kifayet etmiyordu. O zaman ipek kozası yetiştirmeye baş-

ladı, vaktinin bir kısmını bu işe hasretti. Bu işi evde yaptığı için artık güçlükle yerinden kalkabilen ihtiyaç kocasını yalnız bırakmıyordu.

*

— İstanbul treni peronda.

— Nasıl?

— Tren peronda dedim.

— Ha, evet.

— Haydi teyze hanım, biraz acele et.

Gülter hemen yerinden kalktı. Hamal:

— Eşyalarının hepsi bu mu, diye sordu.

— Hayır, hepsi bu değil, emanette de bir sandık var.

— Sandığı trende yanına alamazsın.

— Biliyorum.

— Onu bagaja vereceksin. Biletin yanında mı?

— Daha bilet almadım.

— O halde acele etmelisin.

— Evet.

— Gel beraber teyze, evvela bilet almak lazım.

Gülter muti bir  ocuk gibi hamalı takip etti. Bileti almak, sandığı bagaja bırakmak epeyce vakitlerini aldı.        mevki vagona girdiği zaman rahat yerlerin hepsi işgal edilmişti. Gülter sessizce bir ihtiyaçla kolları arasında küçük bir  ocuk tutan solgun yüzlü bir genç kadının arasına oturdu. Kadın çocuğunu emziriyor, bir gözü k r olan ihtiyaç adam da kalın bir sigara içiyordu.

Gülter üşüyordu, vagon ısıtılmamıştı, bütün gün bir şey yapmamış olduğu için açtı, kendisini pek kuvvetsiz hissediyordu.

Bekleme salonunda evvelce görmüş olduğu şallara sarılı ihtiyaç köylü kadın, pencerenin önünde yer almıştı. Ayaklarını sıranın üstüne çekmişti, mütemadiyen ellerini ovuşturuyordu. Herhalde büyük bir ıstırabı vardı, bu, yüzünden belliydi. Yanında bir delikanlı vardı, ara sıra ihtiyaç kadına

doğru eğiliyor ve muhabbetle başını okşuyordu. Karşıda oturan yüzü pek fazla boyalı bir kadın, delikanlıya sordu:

— Annen mi?

— Hayır, annem değil, büyükannem.

— Nineni pek seviyorsun!

— Tabii, çok seviyorum.

— Görülüyor.

Delikanlı kızarak başını önüne eğdi ve yavaş bir sesle ilave etti:

— Kendisi hastadır.

Kısa bir sükûttan sonra kadın acıyan bir sesle:

— Hasta olduğunu anlamıştım, dedi, nedir rahatsızlığı?

Genç çocuk eliyle midelerini işaret ederek:

— Burada bir derdi var, dedi. Sonra şefkatle büyükannesi-ne doğru eğilerek:

— Nine, dedi, midende sancı var, değil mi?

İhtiyar kadın bir baş işaretiyle torununun sözlerini tasdik etti.

— Nineni hastahaneye mi götürüyorsun?

— Evet, İstanbul'a gidiyoruz.

— Nereden geliyorsunuz?

— Keskin'den.

— Neden bu uzun yolculuğu yapıyorsunuz? Ankara'da hastane yok değil ki!

— Hastane var, ama nineme yer bulamadık bu hastanelerde...

Gülter merhametli gözlerle ihtiyar hastaya bakıyordu. İstirabına rağmen o kadar da bedbaht olmaması lazımdı, yanında kendisini seven, muhabbetle gözlerinin içine bakan bir torunu vardı, yalnız değildi!

Birden tren sarsıldı, hareket etmişti. Bir gözü kör olan ihtiyar adam yolculara baktı ve elini göğsüne koyarak:

— Hepimize hayırlı yolculuklar, dedi.

Diğer yolcular tekrarladılar:

— Hayırlı yolculuklar.

Ve aralarında konuşmaya başladılar.

Gülter gözlerini kapamıştı. Hayatında ilk defa olarak bu derecede büyük bir yorgunluk hissediyordu, bu yorgunluğu cesaretini kaybetmiş olmasından ileri geliyordu. Kendini toplamaya, bu halet-i ruhiyeden kurtulmaya ne kadar da uğraşsa, buna muvaffak olamıyordu. Nereye gidiyordu? İstanbul'da ne yapacaktı?

Hayır, köye dönmeyi düşünmek bile istemiyordu, oraya gidemezdi, ne kadar gülünç ve küçük düşmüş bir vaziyette olduğunu komşularına gösteremezdi. Neden köyden gitmiş olduğunu, onlara izah etse de anlayamazlardı. Evini bırakarak Ankara'ya gidişinin sebebinin köyde hiç kimse anlayamazdı. Hurşit Ağa'yı ebedi istirahatgâhma götürdükleri günden beri, ufak evinin ne tahammül edilmez bir sessizlik, bir yalnızlık içinde kalmış olduğunu bilmiyorlardı. Boş evin o derin, merhametsiz, muzlim sükûtu içinde, tek başına yaşamanın o müthiş azabını anlamalarına imkân yoktu. Kocasının ölümünden sonra o ufacık ev, sanki birdenbire kocaman ve bomboş bir yer oluvermişti. Son günlerinde üstünden kalkamadığı ve nihayet üzerinde can verdiği yatak, Gülter'e inanılmaz derecede büyük görünüyordu. Evin neresinde olursa olsun, hangi tarafında bulunursa bulunsun her şeyi bu boş kalmış kocaman yatağın arkasından görüyordu. Daha doğrusu bu yatak onun başka şeyleri görmesine mani oluyordu. O yatak her an gözlerinin önündeydi, boş ve soğuk, insanı kemiklerine kadar donduran o büyük yatak... Yaktığı petrol lambası odasının her köşesini aydınlatamıyordu, alışık olduğu ve sevdiği bu pembe ışık ona artık kâfi gelmiyordu. Bu sessizlik, bu yalnızlık pek müthiş bir şeydi, Gülter'in buna tahammülü kalmamıştı.

Köyünü terk ettiği zaman evinin pencerelerini, kepenkle-

rini örterken bunları bir daha açmayacağını zannetmişti. Yine de bunları açamayacaktı. Buna cesareti yoktu. O bomboş ve gamlı evin eşliğini aşmaya cesareti olamayacaktı. Hele şimdi, hayatta gerçekten yapayalnız kalmış olduğunu iyice anlamış olduktan sonra... Bu Ankara seyahati, hayatı boyunca kurmuş olduğu hayatını bir an içinde merhametsizce yok etmişti.

Davetini kabul ederek İstanbul'a gitmediği zamanlar kimsesizlik acısını Pakize de hissetmemiş miydi? "Gel, çabuk gel," diye yazmıştı. Pakize dadısını imdadına çağırmıştı, çünkü o, bu gecelerin birinde havagazı musluğunu kapamayı unutacağını evvelden bilmişti.

Gülter ıstırabından bağırarak için dişleriyle dudaklarını ve bu müthiş düşünceden kurtulmak için gözlerini açarak etrafına baktı. Saatler geçmiş, trende yolcular yatmıştı. Yolcular artık aralarında konuşmuyorlar, hepsi köşesinde büzülerek uyukluyordu. Vagon çok soğuktu, yanındaki bir gözü kör olan ihtiyar adam horlayarak uyuyordu. Kucağında çocuğu olan genç kadın sessizce ağlıyordu.

Eskişehir Garı'nda tren durduğu zaman yolcular uyandı. Bu birkaç dakikalık duruştan istifade eden yolcular garın büfesinde salep içmeye gittiler. Yerinden kalkın köylü delikanlı trenden inmeden Gülter'e sordu:

— Teyzeciğim, aşağı inip bir salep içeceğim, bir fincan da sana getireyim mi?

— Çok iyi olur. Eksik olma oğlum...

Kendine gösterilen bu alaka ne kadar da küçük olsa, Gülter'in kalbini minnetle doldurmuştu.

*

Nuri, Gülter'in gittiğini öğrenince birden içinde bir hüznü duydu. Adeta kederlendi. Çünkü onun Ankara'ya gelirken ne ümit ettiğini ve burada ne bulmak istediğini pek iyi biliyordu. Bu iş yalnız kendi elinde olsaydı Gülter'i evine seve seve, hatta sevine sevine alır, onu bu evde baş tacı ederdi. Onun,

hayatta yalnız kalınca, kendi evine iltica etmesinden, daha doğrusu dönmesinden tabii hiçbir şey yoktu. Fakat karısı bu bedahati takdirde aciz gösterecekti. O bütün hayatları boyunca karısının bu en anlaşılır şeyleri anlamamakta ısrar etmiş olduğunu görmüştü.

Karısı için, Gülter'in evvelden danışmamak değil, onları hatta kararından dahi haberdar etmeden, bundan böyle beraber yaşamak için kalkıp kendi yanlarına gelişi anlaşılacak bir iş değildi.

Perihan bir gece dahi evinde misafir etmek istemediği ihtiyar dadıyı bundan böyle beraber yaşamak üzere evine alır mıydı? Bunu bir an bile düşünmek saçma bir şeydi. O halde Nuri kabil-i tahakkuk olmadığını peşinen bildiği bir husus için neden mücadele edecekti? Mağlup olacağını daha başlangıçtan bildiği bir mücadeleye neden girişecekti? Zaten artık dünya değişmişti. Hangi eski aile, eski bir halayığını senelerden sonra evine alır da beslerdi! Hele Perihan, Gülter'i doğru dürüst tanımazdı bile... Onunla bir dam altında yaşamayı nasıl kabul ederdi? Nuri karısını tanırdı, bunu istemeyince ona kabul ettirmeye imkân yoktu. Halbuki Nuri, Gülter'in eve yerleşmesini, çocuklarla, bilhassa iki kızıyla meşgul olmasını ne kadar isterdi! Bu çocuklar hiç de onun istediği gibi yetiştirmiyorlardı, ihtiyar dadı çocukların hayatına muhakkak biraz disiplin sokmasını bilecekti. Buna ihtiyaç da vardı.

Nuri birden, "Acaba buna muvaffak olabilecek miydi?" diye düşündü. Bundan emin değildi, çocuklar başlarına fazla buyruktular. Gülter kendini Nuri'nin evinde yersiz ve yabancı hissedecek, bu gürültücü çocukları, bu haykırış, bağırış çağırışları, bu vakitsiz giriş çıkışları, bu acayip mektepli argosunu, bu haşin oğlanları, bu dar pantolonlu, saçları tepelerinde atkuyruğu gibi bağlanmış kızları yadırgayacaktı.

Nuri çocuklarının itaatsiz ve küstah olduklarını biliyordu, eğer kalmış olsaydı, ihtiyar dadının son günlerini ona zehir

edeceklerdi. Bu muhakkaktı. Kendisinin de buna müdahale etmeyeceğini, edemeyeceğini müdrikti. Perihan bunu menedecekti. Nuri “evim” dediği bu eve kendisinden hiçbir şey getirmemişti. Canı gibi sevdiği çocuklarıysa hemen hemen ona ait değil gibiydiler.

Bu ev Perihan’ın eviydi, o her tarafına damgasını basmıştı. Nuri bu eve kendi şahsiyet ve mevcudiyetinden hiçbir şey ilave edememişti.

Salonları süsleyen taksitle alınmış kanepa takımı Nuri’nin bir parça bile hoşuna gitmiyordu, fakat bunu karısına bir kere dahi göstermemişti, o da bunu hiç anlamamıştı. Nuri için bu mevzuda yapılacak bir münakaşa bu mobilyalardan daha ziyade çirkin ve tahammül edilmez bir şeydi. Eğer karısını buna iknaya kalkışmış olsaydı, kimbilir ne münakaşalara yol açılacaktı. Zaten bunun için de bütün hayatları boyunca Perihan’ın zevksizliklerine tahammül etmiş, ona rehber olmak istememişti. Karısını tanıyor ve olduğu gibi kabul ediyordu.

Perihan bütün cahiller gibi kendi nokta-i nazarını doğru bilir ve onda inatla ısrar ederdi. Bu bir muhakeme ve bilgi zaafı olduğu kadar zekâ noksanıydı. Başkalarının ileri sürdüğü delilleri anlayamazdı ki kabul etsin.

Yirmi senelik müşterek hayattan sonra o hâlâ Perihan’ın kendisini sürüklediği bu hayat tarzını neden olduğu gibi kabul ettiğini bilemiyordu.

Bunu Perihan’ı değiştirmeye uğraşmanın manasızlığını anladığı için mi böyle yapmıştı? Yoksa kendisi için pek kıymetli olan bu mevcudu kırmaktan duyduğu bir nevi tiksinti mi buna sebep olmuştu? Perihan karşısında bu uysal davranışı muhabbetten mi, kayıtsızlıktan mı, incelikten mi, nezaket ve terbiyeden mi ileri geliyordu? Yoksa bu bir irade zaafı veyahut gayr-i samimilik miydi? Kendi şahsiyetini böyle yüzde yüz terk ediş. Bu kıvraklık, bu uysallık, bu kaypaklık nereden ge-

liyordu? Beraber geçirdikleri bu gülünç hayata nasıl tahammül ediyordu?

*

Ankara'nın hali vakti yerinde insanları arasına girmek için Perihan'ın gösterdiği tehalük, bir büyük memur veya bir banka müdürünü ve karısını evlerine davet edebildikleri zaman hissettiği gurur, bu ahabplıklara verdiği ehemmiyet ve bunu başkalarına anlatarak övünüşleri Nuri için tahammül edilmez şeylerdi.

Bu toplantılarda konuşulan abuk sabuk harc-ı âlem laflar Nuri'nin canını sıkan şeylerdi. Fakat karısına bu münasebetlerden hiç hoşlanmadığını bir kere bile söylememiş, bu toplantılarda sıkıldığını hiçbir kimseye izhar etmemişti.

Dudaklarından hiç eksik olmayan nazik bir gülümseyiş onun kalkanıydı. Onu başkalarıyla doğrudan doğruya çarpışmaktan, hatta temastan meneden bir kalkan... Kendi hayatını, ferdi hayatını o, haşince müdafaa etmekteydi.

Tam künhüne bakılacak olursa, o bütün bu şeyleri belki de sadece uysallıktan, yumuşak başlılıktan kabul etmiyordu, işin esasında o bir egoistti. Büyük bir egoist ve bilhassa büyük bir tembel. Her ne pahasına olursa olsun o rahat ve sükûnu her şeyin üstünde tutuyor, hele kendi huzurunu her ne pahasına olursa olsun kaybetmek istemiyordu. Mücadeleden nefret ediyordu. İşte, senelerdir bunun için hislerini, fikirlerini susturmuştu, etrafındakilerle mücadele haline girmemek için bunu yapıyordu. Sükûnetini kaçırarak her çarpışmadan korkuyordu.

Eskiden fikirlerini, içtihatlarını açıklamaktan korkmayışı, etrafını saran kimselerin onun tarafından oluşundan ileri geliyordu. Perihan'ın peşinden şimdi karşı tarafa geçmiş bulunuyordu, fakat bunun sebebi de yine bu mücadele korkusuydu. Artık şahsiyetini susturmak zorundaydı; başının dinçliği için... Düşüncelerini, hislerini açıklamaktan korku duyusu Perihan'dan da çok evvel başlamıştı, ta mektep sıralarında.

Şimdi olduğu gibi o zaman da etrafını saranların kendisine hiç benzemediklerini görmüştü. Nuri hakikatte başkalarının fikirleriyle nadiren mutabık kalırdı ve duyguları izhar ettiklerinden tamamıyla başkaydı. Bazen bir baş eğişinin altında ne müthiş bir hiddet ve ne büyük bir istihza olduğunu kimseye belli etmezdi.

Ona hâkim olduğunu, onu sevk ve idare ettiğini zannedenler hata ederlerdi, çünkü o kendi arzu ve isteğiyle onlara tabi olur ve onların peşinden giderdi. Kendini her mücadeleden, her münakaşadan, adeta kıskançlıkla esirgerdi. Başkalarının kendisini tanımasından korkardı. Nuri samimi değildi. O, hayatında hiçbir zaman samimi olmamıştı, çocukluğunda bile. Niçin Nuri böyleydi? Hiçbir zaman kimseye karşı hürmet ve emniyet hissetmemiş miydi? Onu böyle başkalarından uzaklaştıran duygu kendilerini onlardan daha küçük hissetmekten mi doğuyordu, yoksa bu bir tefevvuk hissi miydi?

Bu bir mahcubiyet mi yoksa tazyik altında bırakılmış, şuur gerilerine atılmış bir gururun uysallık şeklinde beliren sapık bir tezahürü müydü?

*

Nuri eski bir ailenin son evladıydı. Fakat kendi aristokrat ailesinin eski fertleri şeklinde yetiştirilmişti. Kendi ecdadının ve eşlerinin büyüdüğü muhitte büyümedi.

Çehresini müphem bir şekilde hatırladığı babasını çok küçük yaşta kaybetmişti. Babası tatlı ve müşfik bir babaydı. Nuri'nin en yakın dostuydu. Nuri ona, onun daima müsamaha ile affettiği küçük kabahatlerini itiraftan çekinmezdi. O, küçük bir arkadaşymış gibi evde ve bahçede Nuri ile oynardı.

Babasının hatırası kalbinde daima bir saadet duygusuyla müşterek ve birbirine karışmış bir şekilde kalmıştı. Ancak babasının ölümünden sonra Nuri hüznün ve keder nedir, öğrenmişti.

Babasından son sakladığı hatıra, gözleri sonsuz bir kederle

dolu bakan solgun ve yorgun bir yüzdü. Babası ona son defa olarak bu gözlerle bakmıştı.

Onu artık bir defa daha görememek Nuri için büyük bir ıstırap olmuştu. Babasının yokluğu ona bir işkenceydi. Çok küçüktü, ama biliyor, daha doğrusu hissediyordu ki babası uzakta, çok uzakta bulunuyor, harp ediyordu ve hayatı daimi bir tehlike içindeydi. Ölümün ne demek olduğunu pek bilmiyordu, ama dehşeti küçücük kalbini donduruyordu.

Onu bir daha görememekten ölesiye korkuyordu ve bu korku kalbine hâkim olunca bağırmak, çırpınmak, vahşi hayvanların canı yanan yavruları gibi uluya uluya ağlamak istiyordu. Fakat gözleri yaşarmıyordu bile... Babasından kimsese, hatta annesine bile bahsetmiyordu, onun ne zaman döneceğini sormuyordu. Babası ona şerefli bir erkeğin hiçbir zaman korkmayacağını, kendini telaşa kaptırmayacağını öğretmişti. Erkeklik haysiyeti ve şerefi onu derdini başkalarına göstermekten menediyordu.

Babasının cephede öldüğünü ve bir daha dönmeyeceğini anladığı zaman bu hakikati bildiğini herkesten saklamıştı. Halbuki hakikati bütün kahredici acılığı ve dehşetiyle biliyor ve ancak çocukların çekebileceği şiddette olan o gizli ıstırapı çekiyordu. Bu müthiş hakikati başkaları teyit etmemeliydiler. Ondan bunu sakladıkları müddetçe Nuri kendi kendini belki yanıliyorum diye teselliye çabalayabilirdi.

*

Nuri bütün kibar ve zengin ailelerin çocuklarının devam ettiği Galatasaray Lisesi'ne yazılmadı. Tahsiline semtlerindeki ilk mektebe gitmekle başladı. Şimdi onların hayat şartlarına uygun bu tahsil şekli vaktiyle annesiyle babasının onun için tasavvur etmiş oldukları tahsil şekliydi. Onu zengin çocuklarıyla değil, halk çocuklarıyla büyötmek istemişlerdi.

Halbuki mektep hayatıyla ilk teması hayatının sayılı dramlarından biri oldu. Nuri çekingen ve terbiyeli bir çocuktü. Ve

mektebe gidinceye kadar kendi yaşımda bir erkek çocuğu ile arkadaşlık etmemişti. Bunun için Nuri mektep arkadaşlarının ne oyunlarını biliyor ne dillerini konuşabiliyordu. O eski kibar konaklarda konuşulan terbiyeli bir dil konuşuyordu. Evinde bunu öğrenmişti. Halbuki mektep arkadaşlarının çoğunluğu kenar mahallelerin kendine mahsus dilini konuşuyordu. Nuri onları anlamakta adeta zahmet çekiyordu.

Buna karşılık onun arkadaşları da Nuri'yi anlamıyorlardı. Söylediği her bir nazik cümle onların kahkahalarla gülmesine sebep oluyordu yahut onları sebepsiz yere kızdırıyordu. Paraları kıt olmasına rağmen, Nuri yine bütün arkadaşlarından daha temiz giyiniyordu. Çocuklar buna da içerliyorlar, onunla merhametsizce alay ediyorlardı. Sonra da o devir, paşazadelere en çok nefret edilen bir devirdi. Cumhuriyet yeni ilan edilmiş, padişah yeni kovulmuş, eski kibarlar gözden yeni düşmüştü.

Mektepte ilk duyduğu his tam bir gurbet acısı, tam bir korku oldu. Onu böyle korkutan şey dövüşmek, dayak atmak veya dayak yemek değildi. O haşin karakterli bir çocuk değildi. Şimdiye kadar arkadaşı bir kız çocuğu olmuştu: Pakize... insan bir kızla dövüşemezdi. Alışmamıştı.

Üstünü başını temiz tutmaya alışmıştı. Öteki çocuklarla birlikte toz toprak içinde yuvarlanmaktan ürküyor, çekiniyordu.

Mektebe girdikten birkaç hafta sonra, Nuri'nin korkusu adeta bir ümitsizlik şeklini aldı. Birbirine tıpatıp benzeyen bir sürü çocuk karşısında, kendi cinsinden tek çocuk olmak tahammül edilir bir azap değildi.

Fakat şaşkınlığı pek uzun sürmedi. Onların düşmanlıklarından kurtulmak çaresini birkaç ay sonra buldu. Onların tarzını benimsemiş gibi görünmek için onları taklide başladı. Onlar gibi yemeye, onlar gibi konuşmaya başladı, kavga ettiği zaman küfretmeyi, taş atmayı öğrendi. Burnunu eliyle

silip yere tükürmeyi onlar kadar beceriyordu. Bütün bunları beğenerek yapmıyordu. Bunları yaptığı nispette bu tarzda hareketleri na-kabil-i tahammül buluyordu.

Taktığı büyük muvaffakiyet kazandı, arkadaşları onu hemen aralarına kabul ettiler. Hatta onu sevdiler bile...

Fakat Nuri yeni benimsediği bu dille bu tavır ve hareketlerin evde annesinin pek de hoşuna gitmeyeceğini müdrik olduğu için bu hareketleri ve dili eve sokmamaya karar verdi.

Eve döndüğü zaman yine her zamanki gibi bir kız çocuğu kadar uslu, nazlı ve terbiyeli oldu. Demek ki bu şekilde ve böyle yaparak Nuri daha pek küçüklüğünde bile, mektepte ve evde kendisini ötekilerden gizlemeye başlamıştı. Her türlü tesir altında kalacak kadar zayıf bir şahsiyeti mi vardı? Yoksa kendi kendine yetecek, kendi içinde gizlenip yaşayabilecek kadar iradeli ve kendi kendine yeter bir insan mıydı?

Nuri'nin kendisi de bugün bunu bilmiyordu. Perihan'la evlendiğinden beri pek çok değiştiğini görmüyor değildi, fakat hoşuna gitmeyen her şeyi görmemezlikten gelmeye alıştığı için bu istihalesini de görmemezlikten geliyor, kendi kendine itiraf etmiyordu. Yalnız başkaları karşısında değil, kendi karşısında dahi gizleniyordu. Hoşuna gitmeyen, çirkin hareketlerinden duyduğu ezayı hiçbir zaman kendi kendine itiraf etmemişti. Kendi kendine karşı kalbinde biriken istem ve hatta kavgalarını, dargınlık ve hatta düşmanlıklarını bir kere bile, şuurunun ön planına getirmek istememişti.

Kendi yaptığı her şeyi kendi tasvip eder görünmek isteyiş-i başkalarını aldatmak için değil, kendini aldatmak içindi. Adem-i tasviblerini her zaman susturmuş, bilmek istememişti. Onun gayr-i samimiliği bu kadar korkunç muydu? Bu gizli insanı, Nuri'yi kimse tanımamış mıydı? O kendini o insanlara görünmek istediği, yani onların görmek istediği bir çehreyle göstermişti. Halbuki ne kadar samimi, ne kadar munis, ne kadar candan görünürdü. Oysa ki Nuri kimseye, hatta kendi kendine bile bütün çıplaklığıyla açılmamış bir insandı. Ne

çocukken ne de sonraları hiçbir kimseye şahsi düşüncelerini, kendine mahsus kederleri ve sevinçlerini söylememiştir. Bunları kendi kendine de tegafül etmek istemiştir, elinden geldiği kadar.

Onun kendinden bahsettiğini en yakınları dahi işitmemiştir. Etrafındaki insanların arzularıyla tezat teşkil edecek hiçbir arzu izhar etmemiştir. Her meselede herkesle mutabıktır. Onun yüksek sesle konuştuğu, ciddi şekilde bir şeye itiraz ettiği, fikirlerini müdafaa için münakaşa ettiği hiç görülmemiştir.

Onun yanında yaşayanlar bu uysallığı onun iyiliğine, yumuşak ve tatlılığını müşfik bir insan oluşuna kolaylıkla atfederlerdi. Eğer sahte bir insan olmasaydı, acaba zaman zaman dahi olsa sevmediği şeyler karşısında tepki göstermesi lazım gelmez miydi? İnsan bütün bir hayat boyunca herkesle ve her zaman mutabık kalabilir mi?

İşte, onun bu yaradılışa oluşu Perihan'ın onu istediği yola sevk etmesini kolaylaştırdı.

Perihan'ın onun üzerinde kolaylıkla müessir olmasının bir başka sebebi de bir kız kardeş kadar eski mektep arkadaşlarına benzeyişiydi. Tavrı, harekâtı, konuştuğu dil, sesinin ahengi, tıpkı onlara benziyordu. Nuri çocukluğunda onlardan yılmıştı. Perihan'dan da belki bunun için çabucak yıldı. Kendi ilcaatıyla hareket etseydi yaptığı fena hareketlerin belki de birçoğunu yapmazdı. Çünkü içi daha fazla iyi şeylere meyyaldi.

Perihan da eğer Nuri'ye rastlamamış olsaydı, bugünkü kendinden emin ve şımarık kadın olmazdı. O nasıl Nuri'yi değiştirmişse, Nuri de bugünkü Perihan'ı yaratmıştı. Onun bütün haşinliği, hodbinliği, harisliği, iyi bir toprak bulmuş bir muzır ot gibi Nuri'nin iradesizliği, zaafı ve müsamahasını bulunca gelişmişti. Nuri'den evvel hiçbir erkek onun gururunu böyle tatmin etmemiştir. Perihan, Nuri'ye neler borçlu olduğunu biliyordu. Fakat bunu bilmekle beraber yine de onu daha fazla emrine almak arzusundan vazgeçmiyordu.

Onun kendi arzularını, hatta şu gümrükten gizli çıkarıla-

cak paket meselesini bile kabul edişi Perihan'ın ona hâkim olmak isteğini kamçılıyordu. Onun karşısında daha mütehakkim, daha acar oluyordu. Bir gün bile, kendi kendine Nuri neden böyle her şeye razı oluyor diye sormuyor, bunu kendinin ona tabii bir tefevvuku olarak kabul ediyordu. Başlangıçta kaybetmek korkusuyla titrediğı bu erkeğı şimdi kendi bir malıymış gibi kabul ve telakki ediyordu. Nuri şimdi onun için iplerini çektiğı bir kukla, işlettiğı bir otomattı.

*

Tren Arifiye İstasyonu'nda sabaha yakın durmuştu. Ortalık tamamıyla karanlık değildi, şafak sökmeye başlıyordu. Arifiye'ye yaklaşıldığını yolculara haber vermek için kondüktör geçtiğinden beri, Gülter bir daha uyuyamamıştı. Köşesinde büzülmüştü, kalbi heyecanla vuruyordu. Bir iki dakika sonra trenin kalkacağını biliyordu. Halbuki köyüne gitmek için bu istasyonda inmesi icap ediyordu. Boş kalmış evini düşündü, sonra gözlerini yumdu.

Tren hareket etmişti. Gün gitgide ağarmaktaydı. Göğün rengi yavaş yavaş griden pembeye intikal ediyordu. Tren tam deniz kıyısında ilerlemeye başladığı zaman su ve gök portakal rengindeydi ve sisli dağlar ateş rengini almıştı. Güneş muazzam bir yangın gibi tepelerin üstünde kendini gösterdi ve birdenbire etrafı kaplamış olan ateş ve kan rengi tatlılaştı. Şimdi deniz bir altın parçası gibi parlıyordu.

Bu manzara karşısında Gülter bir an için her şeyi unuttu, nerede olduğunu, kederini, çaresizliğini, hatta yaşını bile... Erimiş altına benzeyen, sakın ve muhteşem denizi seyre daldı. Yaralı gönlünü derin bir huzur kapladı. Fakat bu tatlı ve rahat an pek kısa sürdü, ihtiyar ve hasta kadın inledi. Gülter başını ona çevirdi. Hasta kadın yüzünü torununun omzuna koymuştu, delikanlı onun başını yavaş yavaş okşuyordu.

Tren yolunda ilerliyordu.

Haydarpaşa Garı'na indiğı zaman çok telaşlı görünen bir

kalabalığın içinde Gülter şaşırır gibi oldu. Eşyalarıyla önü sıra yürüyen hamalı hızlı adımlarla takip ediyordu. Garı tanımakta güçlük çekiyordu, halbuki Pakize hayattayken o, senede iki kere trenden bu garda inerdi.

Çok güzel bir kış günüydü. Ortalık güneşli ve parlaktı. Karşı sahilde beyaz ve muazzam şehir bütün haşmetiyle görünüyordu. Gülter eşyalarını emanete bıraktıktan sonra garın geniş merdivenlerinden inerek küçük meydanı geçmiş ve rıhtımdaki vapura girmişti. Soğuğa rağmen Gülter vapurun güvertesinde durdu. Yol yirmi dakika sürdü. Galata'ya çıkınca Gülter, Taksim tramvayına atladı. Pakize uzun seneler yalnız başına Taksim'de bir apartmanda oturmuştu. Tramvaydan inince ne yaptığını iyice bilmeden, Pakize'nin evinin bulunduğu sokağa saparak hızlı adımlarla ilerlemeye başladı. Apartmanı görünce uykudan uyanıyormuş, kalbi yerinden çıkacakmış gibi irkildi, vücudu ürperdi ve kendi kendine buraya ne yapmaya gelmiş olduğunu sordu.

Pakize çoktan beri ölmüştü ve bir zamanlar işgal etmiş olduğu küçük apartmanda hiç şüphesiz onu hiç tanımamış olan yabancılar oturmaktaydılar. Ona bu yerde kim Pakize'nin ölümü hakkında malumat verebilirdi? Kim onun kalbinden o müthiş şüpheyi uzaklaştırabilecek bir şey söyleyebilirdi?

Büyülenmiş gibi eve doğru ilerliyordu. Kapıdan girip merdivenleri çıktı. Üçüncü kata gelince Pakize'nin eski apartmanının önünde durdu. Soluğu kesilmişti, bir müddet hareketsiz durdu.

Buraya son geldiği günü hatırlıyordu. Pakize'ye bir sürpriz yapmak için daha evvelden kendisine yazarak geleceğini bildirmemişti. Kendi kendine gülümseyerek kapıyı çalmıştı. Onların arasında bir kapı çalmak tarzları vardı. Gülter, Pakize'nin kapısını her zaman aynı tarzda çalardı, iki kere zile basardı. Birincisi kısa, ikincisi daha uzun. Kapıyı bu tarzda çalınca bir sevinç haykırışıyla kapıya doğru koşan ayak sesleri duymuştu, işte, küçük Pakizesi, hayatının en yakın

dostu karşısındaydı. Pakize memnuniyetten gülüyor, gözleri sevinçle parlıyordu.

Bu defa kendisine bir yabancıнын kapıyı açacağını bilen Gülter, gene bu kapıyı eskiden yaptığı gibi çaldı. Birinci defa kısa, sonra uzun bir çalış... Kalbi çatlarcasına vurarak, elleri titreyerek çılgın bir ümitle kapının açılmasını bekledi. Bir müddet evin içinde bir hareket olmadı, sonra kapıya yaklaşan hafif ayak sesleri duydu. Yüzü boyalı, yaşlı bir hanım, Gülter'e kapıyı açmıştı. Ayağında kalın terlikler, üzerinde mavi renkte bir sabahlık vardı. Birbirini tanımayan iki kadın bir müddet ses çıkarmadan bakıştı, sonra ev sahibi kadın, Gülter'e ne arzu ettiğini sordu. Gülter cevap veremedi, çılgınlığını mazur gösterecek bir kelime bulamıyordu. Nihayet sadece:

— Affedersiniz, diye mırıldandı ve adeta koşarak merdivenlere doğru gitti.

Şimdi, mahcup ve bedbaht, sokakta, kaldırımın üstünde şaşkın bir halde duruyordu. Sonra mütereddit ve yorgun adımlarla yürümeye başladı. Böyle yürürken düşünüyordu, artık onun için her şey bitmişti. Artık ona hiçbir kapı açılmayacak, açılan bir kapının önünde onu hiçbir kimse sevinçle karşılamayacak, hiç kimse onun boynuna sarılarak, “Oh, ne iyi ettin de geldin! Seni nasıl özlemiştim benim iyi Gülterim,” demeyecekti.

Pakize yoktu artık, o da Gülter'i tek başına bırakarak gitmişti. Onu yalnızlığın acısına terk ederek gitmişti. Tıpkı kendi öz çocukları gibi. Onlar da birbirlerini takip ederek gitmemişler miydi?

Gülter nerede olduğunu anlamak için bir lahza durdu ve etrafına bakındı. Bu hafif yokuşlu sokağı tanımıştı, daha ilerledi, bir çarşuyu geçti, birkaç sokak daha geçtikten sonra تنها bir yere çıktı.

Şimdi nereye gittiğini biliyordu. Bir müddet daha yürüdükten sonra mezarlığın yüksek duvarlarının önündeydi. Büyük kapıdan içeriye girdi, burası derin ve sonsuz bir sükûnet

içindeydi. Uzun servi ağaçlarının dallarında bile, ufak bir ürperme yoktu, bu dalları en hafif bir rüzgâr bile titretmiyordu. Gülter mezarların arasında bir hayal gibi sessiz ilerliyordu. Pakize'nin mezarının ne tarafta olacağını biliyordu.

İşte, Pakize'nin mezarı! Bu mezar babasının mezarıyla kardeşinin mezarının arasındaydı. Bir servinin dibinde bulunan bu mezarın üstünde gül fidanları vardı. Bu mezarın karşısında Gülter'in vücudu sarsıldı, kuvveti kalmamış gibi yavaşça dizlerinin üstüne çöktü. Bir müddet mezarın üstünü süsleyen gül fidanlarına ve servi ağacına baktı, sonra biraz eğilerek mezar taşını hafifçe okşadı, titreyen sesiyle:

— Pakize, yavrum, diye mırıldandı, bu bir kazaydı, değil mi? Başka türlü olamaz, değil mi çocuğum?

Sonra başını eğerek:

— Söyle bana kızım, diye ilave etti, beni temin et, bu müt-hiş bir kazaydı, öyle değil mi? Sen cesaretli bir kızdın, sen bu işi yapacak bir insan değildin. Bunun kazadan başka bir şey olmasına imkân olamaz.

Pakize'nin mezarı derin bir sükûn içindeydi. İhtiyar kadın kendi kendine, “Hayat söndürülemez,” diye düşünüyordu, “onun kendiliğinden sönmesi lazımdır. Tabii bir surette bitmesi lazımdır. Ne ümitsizlik ne cesaretsizlik ne de kin onu söndürmemelidir.”

Pakize hayatı seven bir mahluktı, bunu her zaman tekrar ederdi! Sessizce ağlamaya başlayan Gülter:

— Hayır, çocuğum, sen bunu yapmadın, diyordu, seni hemen anlayarak yanına koşmadığım için beni cezalandırmak istemedin. Hayır, yavrum, sen bunu yapmadın.

*

Saatlerden beri bekleme salonundaydı. Bir sıranın üstünde hareketsiz duruyordu. Henüz bir karar verememişti, ne yapması lazımdı? Köyüne dönmeli miydi?

Vaktin geçtiğini biliyordu, Arifiye'ye gidecek son trenin de

hareket saati uzak değildi. Bütün gün bir serseri gibi büyük şehrin sokaklarında dolaşıp durmuştu. Köyüne dönmesinin lazım geldiğini anlıyordu. Yegâne çaresi buydu, fakat cesareti yoktu, yeniden o sonsuz yalnızlığa gömülmeye razı olamıyordu. Boş ve korkunç derecede sessiz olan evi onu korkutuyordu. O, bu yalnızlık korkusu içinde evini bırakmamış mıydı? Ankara'ya giderken kâbuslarının sona ermiş olduğuna inanıyordu, bundan sonra geceleri gözleri açık olarak geçirmeyecek, bir nevi korku içinde eski eşyaların çıtırtılarını dinlemeyecekti.

Hayır, yeniden küçük evinin içine girmeye cesareti yoktu, bu evin içinde pek çok hatıra vardı, bu hatıralarla tek başına kalacak kuvveti kendinde bulamıyordu, müphem çıtırtıları dinleyerek sabahlara kadar uyuyamadan kalmak istemiyordu.

Şafaklara kadar uyuyamamak ve baykuşların sesini dinlemek ne korkunçtu. Ahırdaki hayvanların ayak vuruşlarını, durmadan kıpırdanışlarını, her gölgeden şüphelenen köpeklerin havlayışlarını, kudurmuş bir rüzgârın uğuldayışlarını, iri yağmur damlalarının damlara, kepenklere cehennemi bir yeknesaklıkla vuruşlarını birbiri ardınca dinlemek, bitmez tükenmez geceler tek başına, sade bu sesleri dinlemek ne azaptı.

Gülter karanlığın elle tutulacakmış gibi kesif görüldüğü gecelerden, her bir köşeden binbir gölge, binbir hayal çıkaran inanılmayacak kadar berrak bir ışıkla bezenmiş mehtaplı gecelerden korkuyordu.

Bu korkuya dayanamadığı için evinden kaçmıştı. Hayır! Artık o bu köye bir daha dönemezdi.

*

Dönemezdi bu köye, ama bu bekleme odasında da ebediyen kalamazdı. Bir karar vermek mecburiyetindeydi. Hangi kararı alacaktı? Dakikalar geçtikçe içindeki korkunun, endişenin gitgide büyüdüğünü hissediyordu. Nasıl ve niçin

İstanbul'da kalacaktı? Kimseyi tanımadığı bu kocaman şehirde...

Hurşit Ağa'nın ölmüş olması, Pakize'nin pembe ve süslü bir mezarda uyuması vaziyeti değiştiremezdi.

Mademki hayat devam ediyordu, kendisi onları takip etmiyordu. Bir şey yapmak zorundaydı.

*

— Gülder Teyze!

İhtiyar kadın başını kaldırdı, karşısında yüzü güneşten yanık, kendisine gülümseyerek bakan bir genç adam gördü. Hayretle:

— Demir, diye mırıldandı.

— Teyzeciğim, burada ne yapıyorsun?

Ne söyleyeceğini bilemeden bir müddet Demir'e bakan Gülder nihayet:

— Tren bekliyorum, diyebildi.

Genç adam gülerek:

— Tren çoktan peronda... Acele etmelisin, yoksa oturacak yer bulamazsın.

Güler'in bakışları büyük bir bedbahtlık ifade ediyordu, yerinden kıpırdamadı.

— Teyzeciğim, çabuk olmalısın.

— Evet, oğlum.

Demir onun cevabını duymadı, çünkü kucığında küçük bir çocuk tutan genç bir kadının salona girdiğini görmüştü. Bir elinde bir valiz vardı. Genç adam ona elini sallayarak:

— Melek, diye seslendi.

— Burada mısın Demir?

Demir genç kadına yaklaşarak elinden valizi aldı ve sonra Gülder'in yanına avdet etti.

— Gel teyzeciğim, trenin kalkmasına çok vakit kalmadı.

— Peki.

Sanki onu takibe mecburmuş gibi hemen ayağa kalkmıştı.

— Emanette bir sandıkla valizlerim var, dedi, belki de onları alacak vakit kalmadı.

— Sen bana tikeleri ver teyze.

— İşte, oğlum.

— Tamam... Siz şimdi beraberce trene girip iyi bir yer bulmaya bakın. Ben koşup eşyalarını emanetten alayım.

— Fakat yavrum...

Genç kadın onlara yaklaşmıştı. Demir gülerek:

— Sahi, dedi, siz daha birbirinizi tanımamıştınız, teyzeciğim, işte karım, Melek, sana her zaman bahsettiğim komşumuz Gülder Teyze.

Güler hatırlıyordu, komşusunun oğlu Demir birkaç zaman evvel İstanbul'da evlenmişti, genç kadın eğilip onun elini öperken Gülder ona gülümseyerek bakıyordu. Melek çok güzel bir kadındı, kocaman ve simsiyah parlak gözleri, pembe ve sıhhatli bir teni vardı. Gülder kalabalığı açarak ilerleyen genç kadını takip ederek bekleme salonundan çıktı.

Melek trene Gülder'den daha önce girerek kendilerine bir yer bulmak istemişti, halbuki tren çok kalabalıktı, ancak tek bir yer bulabildi.

— İşte, teyzeciğim, dedi, sana bir yer bulabildik, ben şimdi diğer vagonlara bir bakayım, belki başka yerler de bulabilirim.

— O halde çocuğu bana bırak kızım, sana yük olmasın.

— Eksik olma teyzeciğim, işte, al...

Güler oturdu ve çocuğu itinayla dizleri üstüne aldı. Bebek kalm bir örtüye sarılmıştı, pek sevimli bir yüzü vardı. Gülder uzun müddet uyuyan, gözleri kapalı bu yavrunun yüzüne baktı, çocuğun dudaklarında tatlı bir tebessüm vardı. Evvela ona lakaydi ile bakmış olan Gülder, şimdi ondan gözlerini ayıramıyordu. Çocuk uykusunda güldüğü zaman ihtiyar kadın kalbinde tatlı bir sıcaklık duydu, o, bu tatlı sıcaklığı ne zamandan beri duymamıştı. Yavaşça çocuğun yanağını okşadı ve o da gülümsedi.

Kendi çocuklarını hatırlamıştı, kendi çocuklarını ve Pakizesi'ni... onların hepsi de şimdi dizlerinin üstünde tuttuğu bu çocuk kadar tatlı ve sevimliydiler. Gülter düşünüyordu, altı defa anne olmak ne büyük bir saadetti! Fakat altı kere çocuklarının ölümünü görmek dünyadaki felaketlerin en acısı, en müthişiydi.

İlk çocuğu bir bebek gibi güzel, iri altın gözlü bir kızdı, öldüğü zaman henüz altı yaşını tamamlamamıştı. 1914 Harbi esnasındaydı, Hurşit Ağa cephedeydi. O zamanlar köyde bir tabip bulmak imkânsız bir şeydi. Çocuğu ya Sapanca'ya yahut da Arifiye'ye götürmek icap ediyordu. Atları, askeri kuvvetler tarafından müsadere edilmiş olduğundan arabayı sürememiş, hasta çocuğu kollarının üstünde taşımıştı. Fakat dört saate yakın yaya ve zahmetli bir yolculuktan sonra tabibi bulmaya vakit kalmadan küçük kızı elinde öldü. O bunu anlamamış, çocuğunun uyuduğunu zannederek onu hastaneye kadar götürmüştü. Çocuğun cansız cesedini annesinin kolları arasından alabilmek için hayli güçlük çektiler, Gülter kızının ölmüş olduğuna inanmak istemiyor, feryat ediyordu. Bu haksız ölümü olmayacak, yakışksız bir şey olarak görüyordu.

Daha sonra kaybettiği yavruları iki arslan gibi oğlandı. On yedi aylık ikiz oğulları. İstiklal Harbi sıralarındaydı. Düşman ordusu ilerledikçe, kendisinin de diğer köylülerle birlikte köyden köye kaçmakta olduğu günlerdeydi. Hurşit Ağa çetelere iltihak etmişti, kendisi çocuklarıyla bin müşkülat ve korku içinde yapayalnızdı. Bir akşam ikisi beraber hastalandılar, hicret sırasında tesadüfen oraya düşmüş olan bir genç doktor çocukların difteriye yakalanmış olduğunu teşhis etti. Fakat onları bütün gayretine rağmen kurtaramadı. Köyde serum bulmaya imkân yoktu.

Yaklaşan istilacı ordusunun mezaliminden kaçmaya mecbur oldukları zaman çocukların cesetleri henüz soğumamıştı bile. Onları acele gömdüler. Az kalsın küçücük cesetleri orta-

da bırakıp köyü terk edeceklerdi. Gülter de herkesle beraber kaçtı, yanında bir çocuğu daha vardı. Onu tehlikeye koymak istemezdi, sonra da yalnız da olsa belki yine diğerleriyle giderdi. Yapılan mezalim öyle müthişti ki ondan korkmamak mümkün değildi.

Büyük oğlu, kardeşlerinin hastalığından köylüsü bir kadınla bir başka eve sığınmış olduğu için mucize nevinden kurtulmuş, hastalık onu bulamamıştı. Fakat onu da birkaç sene sonra kaybetmişlerdi.

Zaferden sonraydı, köylerine dönmüşlerdi, işler başlamış, güç de olsa hayat tabii şeklini almıştı. Oğlu artık on yaşlarındaydı. Hem mektebe gidiyor, hem de anne babasına tarla işlerinde elinden geldiği kadar yardım ediyordu. Bir gün bahçelerinde düşmüş, dizinden yaralanmıştı. Üç dört gün içinde yarası akmıştı. Bir kağınyla çocuğu İzmit Hastanesi'ne götürmüşlerdi. Doktorlar onu geri vermemişler, hemen hastaneye yatırmışlar ve vakit kaybetmeden bacağına kesmişlerdi. Fakat yine de müdahale geç kalmıştı.

Bundan sonra ömrü boyunca Gülter onu hastanede bırakmakla acaba hata mı ettiklerini kendine sormuştur. Onu kurtaramadıklarına göre, neden onun yuvasının dışında ölmesine müsaade ettim diye yanmıştı. Acaba o müthiş dakikada çok korkmuş muydu? Belki de çok ıstırapı vardı ve hasta karyolasında yalnız bırakılmıştı? Belki bağırmış, seslenmiş, babasını annesini yanına çağırılmıştı? O dondurucu nefes o müthiş anda, vücudunu sardığı zaman yanında belki de sevgi ve şefkat aramıştı. Belki üşümüş ve biraz sıcaklık aramıştı. Annelik, o sade oğlu Şekib'in ölümüne yanmıyor, ayrıca bir hastane köşesinde bir öksüz gibi tek başına ölüşüne yanıyor. Yabancılar arasında ölüşüne. Bunun böyle oluşu Gülter için belki ölümden de müthişti.

Bundan sonra Gülter iki evlat daha kaybetmişti, bir tanesi bir hafta süren kısa bir hastalıktan ölmüştü. Sonuncusu

doğuştan çelimsiz bir çocuktı. Sirtında ağır şeyler taşımaya mecbur olduğu için çocuğunu vaktinden evvel dünyaya getirmiş, o da ancak dört ay yaşamış ve ölmüştü.

Çocuklar hep birbirlerine benziyorlardı, şimdi dizlerinin üstünde tuttuğu bu yavru gibi minicik ve acayip yüzleri, bu güzel ufacık burunları, uyurken dudaklarının kenarında o hafif gülümsemeleriyle...

Şimdi Melek memnun bir halde Gülter'in yanına gelmişti:

— Teyzeciğim, dedi, yandaki vagonda yan yana üç boş yer buldum, ver çocuğu bana, hemen gidip yerleşelim. Çocuk seni rahatsız etmiştir.

Gülter çocuğu kolları arasına almıştı:

— Hiç değil, dedi, bırak, kucağında kalsın.

*

Demir yanlarına gelip de çocuğunu Gülter'in kucağında görünce güldü:

— Teyzeciğim, dedi, bizim çapkını pek sevmişe benziyor-sun. İnkâr etme sakın.

— İnkâr ettiğim yok.

— Gülter Teyze, ben çocukken sen beni de severdin, beni de kucağında oynatırdın!

— Sen, köyün içinde en sevdiğim arkadaşımın oğluydun.

— Teyzeciğim, sen beni severdin ve kendi öz evlatların gibi benimle meşgul olurdun. Köy çocuklarının içinde en fazla beni sevdiğini o zamanlar bile anlardım, fakat şimdi bunun sebebini de biliyorum.

Gülter gülerek:

— Baksana, dedi, bu sebep acaba neymiş?

— Annesiz kaldığım için beni severdin teyze.

Şimdi Melek, Gülter'e doğru eğilmişti, onun gözlerinin içine bakarak:

— Teyzeciğim, dedi, ben de annesizim, kaç senedir anne-ciğimi kaybettim, beni de sevmelisin.

Nuri'nin kendine uzattığı yirmi bin lirayı eline alınca Perihan'ın birden başı döndü. Kalbi çok hızlı ve çok kuvvetli vuruyor, elleri titriyor, dizleri kesiliyordu. Bütün hayatı boyunca böyle bir heyecan tanımamıştı.

Kâğıt paraları avuçları içinde adeta muhabbetle sıkıyordu, sonra avuçlarını açıyor ve bir sanat eseri seyreden bir insanın hayranlığı ile onları seyrediyordu. Bu harikulade bir saadet hissi, eşi bulunmaz bir nevi tatlı bir sarhoşluktu. Ömründe birinci defa olarak bu kadar çok bir parayı avuçlarında tutuyordu.

Bu kadar bir paraya sahip olabilmeleri için kocasının bir seneden daha fazla çalışması lazımdı. Halbuki şimdi, sanki bir mucize olmuştu ve işte, para gelivermişti. Filhakika bugünkü değeriyle yirmi bin lira, bir servet telakki edilemezdi, ama yine de bankadaki hesabın üstüne yatırıldığı zaman onu bir hayli kabartacak bir meblağdı. Hale ona bu işten bahsettiği zaman bu işte muvaffakiyetin ne ifade ettiğini göz önüne pek getirememişti. Şimdi onu görüyor, onu parmaklarıyla hafif hafif okşuyor, avuçları içinde tutuyordu.

Eğer kocası odada olmasaydı paraları teker teker açar, masanın üstüne yayar ve kıymetli tablolar seyreder gibi onları seyrederdi.

O kadar heyecanlı ve sevinçliydi ki hem güler hem ağlayabilirdi. Halbuki Perihan kolayca heyecanlanan bir kadın değildi.

Nuri koltuğunda oturmuş, rahat rahat sigarasını içiyordu:

— Artık ne zamandan beri beğendiğin o kürk mantoyu alabilirsin!

Karısına bakıyor ve gülümsüyordu. Perihan başını kocasına çevirdi ve ona dik bir bakışla baktı:

— Kürk paltodan mı bahsettin?

— Evet!

Sinirli bir gülüşle başını arkaya atan Perihan:

— Vallahi sen delisin, diyordu.

— Neden?

— Bu parayı saçma sapan şeylere mi harcayacağımızı zannediyorsun!

Hep gülümsemekte olan Nuri:

— Güzel bir kürk manto saçma sapan bir şey değildir, cevabını verdi. Perihan:

— Sen dünyada değişmezsin, diye içini çekti, sonra kaşlarını çatarak ilave etti:

— Benim kürk mantom daha yepyeni...

Nuri dudaklarını büküp omzunu silkti, cevap vermedi. Perihan:

— Allah'ın ihsan ettiği bu parayı çarçur edeceğimi hiç zannetmem, dedi.

— Şeytanın bahşettiği bu para demek daha doğru olmaz mı?

— Yine ahlak dersine mi başladın?

— Yoo! Hakikat böyle de ondan söyledim. Bu parayı en namuskâr yollardan aldığımızı söyleyemeyiz ya!

— Sen neye namuskâr dersin, neye namussuz dersin, bir türlü anlayamam, diyen Perihan ona hain bir bakışla baktı ve:

— Benim için namussuzluk refah vermekle mükellef olduğumuz kimseleri ihtiyaç içinde bırakmaktır. Evet, eğer onların bu vaziyetlerini değiştirecek veya bir parça onlara nefes aldırarak bir fırsat ele geçti mi, ondan istifade etmemek namussuzluktur. Halbuki becerikli olmak, cesaretli olmak, cüretli olmak ve yaşatmaya mecbur olduğu kimselere akli sayesinde rahat vermek, bolluk vermek namusluluktur, diye ilave etti. Nuri gözlerini kapadı:

— Peki, peki! Hakkın var, dedi.

Sonra gözlerini açtı, gülümseyerek:

— Para senin, diye ilave etti, beğendiğin gibi tasarruf et.

— Bugün biraz fazla asabi görünüyorsun.

— Evet, hakkın var, biraz sinirliyim!

— Neden acaba?

Perihan'ın onda alışık olmadığı bir sertlikle ayağa kalktı, pencereye yaklaştı, alnını cama dayadı. Cam soğuk, alnı sıcaktı:

— Mazur gör, hayatımda birinci defa olarak kaçakçılıkla para kazanıyorum, diye mırıldandı.

— Lüzumsuz yere vicdan azabı duyma, pek iyi yaptın.

Perihan da yerinden kalkmıştı, ona yaklaşmıştı, kolundan tuttu. Yüzünü yüzüne yaklaştırdı ve:

— Çok iyi yaptın kocacığım, diye tekrarladı, ben çok memnunum.

Onu birkaç kere öptü:

— Şimdi yapacağın şey bu neviden daha başka işler bulmak, eğer bunu başarabilirsen şekerim, pek yakında hem de zahmetsizce zengin olacağız.

Nuri cevap vermedi. Perihan biraz da hayretle ona baktı. Hayatlarında hemen birinci defa olarak onu böyle memnuniyetsizliğini izhar eder görüyordu:

— Bu iş seni adeta sarstı.

— Evet! Kendi kendimden utaniyorum.

— Büyük sözler söylüyorsun. Hayatında bir kere akıllıca bir iş yaptın, ondan da pişman oluyorsun. Halbuki ben de seni artık becerikli olmaya başladın zannediyordum!

Ondan uzaklaşmış, gidip bir koltuğa oturmuştu, yüzü artık gülümser değildi, sesi sert bir ahenk almıştı:

— Zaten bu iş için ne yaptın ki? Her şeyi Hale hazırladı, sonra Aziz'i düşünen benim. Sana da bu işte vicdan azabı çekmek düşüyor. Bu da pek tuhaf bir şey..

Biraz daha hiddetli bir sesle:

— Kırk yılın birinde evine bol bir para getirdi diye vicdan azabı duyuyormuş! Şaşılır doğrusu!

Nuri cevap vermiyor, hep pencerenin önünde, arkası odaya dönük, ayakta duruyordu. Perihan:

— Hale kadın, kadın, ama senden akıllı, senden becerikli. Kadın nerede iş var, koku alıyor! Sonra da işine yarayacak kimseleri tanımasını, onlarla ahbaplık etmesini biliyor. Ya sen, iki gözüm, sen senelerden beri ne yapıyorsun?

Bu defa Nuri cevap verdi:

— Çalışıyorum.

— Çalışıyormuş!

— Evet, sizi hiçbir şeye muhtaç etmemek için hayvanlar gibi çalışıyorum.

— Bir kere de insanlar gibi para kazandın, buruluyorsun!

Nuri acı acı güldü:

— İnsanlar gibi. Amma yaptın ya!

— Yaptığın işte insanlığa yakışmayacak ne var, anlamıyorum. Evet, evlendiğimiz günden beri bizim için çalışıyorsun, canın çıkıyor, bizi de çok şükür oldukça iyi geçindiriyorsun, çocuklarımızın da bir gün senin gibi çalışabilmelerini temin edecek tahsili de onlara yaptırabiliyorsun. Onlar da bir gün senin tabirinle hayvanlar gibi çalışıp hayatlarını kazansınlar diye elinden geleni yapıyorsun.

— Onlar için daha fazla ne yapabilirim? Onlara verdiğimden daha fazla ne verebilirim?

— Servet verebilirsin. Görüyorsun, taş atıp kolun yorulmadan yirmi bin lira kazandın. Yirmi bin lira! Senin geceli gündüzlü çalışmalarına rağmen biz evlendiğimiz günden beri bu kadar parayı değil, bunun dörtte birini bir arada görmedik.

Birden yerinden kalktı, kocasına yaklaştı. Elini ona doğru uzattı ve bağırır gibi bir sesle:

— Aç artık gözünü Nuri, dedi, Ankara'dayız... Ankara şu yaşadığımız devir gibi bir devri daha görmedi. Burada bu gümrük işini gölgede bırakacak ne dalavereler dönüyor. Vekiller içinde bile, senin, senli benli olduğun nice nüfuzlu,

mektepe ve üniversite arkadaşların var! Sen istesen, biz zengin oluruz! Bana niçin öyle tuhaf tuhaf bakıyorsun?

— Sana tuhaf tuhaf bakmıyorum, seni dinliyorum.

— Dinliyorsun, ama koyun kaval dinler gibi dinliyorsun. Anlamadan, kavramadan dinliyorsun. Sana çocuklarına servet verebilirsin dediğim zaman, bu sana masal geliyor, ama Ankara'da kolay yoldan kazanılacak çok para var, yalnız becerikli, kurnaz ve zeki olmak lazım, o kadar!

— Yirmi bin lira sana hız verdi Perihan!

— Bana verdiği hız sana verdiği vicdan azabından daha hayırlı bir şey...

— Sana hayal zenginliği de verdi, diye güldü.

Yirmi bin lirayı hâlâ elinde tutan Perihan bugün bu yüzden çok mesut olduğu için işi uzatmadı.

— Haydi, haydi, dedi, peki, ben hayal peşine düştüm, kabul! Zaten sabahtan beri sinirliyim, böyle en mesut günümüzde kavga etmeyelim.

Kapıya gider gibi yaptı:

— Gideyim de size yemek hazırlayayım, bugün gündelikçi kadın gelmedi. Bütün iş başıma kaldı. Zaten kaç haftadır işi de doğru dürüst yaptığı yok. Hanımefendinin kocası hastaymış! Doktorun verdiği ilacı piyasada bulamamışlarmış! Yok karaborsada varmış, ama bilmem kaçaymış! Adamcağız çok ıstırap çekiyor, onların da parası bu ilacı karaborsadan almaya yetişmiyormuş! Bugün kızını yollamış gelemeyeceğim diye... Dün akşam çamaşırları suya bastırmıştım, mecbur oldum yıkamaya... Şu para gelmeseydi, sen bendeki siniri bugün görmeliydin! Allahın'a şükret ki parayı bugün verdiler de kuvvetim geldi. Bugünden tezi yok, yeni bir gündelikçi kadın arayacağım. Kovacağım hıznızı! O görecek gününü!

Kapıdan çıkarken:

— Öğleden sonra bankaya paraları yatırmaya gideceğim, bir de işçi bulma yazıhanesine uğrayacağım.

Nuri onun sözlerinin arkasını dinlememişti, o kapıdan çıkıp gitmişti ve Nuri piyasada bulunamayan karaborsada satılan ilaçları ve gümrükten çıkan paketi düşünüyordu.

Hayır, kendi kendinden memnun değildi ve bu iş karşısında hayatında ilk defa olarak bu memnuniyetsizlik hissini kendinden ve hatta karısından gizleyemiyordu.

Nuri o akşam eve döndüğü zaman karısını yemek odasındaki masanın önünde buldu. Sofra henüz kurulmamıştı, masanın üstünde kadife bir örtü vardı. Perihan bu örtünün üstüne birtakım kâğıtlar, birtakım planlar yaymış, onları tetkik ediyordu.

— Merhaba canım, diyen Nuri'ye bakmadan:

— Merhaba, diye cevap verdi.

Onu öpmek için eğilen Nuri:

— Çok meşgul görünüyorsun! Nedir bu baktıkların, diye sordu.

— Görüyorsun işte...

— Anlayamıyorum.

— Bir emlak bürosundan aldığım arsa ve ev planları...

Nuri güldü.

— Bu da nereden aklına geldi? Bu planları ne yapacaksın?

O da gülüyordu:

— Tetkik ediyorum, cevabını verdi.

— İnşaat kalfalığına mı heves ediyorsun?

— Yoo! Ev sahipliğine!

Nuri kahkahalarla güldü. Perihan da gülmeye devam ediyordu:

— Müstakbel evimizin planlarını seçiyorum.

— Bir ev yaptırmak için çok paraya ihtiyaç vardır Perihan. Perihan planları tetkike devam ederek:

— Emlak bürosunun çok elverişli teklifleri var. Ödeme şartları da çok kolay, pek iyi, dedi.

— Ne kadar iyi olursa olsun bizim en evvel yatırılması icap eden paramız bile yok!

Perihan başını kaldırdı, gözünün üstüne düşen saçını arkaya atmak için başını salladı ve:

— Bu gümrük işi gibi iki üç iş daha, dedi, ev sahibi oluruz!

Emin bir gülümsemeyle yerinden kalktı, kocasının başını elleri arasına alarak onu birkaç kere öptü.

Nuri karısının para ve servet isteğinin ölçüsüzleşmeye başladığını o anda hissetti. Yirmi bin lirası olunca ev yaptırmak hevesine hemen düşmüştü. Başlangıçta ilk arzusu bir dikiş makinesine sahip olmaktı, sonra radyo istemiş, sonra isteği elektrikli süpürge olmuştu. Ondan da yükselmiş, Nuri'ye bir buzdolabı, bir elektrikli çamaşır makinesi, velhasıl bu tarzda şeyler aldırılmıştı.

O bütün bunları faideli ve lüzumlu birer eşya olduğu için değil, hali vakti yerinde kimseler olduklarını başkalarına gösteren işaretler telakki ettiği için istemişti. Onlara sahip olmaksızın gurur duyuyordu. Ecdat resimlerini bir galeride toplayıp herkese göstermekten gurur duyan eski asiller gibi...

*

Nuri'nin iki kızının, bilhassa küçüğünün musikiye büyük istidadı vardı. Bunu tespit eden Nuri birçok defa:

— Bir piyano satın alsak, diye teklif etmişti.

Fena günlerinde Nuri'nin eski piyanosunu satmışlardı.

— Piyanoyu ne yapacağız?

— Küçük kızımızın ne kadar istidadı olduğunu görmüyor musun?

— İstidadı mı var?

— Onun gitarı çalışından bunu anlamak mümkün.

Zaten Perihan da çocuğun musikiye düşkünlüğünü anlıyordu. Ve bu şey onu hiddetten kudurtuyordu. Eski eşyaların konulduğu bir yükte, lüzumsuz eşyalar arasında çocuk babasının gitarını bulmuştu. O günden beri elinden bırakmıyordu.

Perihan'ın buna tahammülü yoktu. Musikiden nefret ediyordu, bilhassa gitardan. Çünkü bu alet kocasının mazisine aitti:

— Evde radyo var! Musikiyi o kadar seviyorsa radyo çalsın! Bir odayı baştan başa kaplayan bir piyanoyu satın almaya ne mana var! Piyanonun modası geçmiş bir eşya olduğunu sahiden anlamıyor musun?

Çok defa kızı gitar çaldığı zaman elinden çekerek alıyordu ve hiddetle:

— Mektep derslerin, vazifelerin seni bekliyor, diye bağırdı, sen burada saçma sapan şeylerle uğraşıyorsun! Seni küçük serseri seni...

Bu, Nuri'nin hoşuna gitmiyor, ona bir nevi hüznü veriyordu, fakat çocuğu müdafaa etmek için tek söz söylemiyordu.

Hiçbir şeye itiraz etmeyen Nuri, niçin bu gümrükten çıkarılan paket meselesine itiraz edecekti? Etmemişti işte! Hayatında yaptığı fiillerin en çirkini bu muydu? O halde? Karısının beline kollarını sardı, onu öptü ve:

— Pek acıktım Perihan, dedi, yemek yiyelim, olur mu?

*

Ocağın başındaki sıranın üstüne oturmuş, elindeki masayla ateşi karıştırarak canlandırmaya uğraşıyordu. İki saat ten fazla bahçesinde çalışmıştı. Dışarısı soğuktu, hem üşümüş hem de çok yorulmuştu. Ev sessizdi, yalnız pencerenin önündeki kiraz ağacının yapraksız bir dalı rüzgârın tesiriyle sallanarak pencerenin pervazına fasılalarla vurmaktaydı.

Köylüler Gülter'in avdetini korkmuş olduğu gibi istihzayla karşılamadılar, sanki Gülter'in Ankara'da kalmayacağını evvelden biliyorlarmış gibi bunu çok tabii buldular. Köylüleri başka bir şey de çok heyecana düşürmüştü. İmamın dul karısı oğlunu kaybetmek felaketine maruz kalmıştı. Delikanlı Kore'de ölmüştü. Halbuki köyde, orada muharebenin bitmiş olduğu söylenmekteydi.

Bütün köylü kadınlar gibi, Gülter her gün Halime Hanım'ı ziyaret ediyordu. Müthiş felaket haberini aldıktan sonra Halime Hanım yatağından kalkamayacak kadar bir ümitsizliğe

düşmüştü. Komşu kadınlar onun odasında toplanıyorlar, aralarında yavaş sesle konuşuyorlardı. Gülter, Halime Hanım'ın yere serilmiş yatağının başucunda oturuyor, ses çıkarmadan vakit vakit onun elini avuçlarının arasına alıyor ve yavaşça sıkıyordu. İhtiyar kadın gözlerini hep kapalı tutuyor ve ekseri zaman kirpiklerinin arasından gözyaşları sızıyordu. Uzaklarda ölmüş olan delikanlının genç dul karısı misafirlere ara sıra bir fincan çay ikram ediyordu. Çok solgun yüzlü, mahzun bakan kara gözlü, pek genç bir kadındı. Sarı saçları iki örgü olarak yanlarına sarkıyordu.

*

Halime Hanım'ı ziyarete giderken Gülter, komşusu Melek'i de yanına alıyordu. Ekseri akşam yemeğinden sonra ihtiyar kadına gidiyorlardı. Demir, bir ara köy kahvehanesine gidip arkadaşlarıyla beraber oluyor, sonra Halime Hanım'ın evine uğrayarak karısıyla Gülter'i kendi evlerine getiriyordu. Demir elinde elektrik feneriyle kadınların önüne geçiyordu. Evvela Gülter'in evine geliyorlar, Demir yine önden bahçeye giriyor, evin kapısını açıyor, kapıya yakın bir yerde duran ufak masanın üstündeki petrol lambasını yakıyordu. Sonra Melek hemen ocağın ateşini canlandırıyor, Gülter de onlara çay ikram etmek için semaveri hazırlıyordu. Gençler bir müddet orada kalıp ihtiyar kadınla şundan bundan konuşuyorlardı. Melek hep İstanbul'dan, Demir'i tanımış olduğu ve çalıştığı fabrikadan bahsederdi. Şimdi bu fabrika bir ay içinde kapılarını kapamıştı. Bu, genç kadının en büyük derdiydi: "Kış ortasında tam bir ay işsiz kalmak kolay değil," diyordu. Allah'a şükür, kendisiyle kocasının burada bir sığınacak yerleri vardı, fakat diğerlerinin hali pek yamandı.

Kocası:

— Dertlenme, diyordu, neredeyse işler başlayacak.

Demir esasında işçi değildi, o bir köylüydü. O, karısı gibi işsizliğin ne demek olduğunu anlayamıyor, kavrayamıyordu. Melek işsizlikten korkuyordu. O, on üç yaşında çalışmaya

başlamıştı. İşini severdi, güzel kumaşlar çıkaran makinesini severdi, motorların yeknesak gürültülerini severdi. Bilhassa her gün beraber çalıştığı, beraber eziyet çektiği arkadaşlarını pek severdi.

*

Bir akşam Demir ile karısı, Gülter'e İstanbul'a döneceklerini haber verdiler. Buna Gülter son derece üzüldü. Onların, kendi asude hayatını ne kadar doldurmuş olduğunu o zaman anlamıştı.

— Bu kadar çabuk mu dönüyorsunuz?

— O kadar çabuk mu ya teyzeciğim, kaç haftadır buradayız.

Demir ilave etti:

— Şehirde çalışacak çok vaktimiz de kalmadı ya! Köyde işler başlayınca babama yardım etmek için yine buraya geleceğiz.

İstanbul'a döneceği için Melek çok memnun görünüyordu. Nihayet doğduğu büyük şehrin gürültüsüne, fabrikadaki işine kavuşacaktı. O sevgili şehrin ışıklarına hasret çekiyordu.

İki gün daha köyde kaldılar, bugünler içinde Melek, Gülter'i hemen hemen hiç yalnız bırakmadı. Binbir sebep bu-larak günde müteaddit defalar Gülter'in evine geliyor, onun gönlünü almak istiyordu. İstanbul'a giderek ihtiyar kadını pek yalnız bırakacaklarını anlıyordu, bundan müteessirdi. Çocuğunu Gülter'in kucağına veriyor:

— Teyzeciğim, diyordu, bu yumurcağa da ne oluyor bilmiyorum ki! Sebepsiz yere ağlamaya başlıyor, onu susturamıyorum. Halbuki sen onu hemen sakinleştirmesini biliyorsun. Ne olur biraz seninle kalsın.

Bunu biraz da ihtiyar kadının ev işleriyle uğraşmak için yapıyordu. Gülter, memnun, çocukla oyalanırken Melek onun mutfağını temizliyor, bulaşıklarını yıkıyor, yerleri siliyordu.

Melek İstanbul'a giderken, Gülter ile vedalaşmaya geldiği zaman onun kolları arasına atılmış, heyecanlı bir sesle:

— Gülder teyze, demişti, İstanbul'da seni ne kadar arayacağımı şimdi anlıyorum.

*

İlkbaharda Melek ile Demir yeniden köye geldiler. Bu defa onların gelişi Gülder için bir bahtiyarlık oldu. Ankara dönüşünde ona ne kadar bir cesaret verdilerse, bu defaki gelişle-riyle ihtiyar kadına sonsuz bir memnuniyet ve kuvvet vermiş oldular. Melek, Gülder'e güzel bir eşarp hediye etti. Bunu İstanbul'da Gülder teyzesi için almıştı. Kendini böyle düşünmüş olması ihtiyar Gülder'i pek mütehassis etti. Melek'le kocasını ertesi akşam yemeğe davet etti. Bütün gün onlar için ihtimamla bir çerkeztavuşu ve börekler pişirdi. Çatal ve bıçaklarını parlattı ve sandığını açarak en güzel sofraya örtüsünü çıkardı. Bu gece onlara şehirliler gibi ikram etmek istiyordu.

Bütün bu işler onu bir hayli yordu, aylardan beri ne kadar hareketsiz yaşamış olduğunu anlıyordu. Bu ufacak evin içinde şuraya buraya gidip gelmesi onu yormuştu, her tarafı ağrıyordu. Yemeklerini ateşe koyduktan sonra evini süpürüp silmeye koyuldu, ne zamandır bu işleri ihmal etmişti. Bu şeyden utanç duyuyordu.

Her şeyin eskiden olduğu gibi tertemiz, pırıl pırıl olması için saat üçe kadar durmadan çalıştı, işi bitince içinde sonsuz bir huzur ve memnuniyet hissederek bütün yorgunluğunu unuttu. Evinin iyice havalanması için bütün kapıları ve pencereleri açtı ve bahçeye açılan kapıya dayanarak önünde açılmış kırları seyre daldı. Bulutlar yükselmiş, yağmur dinmişti, fakat serin bir rüzgâr ağaçların dallarını birbirine karıştırıyordu.

*

Köye geldiğinden beri Gülder evinde yalnız yaşamaktaydı. Hayvanlarını satarak elde etmiş olduğu bir miktar para onun günlük ihtiyacını temin edebiliyordu. O, hiçbir şey yapmadan, hatta ilkbaharda başlayacak toprak işleri için bir proje

yapmadan yaşıyordu. Artık hiçbir hayvana sahip değildi, yüz üstü kalmış tarlasında bir hayvanı olmadan, nasıl çalışabileceğini bile, kendi kendine sormuyordu. Evvelden o kadar güzel ve süslü olan bahçesinin şimdiki perişan haline utanan, mahzun gözleriyle bakıyordu. Su birikintileri içinde yatan, meyve ağaçlarından kırılarak düşmüş olan kuru dallara bakıyordu. Halime Hanım'ın bahçesiyle kendisinininkini ayıran çitler şuradan buradan kırılarak yere uzanmıştı. Evin önünden bahçe kapısına kadar uzanan dar yol çamurdan geçilmez bir hale gelmişti.

Gülter, "Bütün bunları düzeltmek lazım," diye düşündü. Bir yolunu bulup hiç olmazsa bir tek hayvan satın almak icap ediyordu. Bu tarla işleri için elzemdi. Neden bütün kışı bir sefalet içinde geçirmişti? Ilkbahar işlerine hazırlıklı olması lazım değil miydi? Kendini kabahatli hissediyordu. Kendisini o kadar faydasız, işe yaramaz bulması doğru bir şey değildi. Yaşamaya devam eden bir kimse hiçbir zaman kendini böyle bir hisse kaptırmamalıydı.

İşte, bugünden sonra Gülter eskisi gibi çalışmak şevkini bulmuş, mevcudiyetini sarmış olan bezginliğin yükünden sıyrılmıştı. Günlük hayatını ve aylardan beri ihmal etmiş olduğu işlerini ele aldı.

Zamanı gelince o da bütün köylüler gibi tarlasında çalıştı, eskisi gibi çevik değildi, ama aynı işleri aynı gayretle yapmaya muvaffak oluyordu.

Ekseri zamanlar tarlada Demir ona yardım ediyordu. Bu genç insanların mevcudiyeti Gülter'e gayret ve kuvvet veriyordu. Akşam işler bittiği zaman ihtiyar kadını yalnızlığıyla baş başa bırakmamak için Melek, kocası ile beraber ona geliyordu. Çocuklarını da beraberlerine alıyorlardı. Çocuk artık epeyce büyümüşü. Oturabiliyor, bir şey istemek için kollarını uzatabiliyor, neşeyle gülüyordu. Sonra bütün bu şeylerden yoruluyor ve kendini yatırdıkları yastığın üstünde uyuyordu.

Melek bazen yün örerek, bazen de yama yaparak küçük bir kız gibi durmadan konuşuyordu. Gülter'in hiç tanımamış olduğu insanlar hakkında birtakım hikâyeler anlatıp duruyordu. Fakat bu anlattığı şeyler, bu tanımamış olduğu yabancılar onun hayatını sarmış olan boşluğu dolduruyor, onu oyalıyordu. Gülter, Melek'in anlattıklarını zevkle dinliyordu. Melek'in sevdiği şeylerden biri de fabrikasından, işinden bahsetmektir. İstanbul'dan, sinemalardan, plajlardan bahsederken de gözlerinin içi gülüyordu.

*

Tarla işlerinden başka Gülter kozayla da meşguldü. Şimdi bu işi daha büyötmek istediğı için bir zamanlar kendine mutlaklık etmiş olan yeri buna hasretmişti. Bu odaya büyük bir masa koymuştu, masanın üstü dut dallarıyla doluydu. Durmadan çalışan bu ipekböceklerini çok seviyordu.

Sonbahar olunca Gülter kozalarını satabildi ve bundan sonra da genç komşuları da şehirde çalışmak üzere köyden ayrıldılar. Yeniden ihtiyar kadının naif omuzları üstüne eskiden olduğu gibi yalnızlık bütün ağırlığı ve tehditleriyle düşmüş bulunuyordu.

Gülter kendini ümitsizliğe kaptırmak istemiyordu, fakat geceler çok uzun ve çok karanlıktı. Mutlak ve ezici bir sessizlik etrafını sarmıştı. Keder ve bezginlik yavaş yavaş Gülter'in üstüne çöküyordu, "İnsanda hiçbir arzu kalmazsa, nasıl yaşayabilir?" diye düşünüyordu.

Böylece mevsimler ve seneler birbirini takip etti.

*

— İşte, kahvaltını getirdim, akşama kadar yataktan kalkmayacak mısın?

Nuri gözlerini tembel tembel açtı, elinde kahvaltı tepsiyle odanın ortasında duran karısına baktı. Sonra yerinden doğrularak karısına ellerini uzattı:

— Ver canım, teşekkür ederim.

Tepsiyi yorganın üstüne bıraktı ve kendisine doğru eğilmiş olan karısının elini öptü:

— Oh! Elin buz gibi.

— Evet, ellerim buz gibi, dedi, sen farkında mısın, yatakta sıcacık yatıyorsun, dışarısı müthiş soğuk.

Nuri gözlerini pencereye çevirdi, iri kar tanelerinin rüzgâr önünde uçuştüğünü gördü.

— Kar başlamış, sahiden farkında değildim.

— Yatakta yatmak rahattır.

— Bugün pazar, biraz tembellik etmek artık hakkım.

— Seni kendi haline bıraksalar, her gün pazar olur!

Ona bakıyordu:

— Ama benim pazarım yok! Bugün yine çalışacağım.

— Gündelikçi kadın yine gelmedi mi?

— Geldi, ama yine gitti, durmadı.

Bir şey söylemiş olmak için sordu:

— Neden durmadı?

— Bir sürü hizmetçi düzeni anlattı durdu, üstelik de ağladı, beni kandırmak için... fakat sade kafamı şişirdi. Güya kocasına lazım olan ilacı kız babasına getirmiş. O da ona, "Sen bunu nereden aldın?" diye sormuş. Kız, "Eczanede buldum," demiş, babası inanmamış, tahkik etmiş, eczaneden almadığını öğrenince kızı sıkıştırmış, kız da, "Karaborsadan aldım," demişmiş... Babası o kadar parayı nereden buldun diye kızın üstüne daha düşünce... malum, genç bir kız fazla parayı nereden bulur? İş meydana çıkmış, babası ilacı kızın başına atmış, kız da evden kovmuş! Bunlar olmayacak şeyler, o kadar ıstıraplı bir hasta, şifa verecek bir bulunmaz ilacı atar ve o ilaç parasını bulacak feraseti gösteren kızını hiç evden kovarmı? Bunların hepsi laf... Güya tam üç gündür ortada yokmuş, buna da inanmam!

— Belki söyledikleri doğrudur, derken bütün içiyle karısının söylediklerinin daha doğru olmasını istiyordu. Kendisini

karaborsada satılan ilaçların fiyatından mesul tutmak gülünç bir vehimdi! Küçük bir koliden bütün karaborsaya yetişecek ilaç çıkmazdı ya! Kimbilir daha nice nice insan aynı işi yapıyordu. Şüphesiz bu işin daha yüzlerce mesulü vardı. Başta yanlış işler görerek memleketi ilaçtan mahrum eden acemi idareciler ve onların yarattığı bu boğucu hava içinde bu darlıklardan istifade etmesini bilenler geliyordu. Nuri bu kolinin gümrükten kaçak olarak çıkmasına yardım ettiği için bu kadar da suçlu değildi. Hayır, suçlu değildi, fakat buna da kendini yüzde yüz ikna edemiyordu. Nihayet o da onların bir suç ortağı sayılırdı. Perihan:

— Adam bulamıyorum, ah adam, diyordu, karıların hepsinin burnu Kafdağı'nda. Evlerde çalışmak güçlerine gidiyor. Kimseye hususi iş görmek istemiyorlar. Hizmetçilik ağırlarına gidiyor, fabrikalara gitmeyi tercih ediyorlar. Bu onlar için daha keyifli, sabahtan akşama kadar erkek işçilerle fingirdeşbiliyorlar, geceleri de aşifteliklerini rahat rahat yapıyorlar.

— Amma yaptın ha, dedi, fabrikada sekiz saatten az çalışmayan, zaman zaman da kovulmamak için fazla mesai yapmayı kabul eden bu zavallıların iş başında fingirdeşmeye, geceleri aşiftelik etmeye ne vakitleri ne de hevesleri olur.

— Aman, aman, sus! Vazgeçtim, eski illetini depretmek istemedim. Yatakta rahat rahat yatıp birtakım insani düşünceler gevelemek kolaydır. Sen benim yerimde olsaydın benim gibi düşünecektin. Sen tembelsin, işin esası bu, diyerek odadan çıktı. Nuri arkasından:

— Evet, tembelim, diye itiraf etti.

*

Evet, tembeldi ve bu güzel ve sakın pazar gününde, bu sıcak odada tembellik etmek güzel bir şeydi. Çocuklar henüz uyanmamışlardı, ev sessizdi, mutad gürültüler, haykırışlar, çılgın bir tempoyla evi cehenneme çeviren plakların sesleri yoktu.

Nuri kahvaltısını yaptıktan sonra tepsiyi gece dolabının

üstüne koydu, saatine baktı. Saat dokuzu yirmi beş geçiyordu. Tekrar uzandı, yorganlarına iyice sarıldı. Gözlerini kapadı ve, “Hiçbir şey yapmamak ne güzel,” diye düşündü. “Yaktan hemen fırlar gibi kalkmaya mecbur olmamak, sokağa koşarak çıkmamak, her zaman bila-istisna tıklım tıklım dolu gelen otobüse binmeye mecbur olmamak ve sabahtan akşama kadar bir masa başında oturup manasız, değersiz birtakım kâğıtları imzalamak zorunda olmamak bir gün için dahi olsa ne güzel bir şey!”

Gayet rahat bir hayatı olmuş ecdadını düşündü. Onlar sultanın ihsanları ve topraklarını ekip biçen, efendisi oldukları köylülerinin de mesaisi sayesinde yaşamışlardı. Bu toprakları babasından tevarüs eder etmez onları köylüleri arasında taksim eden ve hayatını, iyi başardığı bir iş olan avukatlık mesleğiyle kazanan kendi babasını çok takdir ediyor, fakat bugün, benliğinin eriştiği bu merhalede onu artık anlamıyordu. Babası mensup olduğu sınıfın ona bahsettiği bütün imtiyazlardan kendi arzusuyla vazgeçmiş, onları bir yüz karası gibi atmıştı, annesiyle birlik olup esirlerini azat etmiş, içtihatlarının tahakkuk etmesi ve sonunda da memleketinin emperyalist çizmelerinden kurtulması için mücadele etmiş, bu mücadelede ölmüştü.

Nuri kendi kendine itirafa cesaret edemiyordu. Ama eğer o, babasının yerinde olsaydı tembel olduğu için, rahatı sevdiği için bütün bu imtiyazları saklayacağını, onlardan vazgeçemeyeceğini biliyordu.

Hiçbir şey yapmaya mecbur olmamak ne güzel bir mazhariyetti. Uzanmak ve hayal kurmak, başında muhayyel bir dünya yaratmak ve o dünyadan üzücü ve utandırıcı hakikatleri kovabilmek ne güzeldi. Kendi kendine, “Dedelerimin zamanında, benim gibi onlardan olan bir insan için dürüst, kibar ve âlicenap görünmek kolaymış! İhtiyacı olmayan bir kimse zavallı bir Tahir'den ödünç para almaz! İstanbul'dan

Ankara'ya bir gidip gelme bilet satın almak için karısıyla münakaşa, hatta kavga etmeye mecbur kalmaz! Evinize dönmüş bir eski halayığın mevcudiyetinden karınızın haberi bile olmaz! Gümrükten kaçak ilaç çıkarmak dalaverelerine girmek için Hale ile Perihan'la münakaşa zorunda kalmaz, sonra da herhangi bir hikâye, belki de bir hizmetçi dalaveresi işitti mi, vicdanı muazzeb olup kendini suçlu, namussuz, rezil telakki edecek kadar ileri gidip huzurunu kaçırmaz. Paranız varsa, eğer ebeveyniniz size kâfi derecede para bırakmışsa, eğer köylüleriniz topraklarınızda hayvanlar gibi çalışıyorsa, siz hiçbir zaman kendinizi küçük düşürecek fiiller işlemezsiniz." Fakat babası asıl bu refahı küçük düşürücü bulmamış mıydı?

*

Nuri çok genç yaşında çalışmaya başlamıştı. Hayatta muvaffak olmak için çetin bir şekilde mücadele etmişti. Ve bu hâlâ devam ediyordu. Halbuki Nuri bu mütemadi cengin akışından yorgundu. O her şeyin statik, hareketsiz olduğu, hiçbir şeyin yerinden kıpırdamadığı bir dünya için kendinin erişemeyeceği kadar derinliklerinde hasret çekiyordu. Huzur istiyordu.

Yaşadığı bu dünyada hiçbir şey ona uygun gelmiyor, her şey onu korkutuyordu. O kadar sevdiği çocukları bile, onu ürkütüyordu. Çünkü gerek tavırları, gerek lisanlarıyla ona yabancıydılar.

Ona en fazla üzüntü veren en büyük oğluydu. Kaba ve gü-rültücü bir çocuktü. Küçük erkek kardeşini daima hırpalıyor, kız kardeşleriyle iyi geçinmiyor, anne ve babasına karşı hürmet göstermiyordu. Yüksek sesle acayip bir argo konuşuyor, küçük kardeşlerine fena bir numune oluyordu.

Bir sene evveline kadar iki kere bakaloryada kalmıştı, bu sene birinci defa üniversiteye devam ediyordu. Sene sonunda ne olacak, henüz belli değildi. Fakat haşin ve kavgacıydı, bütün yeni gençler gibi kabadayılığt sevir, sık sık arkadaş-

larıyla dövüşüyordu. Ekseriya eve yüzü gözü yara bere içinde geliyordu.

Taparcasına sevdiği kızlarına gelince, onlar anne ve babalarını hiç sevmez görünüyorlardı. Onlardan uzak ve onlara lakayt iki yabancı gibi bu evde yaşıyorlardı.

Çocuklarının en iyisi, Nuri'nin diğerlerine tercih ettiği en küçük oğluydu. O tatlı ve müşfik, sakın ve sokulgan bir çocuktü.

*

— Nuri, Allah aşkına söyle, akşama kadar bu yataktan çıkmayacak mısın?

— Gazeteleri bekliyordum.

— İşte.

Nuri gazeteleri aldı, okumaya koyuldu. Perihan bu sırada odayı topluyordu:

— Sana söylemeyi unuttum, bu akşam Hale'ye davetliyiz! Gözleri gazetede, kayıtsızca sordu:

— Kime?

— Hale'ye.

— Ne münasebet, daha evvelki akşam ondaydık. O zaman bir şey söylemedi.

— Şimdi telefon etti ve söyledi. Herhalde o zaman hem sana söyleyecek mühim bir şeyi olacağını bilmiyormuş.

— Bana söyleyecek mühim bir sözü ne olabilir?

— Herhalde yeni bir iş. Aman korkma, ağzını aç, söyle. İtiraz için... Biliyorum bu defa vicdan azabı duyacak bir şey yok. Kambiyodan alınacak bir döviz müsaadesi için tavassutun isteniyor. Maliye Bakanlığı'nda mektep arkadaşlarının büyük mevkiler işgal ettiğini ben söylemiştim ona. Ah, ne kadar memnunum!

Yorganı üzerlerinden atarak bir sıçrayışta ayağa kalktı:

— Ama ben memnun değilim, dedi.

— Haydi, birdenbire öyle parlama! Sana iyi bir haber veriyorum, sen de kızıyorsun, anlaşılır şey değil senin bu halin.

— İyi haber!

— Hiç şüphesiz iyi haber! Sus, ne söyleyeceğini biliyorum. Bu nevi işleri sevmiyorsun. Ama bu iş şimdiye kadar yapılanların en temizini. Bir adamın ihtiyacı var, sen de ona döviz alabilmesi için tavassut edeceksin, bunun kötülük neresinde!

— Geçen gün sana, “İbrahim bana geldi, hasta kızını tedaviye yollamak için dövize ihtiyacı varmış. Mustafa nezdinde tavassutumu istedi,” dedim. Bana şiddetle mani oldun. “Senin ne vazifen!” dedin.

— Mani olurum tabii, o başka iş, bu başka iş!

— Bu iyilik de o kötülük müydü? Üstelik İbrahim en samimi arkadaşımıdır.

— Bir kere yapacağın teşebbüs sonuç vermezdi. Çünkü İbrahim bu müsaadeyi vereceklere hiçbir menfaat gösteremez. Sonra sen zırt zırt böyle müracaatlarla bir resmi kapıyı rahatsız edemezsin. Böyle bir kapıyı kapamamak, aşındırmamak lazımdır. Üçüncüsü ve en mühimi de bu işte muvaffak bile olsaydın, bize beş kuruşluk bir menfaat temin edemezdin. Şimdi neden bunu menettiğimi anladın mı? Bu işte anladığıma göre hem sana hem Hale'ye hem de para müsaadesi almaya muvaffak olana çok büyük bir menfaat var.

Nuri koltuğa çöker gibi oturmuştu. Karısına dikkatle bakıyordu:

— Niçin bana böyle dik dik bakıyorsun? Senin için bu işleri hazırladığıma teşekkür edeceğine, neredeyse boğazlayacaksın beni. Eğer senin aklınla hareket etseydik, o ilk işten sonra stop yapacak ve yirmi bin lirayla kalacaktık. Halbuki şimdi diğer işleri de yaptığımız için bankada tam altmış bin liramız var. Bu gelecek olanlar da caba. Mademki bu kadar nüfuzun, bu kadar kuvvetin var, neden bunu kullanmayacaksın?

Nuri işitilir işitilmez bir sesle:

— Benim nüfuzum, benim kuvvetim, diye mırıldandı.

Gölter güçlükle yatağından kalktı. Kendini son derecede yorgun hissediyordu. Ayağı kalkınca başı dönmüş, gözleri kararmıştı, bir müddet karyolasının demir parmaklıklarına tutunarak hareketsiz durdu. Hastalık bütün ağırlığıyla ihtiyar omuzlarının üstüne çökmüş bulunmaktaydı. Geçen yazdan beri gitgide kendini daha halsiz, daha mecalsiz hissediyordu. Fakat gerek kendi işleri, gerek genç komşularının yakınlığı ve bilhassa ona “Cici anne” diye hitap eden çocuğun mevcudiyeti kendisine bir nevi kuvvet vermiş, sonbahara kadar kendini hastalığının eline tamamıyla bırakmamıştı. O, hastalığını ve bitkinliğini Melek’le kocasının şehre dönmesinden sonra hissetti. Bu her zaman böyle oluyordu, genç komşuları her sonbahar İstanbul’a çalışmaya gittikleri zaman, Gölter kendini çok kimsesiz ve kederli hissediyordu. O zaman çalışmak için lazım gelen gayret ve şevki birden kaybediyor, büyük bir yorgunluk, bir bezginlik bütün mevcudiyetini sarıyordu. Bu hal günden güne artmaktaydı. Ne olduğunu bilmediği bir dert onu kemiriyordu.

Ev işini bitirdiği zaman pencerenin önündeki küçük kerevetin üzerinde gölü seyrederek dinleniyordu. Şimdi göl koyu renk bulutların rengini almıştı. Gölter kışın yaklaştığını görerek kederli ve endişeliydi. İkinci teşrinin başlarında bir sabah Gölter yatağından kalkacak kuvvet ve cesareti kendinde bulamadı. Fakat aynı gün öğleden sonra tembelliğini cezalandırmak için ormandan kuru odun topladı. Akşam evine çok solgun, çok bitkin ve yorgunluktan titreyerek avdet etti. Bütün yorgunluğuna rağmen o gece rahat uyuyamadı. Uykuya her dalışında bir kâbus içinde düşünüyordu.

Gene bir sabah uyandığı zaman başının ateşler içinde yanmakta olduğunu hissetti, fakat kendini bırakmadı, büyük bir gayretle gündelik işlerini yaptı. Ahırda biraz çalıştı, biraz bahçesiyle uğraştı. Sonra hâlâ dallarında iri, kırmızı elmalar olan

ağaçların altında dolaştı. Nihayet bütün ağaçlardan en zengini görünen bir ağacın altında durdu ve önüne doğru sarkmış olan bir dalını yavaşça okşadı. Hurşit Ağa ile birlikte bu ağacı dikmiş oldukları günü hatırladı. Çok naif ufacak bir elma fidanı ki onu yetiştirmek için Gülter çok uğraştı. Diğer ağaçlardan daha fazla rüzgârın önünde eğiliyor, daha fazla güneşin altında kavruluyordu. Belki de bu fidancığın bu kadar naif, bu kadar zayıf olması yüzünden Gülter onu diğer ağaçlara tercih etmişti. Aşk ve sabırla... Gülter bu sıska fidanı bahçesinin en güzel, en muhteşem ağacı haline getirmişti.

Hayatın geliştiğini görmek ne güzel bir şeydi. Bu ağaç ilk çiçek açtığı zaman hissetmiş olduğu büyük sevinçi Gülter hep hatırlardı.

Bahçesi ilkbaharda ne güzelleşirdi! O burayı süsleyen her ağacı teker teker severdi. Daha birer fidanken üzerine titremeye başladığı bu ağaçları soğuktan, kuraklıktan, böcekten, hastalıktan muhafaza etmek için mücadele etmişti.

Onları daha verimli, daha güzel yapmak için elinden her geleni yapmıştı. Bu ağaç harikulade bir şeydi; tıpkı bir insan gibi, hatta ondan daha mükemmeldi, çünkü ondan çok daha mukavimdi. Ondaki daima yenilmemek kudreti beğenilecek ve hayran olacak şeydi. Her sene baharda müthiş bir savaştan galip çıkardı.

Gülter kuvvetli ve mukavim çocukların annesi olmak isterdi. Onları fenalıklardan korumak için mücadeleye hazırды. Fakat bir insan yavrusunu korumak bir fidanı korumaktan çok daha çetindi. Bir nebat yetiştirmek, bir ağaç büyütmek bir çocuk büyütmekten daha kolaydı. Şüphesiz ki ağaç yetiştirmek de bilgi istiyordu, fakat yokluk içinde çocuk büyütmek güç bir meseleydi.

*

Bu sene sonbahar pek mağmum geçmişti. Birinci teşrin-

den beri durmadan yağmur yağıyordu. Gülter hep eskisi gibi çalışmaya devam ediyor, fakat bu ona her gün biraz daha yorucu, biraz daha müşkül geliyordu. Komşuları vasıtasıyla Ari-fiye pazarına meyve ve sebze gönderiyor, yaklaşan kışı karşılamayı hazırlanıyordu.

Haftalar geçiyordu. Gülter'in yorgunluğu daha da artıyordu. Şimdi eskisi kadar çalışmıyor, günün büyük bir kısmını penceresinin önüne oturmuş geçiriyor, güzelliklerinden ve renklerinden her gün biraz daha kaybedip fakirleşen kırları seyrediyordu. Şimdi kırlar sonsuz bir kedere gömülmüş gibiydi.

Bazen kalbini sıkın bir endişeyle:

— Allah Allah, diyordu, bana da ne oluyor, niçin bu kadar yorgun ve halsizim? Acaba elimi kolumu böyle külçeleştiren ihtiyarlık mıdır?

Bu kimsesiz ihtiyarlığı düşünmek Gülter'in benliğini donduruyordu. İhtiyarlamakta olduğu önüne geçilmez bir hakikatti, elini kolunu sahiden kıpırdatamayarak bir köşede oturacak kadar ihtiyarladığı zaman başına ne gelecekti? Çalışamaz hale geldiği zaman onu kim besleyecekti? Hurşit Ağa ölünceye kadar onun için kimsesiz bir ihtiyarlık diye bir mesele yoktu. Şimdi bunun nasıl bir felaket olduğunu bütün açıklığıyla kavırıyordu. İhtiyarlığını emniyet altına alınmış sanmak için yakınlarının şefkat ve sevgisine güvenmek bir hataydı, bu sevgi ve muhabbetin bu emniyeti temin edemeyeceği durumlar da vardı, işte, evladı gibi güvendiği Pakize artık dünyada yoktu ve Aksaray'dan bir Perihan Hanım çıkagelmiş, sevgisine o kadar güvenilen müşfik bir çocuğu bu acınılacak hale sokmuştu. Her yaşayan insanın ihtiyar olması ve bir çocuğun tek başına kalması mukadderdi. İhtiyarlık emniyet altında olmalıydı. Bunun ne kadar elzem olduğunu Gülter anlıyor, fakat bunun şeklinin nasıl olacağını bulup çıkaramıyordu.

Büyüyen bir korku içinde her gün kendi kendine aynı suali soruyordu: "İşlerimi kendim başaramadığım, ellerimle, kol-

larımla çalışmadığım ve komşuların sadaka verir gibi işimde bana yapacakları yardımları kabule mecbur olduğum gün halim ne olacak?” Bunun kendisi için çok gurur kırıcı olacağını anlıyordu. Bütün hayatı boyunca gayet çetin çalışmıştı, ihtiyarlığında başkalarının merhametinden daha başka bir şeye hakkı vardı. Gülter, “İnsan gençken bütün bunları aklına getirmiyor,” diye düşünüyordu. “İhtiyarlık aklından bile geçmiyor. Halbuki ihtiyarlık uzun bir ömrün tabii bir neticesi. Öyleyse neden insanlar bu meseleyi bir kere bile hatıra getirmiyor, bu gaflet nereden geliyor? Eğer herkes bunu düşünse, muhakkak ihtiyarları yalnızlık ve çaresizlikten kurtaracak bir yol bulunurdu. Ama nedense insanlar hiçbir zaman müşterek dertlerine, müşterek derman aramıyorlar.”

Halbuki hayatının her devresinde insanlar diğer insanlara muhtaç değil miydi? Gülter bu bedahati bütün hayatı seyrince hissetmişti. Ötekilerin de aynı hissi duymuş olduklarına inanıyordu. O halde neden herkes teker teker kendi başına, kendi yalnızlığı içinde kalmayı seviyordu? Sanki şeytan onları böyle başkalarından ayrılmaya teşvik ediyordu. Herkes evinin, bağının, bahçesinin etrafını çitle, duvarla, hendekle ayırıyor, yalnızlığı içinde kalabilmek için o sınırların arkasına çekiliyordu. Ve bu duvarların, hendeklerin, çitlerin birbirinden ayırdığı yerlerin her birinde bir başka insan kendi hayatını yaşıyordu. Bu hayat mesut veya bedbaht bir hayat olabilirdi. Fakat muhakkak münzevi bir hayattı.

Evet, muhakkak insanlar inzivayı seviyorlardı, yoksa şehirlerde ve köylerde her evin, her arsanın, her birimizin etrafında, küçücük bir tarlanın bile çevresinde bir çit, bir hendek, bir duvar bulunur muydu? Halbuki dünyanın her tarafında bu vardı.

Gülter’le Hurşit Ağa da eskiden ötekiler gibi yapmamışlar mıydı? Bir tarla alınca onu ekmeyi düşünmeden evvel, sınırını belirtmek için bazen bir hendek kazmazlar mıydı? Arsa

aldıkları zaman daha ev yapmadan çitini örmemişler miydi? İşte, netice olarak o burada bahçesi çitle çevrili evinin içinde yapayalnızdı. Bu çit onu diğer insanlardan ayırıyor, tek başına bırakıyordu.

İnsanlar deli miydi? Neden toprağı parça parça bölüyorlar, neden her biri bu parçanın en güzel bölümünü kendi almak istiyordu! Toprak geniş, verimli ve cömertti, onun üstünde hep birlikte bilgi ve sevgiyle çalışıldığı zaman neler bahşedebilirdi ve sonunda kimse de ihtiyarlığında yalnız kalmazdı!

Gülter yalnızlığının yegâne sebebinin bu duvarlar olduğunu düşünüyor ve duvarlara hınç bağlıyordu.

Pencereden komşularının çitlerle birbirinden ayrılmış bahçelerine bakıyordu. Şiddetli bir sağanak altında komşusu Çolak Şaban Ağa dalları yere eğilmiş körpe bir ağacı düzeltmeye çabalıyor, biraz daha ötedeki bahçede Halime Hanım tepelerden gelen seli bahçesinden uzaklaştırmak için acele bir hendek kazıp suyun mecrasını değiştirmeye uğraşıyordu.

Biraz daha ötedeki bahçede genç Gülsüm arkasında üç minicik çocuğu, samanlıktan ahıra, ahırdan kümese koşarak yağmurun yaptığı tahribatın önüne geçmeye uğraşıyordu.

İşte, mesela şu Şaban Ağa neden yalnızdı? Onun arslan gibi bir oğlu vardı, fakat hayatını kazanabilmek için buralardan uzaklaşmış, şehre gitmiş, bir fabrikada çalışıyordu. Bunu yapan köy delikanlısı yalnız o değildi, etrafına istediğini kadar çit ör, hendek aç, duvar, istersen kale duvarı koy, küçük bir toprak parçası artık çok nüfuslu bir evi geçindiremiyordu. Köylerin delikanlıları hep diyar diyar iş bulmaya gidiyorlardı. Bunun sebebi neydi? Gülter'in aklı buna ermiyordu, ama iş böyleydi. Bari fabrikada adamakıllı kazansaydı da şu çolakçık tek eliyle böyle yağmurda, fırtınada çalışmaya mecbur olmasa, oğlunun yolladığı parayla yan gelip otursaydı olmaz mıydı?

Ya şu zavallı Halime Hanım'cık, o da çilekâr değil miydi? Bundan beş sene evvel onun da yanında çalışkan, gürbüz bir

oğlu, hamarat, terbiyeli, sessiz bir gelini vardı. Fakat delikanlı ölmüştü, ismine Kore dedikleri uzak bir memlekette ölmüştü. Bu Kore dünyanın neresindeydi? Zavallı Halime Hanım, şimdi yüreğinde acısı, yapayalnızdı. Gelin çocuklarını alıp kendi babasının evine dönmüş, şimdi de evlenmişti yeniden.

İşte, Halime Hanım da, çolak Şaban da kendisi gibi çitle bahçeleri çevrilmiş evlerinin içinde dertleriyle, zahmetleriyle yapayalnızdılar.

Gülter penceresinden bahçeyi sel kapladığını görüyordu. Kalkmak lazımdı. O da komşuları gibi çalışmalıydı, yoksa sel ne varsa harap edecekti. Acele etmek icap ediyordu. Gözleri ilerleyen selde hareketsiz duruyordu.

Nihayet bezgin bir tavırla yerinden kalktı. Başını bir şalla örterek bahçesinde çalışmaya başladı. Nefesini zorlukla alarak, sırtı ürpererek bir saate yakın bahçede kaldı. Eve girdiği zaman üstü başı sıırılsıklamdı. Yüzünden yağmur suları akıyordu. Elbisesini, çoraplarını, iç çamaşırlarını değiştirdi ve ocağının ateşini canlandırdı. Sonra ocağın önüne bir hayvan pöstekisi sererek üstüne oturdu, ellerini ateşe uzattı.

Soğuktan donmuş gibiydi, titriyor, kulakları ötüyordu, hiç hali yoktu, “ihtiyarlık” diye düşündü, halbuki hastalığı ilerlemekteydi.

*

Ancak şubat ayında bir doktora müracaat etti. Doktor ihtiyar ve iyi bir adamdı, Gülter’i telaşa düşürmedi. Hastalık çok ilerlemişti ve kabil-i tedavi değildi. Bir iki reçete yazdı ve Gülter’e bir mütehassısa müracaat etmesini tavsiye etti.

Gülter ilaçları muntazaman aldı, ama mütehassısa müracaat etmedi. Birkaç zaman daha böyle süründü, nihayet bir sabah yatağından kalkacak kuvveti bulamadı. Bir iki gün sonra kendisini göremeyen komşuları onu yatağında buldular. Bahar yaklaşıyordu, köyde herkesin işi vardı. Böyle olmasına rağmen komşu kadınlar onu yalnız bırakmadılar. Boş zaman bulabildikçe Gülter’in evine geliyorlar ve onun çorbasını pişi-

rip önüne koyduktan sonra, evin işini de yapıyorlardı. Fakat tarla işleri başlayınca komşu kadınlar ortadan kayboldular. Gülter de tarlasına gitmek mecburiyetindeydi, orada çalışmak zorundaydı, gelen kışı düşündükçe endişesi artıyordu. Yatağından bir iki hafta içinde kalkabileceğini ümit ediyordu. Kuvvetlenmesi, iyileşmesi lazımdı, bir an evvel kendini toplayamazsa tarlasından mahsul alabilmesi imkânsız olacaktı.

Yarı ümit yarı ümitsizlik içinde, penceresinin sabah ışıklarıyla aydınlanıp geceleri karardığını yatağından seyrediyordu.

Günler geçiyor, Gülter yatağından kalkamıyordu.

*

Bir sabah kapıya vuruldu, gelen bir komşu olamazdı. Çünkü Gülter'in komşuları anahtarın nerede durduğunu bilirler ve içeriye kolayca girerlerdi. Sabahları erkenden Gülter anahtarı kapının dışındaki paspasın altına bırakır, akşamları güneş batınca da bu anahtarı içeri alır ve kapısını kilitlerdi.

Gülter yatağından kalkarak kapıya gitti. Açınca sevinçle haykırdı:

— Teyzeciğim!

— Melek!

Melek hayretle Gülter'e bakıyordu, sonra şaşkınlığını saklamaya gayret ederek güldü:

— Yeniden köye döndük. Biraz evvel geldik.

Gülter'in ateşli elini, çökmüş yanaklarını öptü, sonra onun koluna girerek kendisini odasına götürdü. Hasta yeniden yatağına girmişti.

— Biz şimdi geldik, babamın elini öptükten sonra hemen buraya koştum, hasta olduğunu bilmiyorduk.

İhtiyar kadın gülümseyerek:

— Biraz rahatsızım, dedi, herhalde birkaç güne kadar kendimi toplarım.

— İnşallah teyzeciğim.

— Köye döndüğünüze çok sevindim.

— Ben de çok memnunum.

— Demir ve çocuk nasıllar?

— Çok şükür ikisi de iyidir. Küçüğün seni çok göreceği geldi, benimle beraber gelmek istedi, ama büyükbabası onu kucağından bırakmadı.

Gülter onu hep gülümseyerek dinliyordu. Melek ilave etti:

— Şimdi Demir de gelecek.

Gülter, Melek'in elini avucu içinde tutuyordu, şimdi kendini rahat ve mesut hissediyordu.

Yarım saat sonra Demir çocuğu ile birlikte geldi. İhtiyar kadını bu kadar yorgun ve solgun görünce endişesini saklamadı:

— Ne oldu teyzeciğim? Ne zamandan beri hastasın?

— Birkaç haftadan beri.

— Doktor ne diyor?

— Bir mütehassısa gitmemi tavsiye etti.

— O halde ben seni bir mütehassısa götüreyim.

— Yok canım.

— Nasıl yok canım? Bir an evvel iyileşmek lazım, biz seni hasta görmek istemiyoruz.

Gülter, sanki bir suçluymuş gibi mahcup, mırıldandı:

— O kadar hasta değilim oğlum. Birkaç güne kadar yataktan kalkacağıma eminim.

Mütehassısa pek çabuk gidilmedi. Şimdi tarlada çalışmak mevsimiydi. Demir hem kendi babasının tarlalarında hem de Gülter'in tarlasında çalışıyordu. Hasadı beklemek icap ediyordu. Nihayet bir gün Demir arabayı hazırladı ve hastanenin polikliniğinde muayene için İzmit'e gittiler. Melek dingilli arabanın içine bir şilte yaymıştı, hastayı bunun üzerine yatırdılar ve üstüne yepyeni bir battaniye örttüler. Melek, Gülter'in yanına oturmuş, elini avuçları arasına almıştı. Vakit vakit hastanın alnında biriken ter tanelerini mendiliyle siliyordu. Demir şimdi gölün kenarını takip eden dar bir yol

üstünde arabasını sürüyordu. Bazen yol o kadar darlaşıyordu ki arabanın tekerlekleri suyun içinde kalıyordu.

*

Hastayı muayeneden sonra mütehassıs kendisine gülümsemi:

— Bir şey değil, dedi, sana bir reçete yazacağım, vereceğim, haplar ağrılarını hafifletecek.

Sonra hasta giyinirken onu hastabakıcı ile yalnız bırakarak bekleme odasına girdi.

Başıyla Gülter'in bulunduğu odayı işaret ederek:

— Hastayı buraya kim getirdi, diye sordu.

Demir yerinden kalkarak:

— Ben getirdim efendim, dedi.

— Annen midir?

— Hayır, komşumuzdur.

— Niçin bu kadar geç getirdiniz?

Demir heyecanlanmıştı.

— Maatteessüf, bir müdahaleye girişmek için çok geç kalmış.

— Ne diyorsunuz efendim!

— Birkaç haftalık ömrü kalmış.

Melek kendini tutamayarak sapsarı yerinden fırladı.

— Kendisi hastanın kızı mıdır?

— Hayır, efendim, karımdır. Hasta kimsesiz bir kadındır.

— Maalesef onun için artık bir şey yapılamaz. Onu ancak bir mucize kurtarabilir.

— Onun hiç kimsesi yok. Onunla ciddi suretle kim meşgul olacak? Gece gündüz başında bir insan olmalı.

— Hastanemizde boş yatak yok. Daha iki üç hafta da olmayacak.

*

Şiddetli bir sıcaklığın altında köye dönüş hasta için pek ezi-

yetli oldu. Sabah giderlerken Demir onu arabaya kadar taşımak istemiş, fakat Gülter onu kabul etmemiş, arabaya kadar Melek'in koluna dayanarak gelmişti. Fakat eve avdet ettiği zaman Demir'in tekliflerini reddedecek kuvveti kendinde hissetmedi.

Yatağına uzandığı zaman ısıraplarına rağmen derin bir rahatlık duydu. Teskin edici ilacını aldıktan sonra derin ve ağır bir uykuya daldı.

Ertesi sabah gözlerini açtığı zaman Melek başucundaydı. Hasta kadını yalnız bırakmamak için geceyi bitişik odada, bir sedirin üstünde geçirmişti. Sabah çok erken kalkmış ve evin işiyle meşgul olmuştu. Şimdi küçük ev tertemizdi, güneş yeni silinmiş camların üstünde parlıyordu. Gülter, Melek'i yatağının başında görünce hayret etti ve zayıf bir sesle:

— Bu kadar erken mi geldin, dedi.

— Geceyi burada geçirdim teyzeciğim, çok yorgun olduğumu biliyordum, seni yalnız bırakmak istemedim.

Gülter ona elini uzattı:

— Sana nasıl teşekkür edebilirim?

— Bana teşekkür edecek bir şey yok teyzeciğim.

Hasta yeniden gözlerini kapamıştı, başının içinde her şey karışık, hayal ile hakikat birbirine içine girmişti.

— Biliyorum, Pakize, diye mırıldandı, sen çok iyi bir kızsın, çok müşfik bir çocuksun, her zaman böyleydin.

Melek:

— Pakize, diye tekrarladı, hezeyanı içinde beni bir başkası zannediyor!

Bu hal onu korkuttu, Gülter'i uyandırmak hakikati avdetini sağlamak istedi:

— Teyzeciğim, canım teyzeciğim, ben Pakize değil, Melek'im!

Gülter hafifçe sıçrayarak gözlerini açtı:

— Evet, dedi, ben rüya görüyordum.

Köy hemen hemen bomboştu. Erkekler, kadınlar, çocuklar, hatta en ihtiyarlar bile, çalışmak için tarlalardaydılar. Yalnız Melek köyde, Gülter'in başucunda kalmıştı.

*

Yazın en sıcak günlerinden biriydi. Melek pencerelerin perdelerini indirmişti. Yalnız, evin bahçeye açılan kapısı ile avluya açılanı ardına kadar açıktı. Melek, Gülter'in yatağının başucunda, bir iskemlede oturuyordu. Elindeki gülsuyu ile ıslatılmış mendili vakit vakit hastanın yanan alınından geçiriyordu. Hastanın gözleri kapalıydı. Melek dışarıdan gelen böcek vızıltılarını duyuyordu. Bahçede tavuklarla eğlenen oğlunun sesini de işitmekteydi.

Genç kadın, Gülter'in zayıflamış, bitkin yüzünü gördükçe yüreği titriyordu. O şimdiye kadar böyle yakından her gün biraz daha ölüme kayan bir insan görmüş değildi, içinde bir haşyet vardı. Melek için ölüm kabul edilmez bir şeydi, bunun için Gülter'in bu gidişine inanmak istemiyordu.

Kendisi gibi bir gün doğmuş, çocuk, genç kız, sevgili, nişanlı ve nihayet zevce ve çocuk annesi olmuştu. Sevmiş, sevilmiş, herkes gibi gülmüş, ağlamış, zaman zaman mesut, zaman zaman bedbaht olmuş, zaman zaman ıstırap çekmiş, zaman zaman sevinç duymuş, kendisi gibi ve bütün insanlar gibi yaşamış olan bu mevcudun bir daha gelmemek üzere gelinmeyen bir yokluğa gidebileceğine inanamıyordu. Hepimize benzeyen ve şimdi karşımızda duran bir varlığın yokluğa inkılap edivermesi, bu kabul edilemeyecek bir korkunçluk-taydı.

Bunun en fena tarafı da onun karşısında elleriniz acizle bağlanmış, onu kurtaracak tek hareket yapmadan orada, yatağının başında oturmak, bu yavaş yavaş ve her an biraz daha yok oluşu korkulu gözlerle seyretmekten başka hiçbir şey yapamamaktı.

Ve bu korkunç akıbet hepimizi bekliyordu. Ölüm müthiş

bir şeydi, ona karşı bütün insanlığın mücadele etmesi lazımdı. Hangi şekliyle gelirse gelsin, ona karşı koymasını becermeye savaşmalıydı.

Bahçede oynayan çocuğunun ağladığını duydu, yerinden kalktı ve koşarak bahçeye girdi. Çocuk, kazları kovalarken düşmüştü, fakat annesi yanına gelene kadar ayağa kalkmıştı. Kolu acıyordu, annesini görünce daha fazla ağlamaya başladı. Melek onu kucağına aldı ve kapının merdivenleri üstüne oturdu. Şimdi oğlunu öpüyor ve gözyaşlarını siliyordu. Çocuk memnun ve mesut, müteselli olmuş görünmek için bir müddet daha bekledikten sonra yavaşça annesinin dizlerinden kaydı ve yeniden kazları kovalamaya başladı.

Odanın kapısından girerken Gülder'in sesini duydu:

- Sen misin kızım?
- Evet, teyzeciğim.
- Geleceğini biliyordum.

Melek hastaya doğru eğilmişti, Gülder ona gülümseyerek bakıyordu.

- Bunun bir kâbus olduğu belliydi. Hakikat olamazdı.
- Ne diyorsun teyze? Seni anlamıyorum.

Güler gülümsemeye devam ediyordu, bir şey işitmiyor gibiydi. Melek endişeyle tekrar etti:

- Ne demek istiyorsun canım, seni anlayamıyorum.
- Senin ölümün doğru değildi demek istiyorum.
- Benim ölümüm!

Melek kederle düşündü: “Zavallı teyzeciğim! Kendinde değil, hezeyan içinde.”

- Teyze...
- Sus, artık bundan bahsetmeyelim. Bu menfur şey sana hiç benzemiyordu Pakize...
- Pakize!

Güler yeniden gözlerini kapamıştı. Melek onun yanına

oturdu ve yavaşça elini avuçları arasına aldı. Bir müddet hareketsiz, Gülter'in yüzünden gözlerini ayırmadan öyle kaldı. Birden Gülter gözlerini açmadan seslendi:

— Pakize...

Meleğin kalbi merhamet ve endişeyle ezildi: "Belki de çocuklarının birinin ismi Pakize'ydi," düşündü. Hasta bu defa asabi bir sesle tekrarladı:

— Pakize...

Melek onu teskin etmek için heyecan dolu bir sesle mırıldandı.

— Buradayım.

— Korktum, pek korktum yavrum. Gittin zannettim.

— Hiç gider miyim?

— Demek artık beni affettin, bana dargın değilsin.

— Ben sana darılır mıyım? Seni affedecek ortada bir şey yok!

Hasta anlaşılmayacak kadar hafif bir sesle söyleniyordu:

— Seni anlayamadım. Senin yanına gelmedim. Sen de beni cezalandırmak için bunu yaptın. Gaz musluğunu açık bıraktın.

— Canım teyzeciğim, yalvarırım sana, biraz sakın ol...

— Açık bırakılmış musluğu kapayamadın.

Melek büyük bir endişeyle Gülter'e bakıyordu, onun çok fena bir halde olduğunu anlıyor, gidip Halime Hanım'ı çağırmak için biraz sakinleşmesini bekliyordu.

— İnsan bazen cesaretini, kuvvetini kaybediyor. Seni anlıyorum, bu dünyada herkes yalnız kızım... yapayalnız...

Şimdi gözlerini açmıştı, gayet sakın bir sesle yavaş yavaş konuşuyordu:

— Gölün suları insanı büyüler. İnsanın öyle saatleri olur ki ona koşmak ister. "Bitsin artık, ısrar etmekte ne mana var," diye düşünür. Gölün üstü büyülenmiş bir ayna gibidir, insanı kendine çeker.

Melek'e bakarak gülümsedi:

— Ya, işte, böyle kızım... Ben uzun seneler tek başıma penceremden gölü seyrettim. Bunlar güç şeyler, fakat dünyanın öyle güzellikleri var ki! Toprak cömert, etrafımızda her şey ümit dolu... Tarlalar, ağaçlar vaatler ve zenginliklerle dolu. Biz insanlar bir şey anlamayız, bunları göremeyiz.

Kuru bir gülüşle güldü, sonra yüksek sesle düşünmeye devam etti:

— Evet, dünya çok güzel. Eğer bir şey güzel olmazsa, o bizim kendi kabahatimiz. Benim, senin kabahatimiz. Pakize orada mısın?

— Evet, yanımdayım.

— İyi böyle... Beni bir daha yalnız bırakma.

— Seni bir daha yalnız bırakmayacağım.

— Eskiden olduğu gibi yalnız yaşamamalısın. Yalnızlık fena şeydir.

İhtiyar kadın hıçkırdı, gözleri yaşlıydı, vücudu hafifçe titremekteydi. Melek onun elini sıktı:

— Üzülme teyzeciğim, dedi, artık yalnız kalmayacağız.

— Evet, yavrum, yalnız kalmayacağız. Sen de, ben de yalnız kalmayacağız. Köyde yaşamaya alışacaksın, sen de benimle tarlaya gideceksin, eğer bu sana güç gelirse sen evde kalırsın, ama tembellik yok Pakize! Ben ekip biçerken sen de ipekböcekleriyle uğraşırsın. Gitmeden işe, ben seninle beraber onlara dut yaprakları hazırlarım. En güzel dalları keseriz...

Gülümsüyordu:

— Göreceksin onların ne obur olduklarını! Ama hakları da var, fukaralar durmadan çalışırlar. Bol bol ipek kozası yaparız. Sen ipek elbise seversin, değil mi?

Melek hemen cevap veremedi, cevabın geciktiğini gören Gülter korkuyla gözlerini açtı:

— Pakize orada mısın?

— Evet.

— Sen tarlaları da seveceksin. Ekinler yeşilken zümrütler gibidir. Sanki yeşil bir denizdir tarlalar. Bir de oldular mı, tarlalar altından göllere benzerler. Sana ağaçları sevmesini de öğreteceğim. Tomurcuk verdikleri zaman, yeşerdikleri zaman, çiçek açtıkları zaman güzeldirler. Sana ağaç yetiştirmeyi de öğreteceğim. Fidan dikeceğiz, onun yavaş yavaş büyüyeşünü, dalbudak saldığını, kuvvetlendiğini görmek insana sevinç verir, sana bu sevinci öğreteceğim, Pakize!

— Evet.

— Beni dinle kızım, ben senin öz annen değilim, ama seni kendi çocuklarımı sevmiş olduğum kadar severim. Ben seninle hep iftihar ettim, sen her zaman uslu, akıllı ve iyi bir çocuktun, kendi kendime, “O benim kızımdı, ömrümün sonuna kadar benim kızım kalacaktır,” derdim.

İhtiyar kadın birden sustu, gözleri açık ve tavana dikilmişti. Melek dehşetli surette korktu ve:

— Teyze, teyzeciğim, diye haykırdı.

Gülter onu işitmişti, gülümseyerek:

— Beni teyze diye mi çağırıyorsun? Ne iyi, şimdiden köyün âdetlerine alıştın.

Sonra daha yorgun bir sesle ilave etti:

— Eğer şehirde yaşamayı tercih edersen, bana söyle çocuğum, o zaman hemen İstanbul’a gideriz. Beraber olduktan sonra hepsi bir.

Gülter gözlerini tekrar kapadı.

Melek ses çıkarmadan, hastanın başında yarım saatten fazla hareketsiz kaldı. Oda dehşetli surette sıcaktı. Ayaklarının ucuna basarak pencerenin önüne geldi ve biraz hava girsin diye perdeleri açtı. Sonra yeniden perdeleri kapayarak kapıya yaklaştı. Hastanın fenalaşma halini Halime Hanım’a haber vermek istiyordu. Tam kapıdan çıkacağı sırada Gülter ona seslendi:

— Pakize nereye gidiyorsun?

Melek geri dönerek yatağa yaklaştı:

— Buradayım teyze.

— Gidiyorsun zannettim.

— Bir yere gitmiyorum, buradayım.

— Çok korktum, gidiyorsun, yeniden başlayacaksın zannettim.

— Müsterih ol, benim canım teyzeciğim, artık başlamaya çağım. Yanından ayrılmayacağım.

— Sağ ol kızım, sen her zaman böyle tatlı, munis bir çocuktun, beni hiç kırmadın. Sen dünyadaki şeylerin iyi olduğunu bilirsin. Çocukluk, gençlik, hatta ihtiyarlık bile bir bahtiyarlıktır. Yalnız insanlar kimsesiz kalmamalıdır. Dünya yüzünde her şey güzeldir yavrum, hatta uzun bir ömrün neticesi olan ölüm bile.

Melek bir kelime söylemeye cesaret edemedi kederli gözleriyle ihtiyar arkadaşına bakıyordu.

— Pakize, şimdi bana yemin etmelisin, bir daha başlamayacağına yemin etmelisin. Başka türlü içim rahat etmeyecek.

— Başlamayacağım. Yemin ediyorum.

— Cesaretini hiç kaybetmeyeceğine, güçlüklerle her zaman cenkleşeceğine, hayatı seveceğine de yemin et.

Melek gözyaşlarını zaptedemeyerek ağlamaya başlamıştı.

— Ağlama yavrucuğum, ben biliyorum, sen çok ıstırap çektin, fakat o fena günler artık arkada kaldı. Şimdi önünde bütün bir hayat var. Onu her zaman seveceğini bana vaat et.

Melek hıçkırıkları arasında mırıldandı:

— Hayatı daima seveceğim, hiçbir güçlük ve felaket karşısında cesaretimi kaybetmeyeceğim. Yemin ediyorum. Müsterih ol.

Melek bu sözleri söylerken samimiydi.

Hasta gözlerini kapayınca genç kadın hemen Halime Hanım'a koştu.

Gülter'in iki komşusu akşama kadar onun başından ayrılmadılar. Hasta hezeyan içinde mütemadiyen bir şeyler mırıl-

danıyordu. Sözleri gitgide anlaşılamıyordu.

Ertesi gün köylülerin tarlalardan döndüğü saatte, hasta kendini tamamıyla kaybetti. Bu koma altı saat devam etti. Köylü kadınlar bu müddet içinde onun odasında toplanmışlardı. Halime Hanım başucunda Kuran okumaya başlamıştı. Melek çok müteessir bir halde, yatağın ayakucunda duruyor ve yaşlı gözlerle kendisinden hayatı seveceğine dair vaat almış olan bu ihtiyar kadının ölüşünü takip ediyordu.

Gülter'i bir cuma günü öğle namazından sonra toprağa verdiler. Bütün köy halkı cenazeyi mezarlığa kadar takip etmişti. Kadınlar eski âdetlere göre, bu merasime iştirak etmezlerdi, bu sebepten Gülter'in tabutunun arkasında yürüyen kadın yalnız Melek oldu. Camiden çekildikten sonra Melek cenazeyi takip eden erkeklerin arasına katıldı. Gözleri kıpkırmızı, rengi solgun, kocasının yanında ilerliyordu. Durmadan hıçkırıyordu. Gülter'in tabutu çukura indirilirken dehşet ve ümitsizlikle gözlerini yumdu ve:

— Teyzeciğim, diye mırıldandı, oğlumun başına yemin ediyorum, hayatı daima seveceğim.

*

Yere toprak dökülüyordu, içi ufak taşlarla dolu, kurşuni bir toprak. Ve koyu bir toz tabakası dökülen topraklardan yükseliyor, etrafı bir duman gibi sarıyordu.

Henüz ilkbahardı, ama erken gelen sıcaklar havayı tenefüs edilmez bir hale koymuştu. Gövdelerinin üst kısmı çıplak işçiler sabahın erken saatinden beri Perihan'la Nuri'nin ilk evlerinin üstünde yükseleceği arsada çalışıyorlardı.

*

Perihan belki onuncu defa saatine baktı. Evden çıkmak için çoktan hazırlanmıştı. Bu hadiseye etrafındakilerden hiçbirinin onun kendi verdiği ehemmiyette görmediğini tespit ettikçe ifrit kesiliyordu. Ev halkını sabah erkenden uyandır-

miş, çocukları mektebe gitmekten, babalarını yazıhaneye gitmekten menetmişti.

Üstüne bugüne uygun bir kıyafet telakki ettiği için koyu renk bir elbise giymiş, eline en pahalı çantasını almıştı. Bu sabahtan beri bir de yüzünde calı bir azametın ifadesi vardı. O bundan sonra hep böyle görünmeliydi, kendisince yeni vaziyetine en uygun çehre ifadesi buydu.

Konuşurken kaşlarını kaldırıyor, gözlerini süzüyor ve altuduşğunu her zamandan daha fazla sağa doğru çarpıtıyordu.

Çocuklar evden ayrılmak için hevesli görünmüyorlar, en büyük oğullarıysa bugün üniversiteye gitmeye pek teşne görünüyordu. Genç kızlar annelerinin ısrarına rağmen dar mavi ketenden pantolonlarını çıkarıp onlara bugün için giydirilmek istenilen etekleri bol, emprime kumaştan elbiselerini giymek istemiyorlardı. Fakat Perihan bunu onlara zorla giydirdiği için memnuniyetsizliklerinden hazırlanmasını gitgide uzatıyorlardı.

Nuri her zamanki gibi hepsinden daha itaatkâr davranmış, Perihan'ın ona verdiği koyu gri kompleyi giymiş ve herkesten evvel hazırlanmıştı. Perihan için inşaat işlerinin başladığı bu son gün çok mühim bir gündü. Oraya gitmek için resmi bir merasime gider gibi hazırlanmak, öyle giyinmek lazımdı.

Biraz evvel telefonla bir taksi çağırmıştı. Şimdi taksi aşağıda bekliyor, saati durmadan yazıyordu. Boşu boşuna fazla para vereceklerdi. Bu da ayrıca onu sinirlendiriyordu.

Odadan odaya koşuyor, bağırıp çağırıyor, çabuk olmaları için çocukları itip kakıştırıyordu. Ve kendi kendine onların olan işin ehemmiyetini anlayamadıklarını, anlasalar yerlerinde duramayacaklarını düşünüyordu. Laf değil, ev sahibi oluyorlardı.

*

Arsada işin başlamış olduğunu görünce Perihan heyecan ve sevincinden bayılacak gibi oldu ve sendelememek için kocasının koluna dayandı.

Yüzünün çizgilerini takallüs ettiren bir dikkatle makine-
nin toprağa dalıp çıkışını ve yeri kazıp ağaçları, kökleri, taş
parçalarını söküp atışını seyrediyor ve, “işte” diyordu, “birkaç
zaman sonra evimiz burada yükselecek, zengin bir aile oldu-
ğumuzun inkâr kabul etmez bir delili gibi burada dikilecek.
Bütün eşin, dostun, hatta kız kardeşlerimin bile hasedini tah-
rik edecek. Evet, onu görenler hasetten çatlayacaklar.” “Kız
kardeşlerim” dediği zaman, onları da yabancılardan pek tefrik
etmiyordu. Mazisini doldurmuş olan bütün bu kimselerden
son senelerde o kadar uzaklaşmıştı ki! Hayatının birçok se-
nelerini telefoncu bir kız olarak geçirmiş bulunduğunu da bu
dakikada tamamıyla unutmuş gibiydi. Artık o telefoncu kızla
müşterek hiçbir şeyi kalmamıştı. Ne onu ne de onun mah-
rumiyetlerle dolu hayatını hatırlamak istemiyordu. Şimdi o
kendini mühim bir şahsiyet telakki ediyor, büyüklüğüyle sar-
hoş oluyordu. Çünkü o, telefoncu kızı artık bir daha dirilme-
mek üzere evinin temellerine gömmekte olduğuna emindi.

Hayatının hiçbir hadisesi karşısında o, bu kadar büyük
bir saadet hissetmemişti. Hiçbir şey onu bir ev sahibi olmak
kadar tatmin etmemişti. Evet, saadetiyle sarhoştı, kendisini
artık bir daha geri dönmek üzere içinden çıktığı mütevazı
sınıftan ayrılmış duyuyordu.

Bu ev pek kısa bir zaman sonra onun halktan fakir bir ka-
dın değil, hali vakti yerinde bir burjuva olduğunu görenlere
öğretecekti.

*

Bu sevinci neden Nuri ve çocukları tarafından paylaşılmı-
yordu? Hiçbir zaman neşeli bir kadın olmayan Perihan şimdi
en ufak bir sebeple kahkahalarla gülebilirdi.

Çocukların hemen hemen hepsi somurtuyordu. Sıkıldık-
ları belliydi. Büyük oğulları sıkıldığını açıkça gösteriyor, iki-
de bir saatine bakıyor, bir şeye yetişmek ister gibi sabırsızla-
nıyordu. Yalnız en küçük oğulları işlere alakayla bakıyordu,

fakat onu en ziyade alakadar eden şey makinelerin çalışma şekliydi.

Perihan:

— Çocuklar neye kıymet verirler ki, hele bugünküler! Onların nazarında neyin kıymeti var?

Perihan en fazla Nuri'ye içerliyordu. O niçin böyle sessiz, adeta suçlu gibi büzülmüş duruyordu? Neden gözlerinde bir sevinç kıvılcımı yoktu? Neden sevincinden karısı gibi titremiyordu?

Hava bugün pek sıcak olacağa benziyordu. İşçilerin çıplak sırtları üzerinde boncuk boncuk ter taneleri vardı. Nuri de bu kalın, gri kostüm içinde terliyor, bir an evvel serin bir yer olan yazıhanesine sığınmak istiyordu.

Perihan'ın hakkı vardı. Nuri ne bir heyecan ne bir sevinç duymaktaydı, dalgın gözlerle çalışanlara bakıyor ve yorgunluk hissediyordu. Onun bu dakikada karısıyla aynı hissi duymasına imkân yoktu. Bu netice Perihan için bir zaferdi. Nuri için daha fazla bir mağlubiyete benziyordu. Perihan uzun yıllar bu gayeyi gütmüş, bu hedefe gitmek için ona mani olabilecek bütün mülahazaları çiğnemişti. Halbuki hayatlarının bu dönüm noktasına Nuri hevesiz, şevksiz ve inançsız olarak gelivermişti, hatta kendi nağmına sürüklenmişti denilebilirdi.

Bu eve sahip olmak Perihan için itibar ve şerefe sahip olmak, bir kudret sahibi olmaktı. Nuri ona şeref ve itibar diye öğretilmiş neler varsa, onların hepsini çiğnemek pahasına bu arsayı satın almış, şimdi üstüne hacaletinin bir abidesi gibi bir ev diktirmektedir. Bu rezalet abidesini dikmeyelim diyecek bir kudreti olmadığı için buna mani olamamıştı.

Perihan paraya, servete haris olanlardandı. Yükselişlerini toprak ve binalar alarak takviye etmek isteyenlerden, rahat ve refahlarını koruyacak en büyük kalenin betondan yapılmış bu binalar olduğunu zannedenler, buna iman edenlerdendi. Onlar için bu refah ebedi zannettikleri bir saltanattı. Nuri'nin bu

dakikada Perihan'dan daha başka olmasının bir sebebi daha vardı, o şimdi yok olmuş bir dünyanın çocuğuydu. Onun asil dedeleri, evet, o aristokratlar da kendilerini el değdirilemez, söz söylenemez yükseklikte zannederlerdi, kendilerinin kudsiyetine adeta inanmış kimselerdi. Onlar da hâkimiyetlerinin ebedi olduğunu vehmetmişlerdi. Kanunlarının her zaman geçeceğini ummuşlardı, halbuki kanunları parçalanmış, konakları, yalıları, sarayları, hiç kıymet vermedikleri “küçük insanlar”ın gazabı önünde iskambil kâğıdından yapılmış şatolar gibi yıkılıvermişti. En büyük kalelerden daha mukavim zannettikleri saltanatları ismine zaman denilen o kudretli düşmana teslim olmaya mecbur kalmıştı.

Her şeyin hareket ettiği, tebeddül ettiği, inkişaf ettiği, yaşayan her maddenin kendi özünde ölüm sebebini de taşıdığı bu dünyada, bu yeni kalelerin mukavemet edeceğine nasıl inanılabilirdi! Nuri kalbini dolduran bu şeyleri belki bütün vuzuhuyla düşünmüyordu. Fakat şahsi bir mülk sahibi olmaya hiç de heveskâr olmadığını tespit ediyordu. Güzel ve konforlu bir evde oturmasını o da istiyordu, fakat bu konfordan istifade edebilmek için bu evin kendi mülkü olmasına hiç de ihtiyaç olmadığını açıkça görüyordu. Bir tapu sahibi olmak ona hiçbir mana ifade etmiyordu, mesele insan olarak insanlar gibi insanlara layık binalarda yaşamaya hakkı ve imkânı olmaktaydı.

Karısı ona her zaman çocuklarının istikbalinden bahsederdi, zengin bir istikbal, Nuri şimdi şu dakika, her şeyden evvel çocuklarına zengin bir miras bırakmak istiyordu.

Fakat bu zenginlik, şu temelleri kazılmaya başlanmış evde, hatta en muazzam bir sarayda ifadesini bulamazdı. O çocuklarına imhasına imkân olmayan bir zenginliği miras bırakmak istiyordu. Zamanın imha edemeyeceği, yok edemeyeceği, nesilden nesle intikal edebilecek bir zenginliği... Şimdi bugün kendisinin olan, yarın evlatlarına intikal edecek

bulunan Şu arsaya bakarken bu bambaŐka zenginliğin ne olabileceğini dŐŐŐnŐyor ve bu başka zenginliği kendisinin anne ve babasından tevarŐs etmiş olduğu halde heba etmiş bulunduğunu utanĐla hissediyordu. Annesiyle babası ona ne toprak ne ev ne de şahsi bir mŐlk bırakmışlardı, ona bambaŐka bir zenginlik bırakmışlardı, ama Nuri bunun kıymetini takdir edememiş, onu bir gŐn evlatlarına miras bırakabilmek iÇin muhafaza edememişti.

Anne ve babasından ona kalan miras ne han ne Điftlik ne apartman ne de bankada muazzam bir hesaptı. Fakat bunların hepsinden kıymetli bir miras bırakmışlardı ona. Anne ve babası zengin değillerdi. Haklı bir tasarruf saymadıkları servetlerinden kendi istekleriyle vazgeĐmiŐlerdi. Nuri Đocuklarına hangi insani bir feragatın, hangi cŐmertĐe bir davranıŐın, hangi mŐspet bir hareketinin őrneĐini bırakıyordu?

Kendi annesiyle babası cesurdu, hayatta kendi meramları anlayış ve őuurlarıyla sınıflarının iÇinde bulunduğu inhitattan kurtulmazlardı. Fakat Nuri şimdiki tutumuyla yaşamak sebepleri tŐkenmiŐ, ĐŐkmŐ bir sınıfın son fertlerinden birini temsil etmekteydi. Annesiyle babası tereddŐttten kurtulmuŐlar, hayatta doğru bir mecra bulup oraya akmıŐlardı. Onun iÇin de artık ona ne dedelerinin ne de anne ve babasının ne de kendi dŐnyası kalmıştı.

Vaktiyle ona telkin edilmiş olan ve yŐzde yŐz benimsemiğine kani olmuş bulunduğu iğtihatlarına, inanĐlarına, emellerine rağmen bugŐn işte, bu ağacın altında duruyor ve birkaÇ iŐĐinin őstŐnde ĐalıŐtıĐı arsayı seyrediyordu. Bu toprak parĐasının kŐŐŐklŐĐŐyle babasının kendi őstŐnde ĐalıŐmadıĐı iÇin őstŐnde ĐalıŐan kŐylŐlere dağıttığı toprakların geniŐliĐini mukayese ediyor ve hicabından kıvranıyordu. Bu toprağı almak iÇin őerefinden, namusundan kıymetli ve mukaddes zannettiği varlıklarından neler ödemiş olduğunu dŐŐŐndŐkĐe daha da kŐŐŐlŐyordu.

Aksaray'dan çıkan bir Perihan mı bunu yapmıştı? Bu Aksaray'lı bir Perihan'ın suçu mu? Yoksa kendi zaafının, iradesizliğinin, mütereddiliğinin bir suçu muydu?

Nuri gözyaşlarının gözlerine dolduğunu hissediyor, küçük bir oğlan çocuk gibi hıçkırmamak ve yüksek sesle, "Anneciğim, babacığım beni affediniz," diye bağırmamak için kendini zorla tutuyordu.

*

Birden evvela uzaktan duyulan, sonra yakınlaşan bir uğultuyla irkildi. Perihan kaşlarını çatmış, çantasını iki eliyle tutmuş, telaşlı telaşlı soruyordu:

— Nedir bu haykırışlar? Ne oluyor kuzum?

Ta yanlarında çalışan bir işçi:

— Talebeler hükümet aleyhine nümayiş yapıyorlar, dedi, malum ya, birkaç gündür bu böyle devam ediyor.

— Artık biz dönsek eve, diye Perihan kocasına baktı, birdenbire deminden beri üstünde olan emniyeti kaybetmiş gibiydi.

— Baksana yaklaşıyor, diye ilave etti. Sesi korkuluydu.

Nuri karısının korkusunu teskin edecek bir söz söylemeye vakit bulmadan, karşıdan bir kalabalık gözüktü.

— Hürriyet! Hürriyet, diye bağırışan bir kütle arsa, yol dinlemiyor, yürüyordu.

— Kahrolsun hırsızlar! Kahrolsun bu milletin kanını emenler, avazeleriyle onlara doğru yaklaşıyorlardı.

Kızlar sararmışlar, Perihan korkudan titriyordu:

— Aman, bir taksi bulup hemen gidelim, dedi.

Karısından bu emri alan Nuri kalabalık yaklaşmadan, köşedeki otomobil durağına doğru adeta koştu. İki kızının elini tutan Perihan oğullarına çabuk olmalarını söyleyerek Nuri'yi takip etti.

Daha onlar arsadan otuz kırk adım uzaklaşmamışlardı ki kalabalık arsanın üstünden bir sel gibi geçti. Öyle şiddetle,

öyle pervasızca, öyle haşın bir gazapla geçti ki toprak, üstünden bir ağır silindir geçmiş gibi dümdüz oluverdi.

— Hürriyet! Hürriyet, avazeleri uzaklaşırken arsadaki işçilerden birçoğu da bu nümayışçiler kalabalığına katılmış, diğer halk gibi onların arasında uzaklaşıyordu.

Nuri'nin tuttuğu taksinin içine tam girecekleri zaman Perihan oğullarının arkalarında olmadığını görerek telaşlandı ve Nuri'ye:

— Oğlanlar yok! Neredeler, ne oldular, diye sordu.

O zaman Nuri sinsi bir sevinçle parmağını uzattı ve giden kalabalığı göstererek:

— Orada, dedi, onlara karıştılar.

Kızlarını önünden otomobile bindiren Perihan:

— Aferin Nuri, dedi, gördün de ne diye mani olmadın?

Nuri şoförün yanına otururken:

— Görmedim, ama tahmin ediyorum, diye yalan söyledi. Perihan hepsinden sonra arabaya girdi, çünkü bir müddet daha bağrışarak ilerleyen kalabalık arasında gözleriyle oğullarını aramıştı, şimdi:

— Serseriler, diye söyleniyordu, eve döndükleri zaman ikisini de eşek sudan gelinceye kadar dövmezsem, bana Perihan demesinler!

Hışım ile yerine oturunca eteğinin fermuarı sökölüverdi.

Yine son günlerde birkaç kilo şişmanlamıştı.

SON

Sözlük

Adem-i muvaffakiyet: Başarısızlık.

Adem-i tasvib: Uygunsuzluk.

Aks-ül amel: İstenilen şeyin zıttı hasıl olması. Tersine oluş.

Babayani: Gösterişi ve özentisi olmayan.

Bakalorya: Ortaöğrenimi bitirme imtihanı ya da üniversitele-
rin verdiği en aşağı akademik paye.

Bende: Bağlanmış olan. Köle. Esir. Hizmetçi. Hizmetkâr. Kul.

Cali: Uydurma, samimi olmayan, sahte.

Depretmek: Yerinden oynatmak, sıçratmak, tahrik etmek.

Esmayı üstüne sıçratmak: Davranışlarıyla belayı üstüne
çekmek.

Etvar: Tavırlar.

Hacalet: Utanç, utanma.

Halas: Kurtulma, kurtuluş.

Haşel: Bayağılaşma, rezillik.

Haşyet: Korku ve dehşet.

Ilcaat: Zorlamalar, lüzumlu şeyler.

İltihak: Karışmak. Katılmak.

İnhisar: Bir şeye mahsus olup başka şeye şümulü olmama.
Yalnız bir şeye veya bir şahsa hasrolunma.

Inhıtat: Aşağılanma, aşağı inme. Kuvvetten düşme. Düşme,
inme.

İnkişaf: Açılma, meydana çıkma. İlerleme.

İntihab: Seçmek. Ayırıp beğenmek. İhtiyar ve amade eylemek.
Bir şey yerinden çıkmak.

İntisab: Bir yere mensup olmak.

İstihale: Bir şeyin terkip ve asıl şeklinin başka hale değişmesi.

Başkalaşmak.

İstihsal: Hasıl olmak, elde etmek.

Kabil-i tedavi: Tedavisi mümkün olmayan.

Kambiyo: Para ya da para yerine geçen belgelerin değiştirilmesi.

Küh: Öz.

Mahdut: Az, belirli, sınırlı.

Mahut: Bilinen, adı geçen.

Maruf: Herkesçe bilinen.

Mazhariyet: Elde etme, nail olma.

Maslak: Su yolu üzerinde bulunan su haznesi. Daima akan su borusu. Büyük yalak.

Maşlah: Tek parçalı ve kol yerine yarıkları olan bir çeşit kadın üstlüğü.

Melce: Sığınlacak yer. Halas olacak, kurtulacak yer.

Menfa: Birinin sürüldüğü yer.

Menfur: Kendisinden nefret edilen, sevilmeyen, iğrenç.

Merbut: Bağlı.

Mesrur: Sevinmiş, sevinçli.

Mihaniki: Düşünmeden, ölçülerek değil de yalnızca alışkanlığın verdiği kolaylıkla ya da yalnız kasların devinmesiyle yapılan (iş, hareket vb.), mekanik.

Muadele: Müsavilik, eşitlik. İki şey arasında miktarca, vasıfça beraberlik. Karşılıklı anlayış. Adalet.

Muazzeb: Azap içinde bulunan, eziyet çeken.

Mugayir: Ters, zıt.

Muhavere: Konuşma.

Mukavemet: Dayanmak.

Mukavim: Sağlam, dayanıklı, karşı duran.

Mutad: Alışılmış, alışlagelen.

Muti: İtaatli, terbiyeli, isyan etmeyen.

Mülahaza: Dikkatle bakmak. İyice düşünüp bir işin hakikatini tetkik etmek. Tefekkür, düşünce.

Müsadere: Yasak edilen bir şeyin kanuna göre elden alınması.

Müsavat: Denklik, eşitlik.

Müstebit: Zorba.

Müşteki: Şikâyetçi.

Müteaddit: Türlü türlü, çeşitli. Birçok. Birden fazla.

Mütecessis: Meraklı, gizli şeyleri öğrenmeye çalışan.

Mütehakkim: Tahakküm eden.

Mütehasıs: Bir işin hakikatini, iç yüzünü çok iyi bilen. Bir meslekte mahir olan. Has ve mahsus olan.

Mütehasıs: İnsan sözüne kulak verip dinleyen. Çok duygulu, duygulanmış, hisli.

Müteheyyiç: Heyecana gelen, coşan.

Mütekait: Emekli.

Nokta-i nazar: Görüş.

Safiyet: Sıflık, temizlik.

Sarih: Aşikâr, belirli, açık.

Sathi: Üstünkörü, derinliği olmayan.

Şaki: Haydut. Yol kesen. Haylaz. Her çeşit günahı işleyebilen.

Şerait: Şartlar.

Tahfif: Hafifletme, yükünü azaltma.

Tarassut: Gözetleme.

Tavassut: Aracılık, araya girme.

Teati: Karşılıklı alıp vermek. Bir şeye el uzatıp almak. Hakkı olmayan şeye el uzatmak.

Tebarüz: Belli olma, görünme, belirtme.

Tebellür: Açığa çıkmak. Meydana çıkmak.

Tebeddül: Değişme, başkalaşma.

Tecessüs: Gizlice araştırmak. Gizlice bakmak.

Teessür: Kederli ve üzüntülü olarak içlenmek. Üzülmek.

Tefevvuk: Üste çıkma, üstün olma, yükselme.

Tefrik: Birbirinden ayırmak, seçmek, ayırt etmek, ayrı kılmak.

Tegafül: Bilmez görünmek, anlamazlıktan gelmek. Kasten kendisini gafil göstermek.

Tehalük: İstekle atılma.

Takallüs: Kasılma.

Temenna: Eli alınına götürerek selâmlama işareti yapma. Min-nettar olma.

Tesanüt: Karşılıklı yardımlaşma.

Teskin: Yatıştırma, sakinleştirme.

Teşne: İstekli, çok arzulayan, heveskâr.

Tevdi: Emanet vermek, bırakmak.

Vuzuh: Açıklık. Açık ve anlaşılır şekilde olmak. Netlik.

Yen: Giysi kolu.

Zahip: Bir zanna kapılan, bir fikre uyan.

Zevk-i selim: En yüksek beğeni.

Bizi çirkinleştiren veya utandıran şeyleri düşünmemek en hayırlısı değil miydi?

Perihan, Aksaray'da yetişmiş, kaba, sınıf atlama hevesi içinde olan ve bu sınıf atlama çabasını eşi Nuri ile para üzerinden gerçekleştiren bir kadındır. Nuri ise saraylı bir aileden gelen, Perihan'ın kontrolünde yaşayan, hiçbir şeye ses çıkarmayan, her türlü ahlaksız davranışı bile kabul eden bir adamdır. Perihan bu yolda her türlü davranışı mübah görmekte ve eşine de bu konuda sürekli telkinler vermektedir.

Gece Postası'nda tefrika edilen *Aksaray'dan Bir Perihan*'da Suat Derviş, Perihan karakteri üzerinden zenginleşen, ama bir taraftan da yozlaşmakta olan toplumu eleştirir.

www.ithaki.com.tr

facebook.com/ithakiyayin

twitter.com/ithakiyayinlari

14 TL

İnternet Satış:
www.ilknokta.com

